

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Π.Μ.Σ. ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ-ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΣΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ
ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΤΖΙΑΤΖΗ-ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑ,
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, ΚΟΛΛΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΩΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΖΙΑΤΖΗ-ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑ

ΣΚΙΑΘΙΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	3
Η ζωή και το έργο του Κλήμεντος.....	4
SIGLA.....	6
Ἄσματα τοῦ τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας, τόμος Α΄	
Τῆ Β΄ τῆς α΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	7
Τῆ Γ΄ τῆς α΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	8
Τῆ Δ΄ τῆς α΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	10
Τῆ Παρασκευῆ τῆς α΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	14
Τῆ Β΄ τῆς β΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	16
Τῆ Γ΄ τῆς β΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	20
Τῆ Δ΄ τῆς β΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	22
Τῆ Ε΄ τῆς β΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	23
Τῆ Β΄ τῆς γ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	25
Τῆ Γ΄ τῆς γ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	27
Τῆ Δ΄ τῆς γ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	30
Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	32
Ἄσματα τοῦ τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας, τόμος Β΄	
Τῆ Β΄ τῆς δ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	36
Τῆ Γ΄ τῆς δ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	38
Τῆ Γ΄ τῆς ε΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	40
Τῆ Δ΄ τῆς ε΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	42
Τῆ Δ΄ τῆς ε΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	44
Τῆ Ε΄ τῆς ε΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	46
Τῆ Ϛ΄ τῆς ε΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	48
Τῆ Ε΄ Κυριακῆ τῶν νηστειῶν.....	50

Τῆ Β΄ τῆς ζ΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	52
Τῆ Παρασκευῆ τῆς ζ΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.....	54
Clemente Innografo e gli Inediti Canonici Cerimoniali	
Ὁ κανὼν, Κανὼνας ἀ΄.....	56
Κανὼν ἀναπαύσιμος εἰς κοιμηθέντα ἡγούμενον, Κανὼνας β΄.....	69
Ἔτερος κανὼν εἰς κοιμηθέντα εὐδοκημένον ἐν ὑποταγῇ, Κανὼνας δ΄.....	80
Κανὼν ἀναπαύσιμος εἰς ἐπιτελευτήσαντα τοῦ βίου λαβόντα τὸ σχῆμα, Κανὼνας ε΄.....	87
Ἔτερος κανὼν εἰς μονάζουσαν, Κανὼνας ζ΄.....	88
Κανὼν παρακλητικὸς προοιμιαζόμενος εἰς τοὺς μεταστάντας τοῦ βίου καὶ ἔξαιτουμένους τῷ ψάλλοντι πρὸ τελευτῆς τῆς ἐκεῖθεν ἀναπαύσεως, Κανὼνας ζ΄.....	92
Δικαιολογημένη παραβίαση τῆς ἰσοσυλλαβίας.....	97
Βιβλιογραφία.....	111
ABSTRACT.....	113

Εἰσαγωγή

Ἡ παρούσα ἐργασία ἀποτελεῖ ἓνα σύνολο φιλολογικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν κανόνων τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ὑμνογράφου στὶς ἐκδόσεις Τωμαδάκης Ἰ. Εὐτύχιος, Ἄσματα τοῦ Τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας τόμοι Α΄ καὶ Β΄, Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, Ἀθῆναι 2000 καὶ 2004 καὶ Melina Arco Magri, *Clemente innografo e gli inediti canonici cerimoniali*, Ρώμη 1979. Συγκεκριμένα, ἐπιχείρησα νὰ ικανοποιήσω τὸ αἶτημα ἰσοσυλλαβίας (ὁμοῖος ἀριθμὸς συλλαβῶν μεταξύ τῶν στίχων τῶν τροπαρίων καὶ τῶν ὁμολόγων τοὺς στὸν εἰρμό) καὶ ὁμοτονίας (τὸ τελευταῖο τμήμα στίχου ἐντὸς τῶν τροπαρίων νὰ τονίζεται στὴν ἴδια συλλαβὴ με τὸ ἀντίστοιχο στίχο τοῦ εἰρμού). Ὅσον ἀφορᾷ στὸ πρῶτο αἶτημα, οἱ μέθοδοι ποὺ χρησιμοποίησα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἰσοσυλλαβίας εἶναι ἡ συγχώνευση στίχων βλ. § 2. καὶ ἡ προσθήκη συλλαβῶν εἴτε στὸν εἰρμό βλ. § 3. εἴτε στὰ τροπάρια βλ. § 19. Αναφορικὰ με τὸ δεῦτερο αἶτημα τῆς ὁμοτονίας, ἡ μέθοδος, τὴν ὁποία μετήλθα, εἶναι ἐπίσης ἡ συγχώνευση διαδοχικῶν στίχων (ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς μεθόδου εἶναι λυσιτελής, μόνον ὅταν ὁ ἀμέσως ἐπόμενος στίχος ἐμφανίζει ἰσοσυλλαβία καὶ ὁμοτονία) βλ. § 11. Στὴν περίπτωση ὅπου κάποιοι στίχοι μόνον συμφωνοῦν μεταξύ τοὺς μετρικὰ, δηλαδὴ ἰσοσυλλαβοῦν καὶ ὁμοτονοῦν, ἔχω ἀποφύγει νὰ ἐπέμβω, ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ γνωρίζω με βεβαιότητα ποῦ θὰ πρέπει νὰ γίνουν οἱ κατάλληλες ἐπεμβάσεις βλ. § 1. Ἐδῶ θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ γίνουν μερικὲς ἐπισημάνσεις, οἱ ὁποῖες θὰ βοηθήσουν

τον αναγνώστη να κατανοήσει τις επεμβάσεις καλύτερα. Ορισμένες λέξεις υπολογίζονται ως άτονες, ευρισκόμενες στο τέλος του στίχου. Αυτές οι λέξεις αφορούν κυρίως μονοσύλλαβους τύπους, και κάποιες από αυτές είναι οι εξής: γάρ, τῆς, δέ, οὔν, εἶ κτλ. Επίσης, παρατηρείται το φαινόμενο, όταν η προτελευταία λέξη του στίχου τονίζεται στη λήγουσα και ύστερα ακολουθεί τύπος της προσωπικής αντωνυμίας, ο τελευταίος να υπολογίζεται ως άτονη λέξη: λ.χ. στίχος 71 *Τὴν ἀπαρχὴν ἡμῶν στο Τῆ Β' τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν*. Όταν όμως ο τόνος της προηγούμενης λέξης βρίσκεται σε διαφορετική πτώση από τη λήγουσα, το παραπάνω φαινόμενο δεν παρατηρείται και οι τελευταία λέξη τονίζεται κανονικά: λ.χ. στίχος 82 *πρὸς τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἡμῶν στο Τῆ Β' τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν*. Κατά ταῦτα, στον στίχο 71 *Τὴν ἀπαρχὴν ἡμῶν* είναι θεμιτό να γίνει λόγος για απόκλιση από τους κανόνες της ἐγκλισης τόνου –όπως αυτοί περιγράφονται στη σχολική γραμματική¹–, και ο τόνος της γενικής ἡμῶν να χαρακτηριστεί ως *γραμματικός* και όχι ως *μετρικός*. Τέλος, διαπίστωσα πως ορισμένοι στίχοι πάσχουν νοηματικά βλ. § 39. ή συντακτικά βλ. § 23, γι' αυτό προέβην σε επεμβάσεις με τη βοήθεια του κριτικού υπομνήματος και των παράλληλων χωρίων.

Η ζωή και το έργο του Κλήμεντος του Υμνογράφου

Ο Κλήμης ο Υμνογράφος ήταν ένας βυζαντινός ποιητής κανόνων, ο οποίος έζησε κατά τη δεύτερη εικονομαχική περίοδο (815-843) και πέθανε εξόριστος, καθώς υποστήριξε τη λατρεία των εικόνων². Ίσως να είναι το ίδιο πρόσωπο, ο Κλήμης ο Ηγούμενος της Μονής Στουδίου, για τον οποίο μας πληροφορεί ο Θεόδωρος Στουδίτης σε ένα από τα γράμματά του. Ωστόσο, διακρίνεται από τον Κλήμεντα, ο οποίος ήταν ηγούμενος της Μονής Στουδίου το 868³. Για τις 30 Απριλίου, στον συναξαριστή του Νικόδημου του Αγιορείτου, διαβάζουμε τους εξής δύο βυζαντινούς δωδεκασύλλαβους⁴:

Τέρψας ό Κλήμης γηγενείς ὠδαῖς κάτω

ἀπῆλθε τέρψων, ὥσπερ οἶμαι, καί νόας.

¹ Τζάρτζανος Ά. Άχιλλέας, *Γραμματική τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ὀργανισμὸς Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων, Ἀθῆναι 1967, σελ. 11

² Hans-Georg Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, Μόναχο, 1959, σελ. 518

³ Pétridès: *Office inédit de saint Clément, hymnographie*. Στο BZ 12 (1903) 118

⁴ Νικόδημος Ἀγιορείτης, *Συναξαριστῆς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ Τόμος II*, Βενετία 1819, σελ. 316

Ο Σ. Πετρίδης αναφέρει στη μελέτη του 9 εκδεδομένους κανόνες και 10 ανέκδοτους, επισημαίνοντας πως το ποιητικό έργο του συγκεκριμένου υμνογράφου φαίνεται να είναι εκτενές⁵.

Από έργο του C Emerau⁶ πληροφορούμαστε πως οι ανέκδοτοι κανόνες είναι οι ακόλουθοι: Canon in magnum habitum induendum (Rocchi, *C. C.*, p. 286)⁷; canon pro infirmis proximis (*Ibid.*, p. 287); duo canones in sacerdotem defunctum (*Ibid.*, *l. c.*); canon in sanctimoniali vita functam (*Ibid.*, *l. c.*); canon in s. Eustathium (*Ibid.*, p. 302); in s. Eupraxiam (*Ibid.*, p. 310); canon pro Dominica II ante Nativ. Domini (*Ibid.*, p. 314); canon in s. Codratum (*Ibid.*, p. 318); canon in s. Nicetam (*Ibid.*, *l. c.*); tres canones in Deiparam in Theotocario, anno 1732 a Luca Nicaeno diacono digesto, de quo cf. M. B., p. 167.

Από αυτούς τους κανόνες δεν έχουν εκδοθεί οι εξής: *canon in s. Eustathium, in s. Eupraxiam, canon in s. Codratum, canon in s. Nicetam και tres canones in Deiparam in Theotocario.*

---

⁵ Pétridès, οπ.π., σελ. 118

⁶ C. Emerau, *Hymnographi byzantini: Quorum nomina in litteras digessit notulisque adornavit*, Παρίσι 1923, σελ. 18

⁷ Στον κατάλογο χειρογράφων του Rocchi A., *Codices Cryptenses seu Abbatiae Cryptae Ferratae*, Τοσκάνη 1883, οι τίτλοι των κανόνων διαφέρουν από εκείνους της έκδοσης της Melina Arco Magri, *Clemente innografo e gli inediti canoni cerimoniali*, Ρώμη 1979, αν και αντιλαμβανόμαστε από το incipitarium πως πρόκειται για τους ίδιους.

SIGLA

Ca = *Cryptensis Γ. β. V*

Dr = *Cryptensis Δ. β. I*

Ds = *Cryptensis Δ. β. II*

M = *Messanensis gr. 172*

Mb = *Messanensis gr. 151*

O = *Ottobonianus gr. 160*

Σg = *Sinaiticus gr. 734*

Σh = *Sinaiticus gr. 735*

V = *Vaticanus gr. 1836*

Va = *Vaticanus gr. 1970*

Wo = *Vaticanus gr. 771*

Ἄσματα τοῦ τριώδιου ἐρασισηθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας, τόμος Α΄

Τῆ Β΄ τῆς α΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Τριώδιον.

Ποίημα Κλήμεντος.

Ἦχος β΄ .

ὦδὴ θ΄ . Τὴν παρθενίαν σου,

Θεοτόκε ἀμίαντε,

ἦν οὐ κατέφλεξε,

πῦρ τῆς θεότητος

μεγαλύνομεν. 5

Τὴν ἀπαρχὴν ἡμῶν

τῆς νηστείας, φιλόανθρωπε,

προσφέροντας πίστει εὐμενῶς

νῦν προσδέξασθαι καταξίωσον.

Λαμπρὰ ἡ εἴσοδος, 75

καθαρὰ ἡ μετάληψις,

σωτήριός ἐστιν ἡ ἀπαρχὴ

τῆς νηστείας, ἣν τιμήσωμεν.

Μὴ θηλυνώμεθα,

ὡς ἡ Εὐα, τοῖς βρώμασιν, 80

ἀνδρείως δὲ στῶμεν, ἀδελφοί,

πρὸς τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἡμῶν.

Καιρὸς νηστείας νῦν,
προσευχῆς, κατανύξεως·
μακάριος ὅστις σπεύσει θερμῶς 85
ἐν τοῖς θείοις ἀγωνίσμασιν.

Δὸς ἡμῖν, Δέσποινα, θεοτ.
τῇ πρεσβείᾳ σου δύμαμιν
νηστεῦσαι προθύμως καὶ εὐσεβῶς,
ἵνα τύχωμεν ἀειζώου τρυφῆς. 90

§ 1. Οι δύο πρώτοι στίχοι των τροπαρίων συμφωνούν με τους αντίστοιχους του ειρμού· ωστόσο, οι υπόλοιποι παρουσιάζουν διάφορα μετρικά προβλήματα, τα οποία δεν είναι δυνατόν να ξεπεραστούν με διορθώσεις, καθώς φαίνεται πως οι τρεις τελευταίοι στίχοι του ειρμού πρέπει να αντικατασταθούν από άλλους. Συγκρίνοντας τα τροπάρια μεταξύ τους, παρατηρῶ ότι συμφωνούν οι ακόλουθοι στίχοι: α) 78 *τῆς νηστείας, ἣν τιμήσωμεν*, 82 *πρὸς τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἡμῶν* και 86 *ἐν τοῖς θείοις ἀγωνίσμασιν*, (τελευταίοι στίχοι) β) 74 *νῦν προσδέξασθαι καταξίωσον* και 90 *ἵνα τύχωμεν ἀειζώου τρυφῆς*, (τελευταίοι στίχοι) γ) 73 *προσφέροντας πίστει εὐμενῶς* και 81 *ἀνδρείως δὲ στῶμεν, ἀδελφοί* δ) 77 *σωτήριός ἐστιν ἢ ἀπαρχῆ*, 85 *μακάριος ὅστις σπεύσει θερμῶς* και 89 *νηστεῦσαι προθύμως καὶ εὐσεβῶς*, (προτελευταίοι στίχοι). Με αυτά τα δεδομένα δεν μπορούμε να αποφανθούμε με βεβαιότητα σε ποιους στίχους πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες επεμβάσεις.

Τῆ Γ' τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

*ὠδὴ θ' . Ἡ τὸν πρὸ ἡλίου
φωστῆρα τὸν Θεὸν ἐξανατείλαντα
σωματικῶς ἡμῖν ἐπιδημήσαντα
ἐκ λαγόνων παρθενικῶν*

ἀφράστως σωματώσασα. 5

εὐλογημένη πάναγνε,

σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν.

Νῦν ἢ τῆς νηστείας

ἐπέφανεν ἡμῖν χάρις καὶ δύμαμις·

δεῦτε προθύμως ταύτην ἀσπασώμεθα,

τὰς ἀκαίρους τῶν ἡδονῶν 75

τροφᾶς ἀποσεισάμενοι,

δι' ὧν τὰ πάθη φλέγουσι

πρὸ τῆς γεέννης τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Κλαύσωμεν προθύμως,

νηστεύσωμεν σπουδαίως καὶ στενάξωμεν, 80

ὡς Ἰωὴλ ὁ θεῖος προφητεύων βοᾷ,

ὅτι πλῆθος ἁμαρτιῶν

ἡμᾶς περιεκύκλωσεν,

ὥσπερ βαρβάρων φάλλαγες,

ἀλλὰ νηστεία ταύτας τρέψωμεν. 85

Νῦν τῆς μετανοίας

τὰ ὄπλα εὐσεβῶς ἀναλαβώμεθα

νηστείαν τε καὶ προσευχὴν καὶ δάκρυα,

δι' ὧν πᾶσιν ἡμῖν Χριστὸς

πταισμάτων νέμει ἄφεσιν· 90

ἀργὴ γὰρ ὄντως πέφυκε

χωρὶς νηστείας ἢ μετάνοια.

Θλίψωμεν κοιλίαν,
στενώσωμεν λαιμόν καὶ σάρκα τήξωμεν,
ἵνα ψυχὴ καὶ νοῦς ἀναβιώσωσι· 95
τὰ γὰρ πάθη τῆς ἀκρασίας
ταῦτα ἀπενέκρωσαν,
ἢ δὲ νηστεία δύναται
ἀποθανόντα νοῦν φαιδρῶς ἀνιστᾶν.

Δέσποινα τοῦ κόσμου, 100 θεοτ.
τοῖς πόθῳ καὶ καρδίας ἀφελότητι
ἐν προσευχῇ καὶ ὕμνοις καὶ νηστεία θερμῇ
εὐφημοῦσι τὰ μεγαλεῖα
τῆς κυοφορίας σου
τῶν ἐγκλημάτων αἵτησαι 105
ἀπαλλαγὴν καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν.

§ 2. Οι στίχοι 96 τὰ γὰρ πάθη τῆς ἀκρασίας, 97 ταῦτα ἀπενέκρωσαν, 103 εὐφημοῦσι τὰ μεγαλεῖα καὶ 104 τῆς κυοφορίας σου αποκλίνουν μετρικὰ ἀπὸ τον ειρμό ἐκ λαγόνων παρθενικῶν| ἀφράστως σωματώσασα, ἀφοῦ ἔχουν διαφορετικό ἀριθμὸ συλλαβῶν σε σχέση με εκείνον. Επίσης, παρατηρεῖται πὼς οἱ 4^{οι} στίχοι τὰ γὰρ πάθη τῆς ἀκρασίας καὶ εὐφημοῦσι τὰ μεγαλεῖα παρουσιάζουν μία ἐπιπλέον συλλαβὴ σε σχέση με τον ειρμό ἐκ λαγόνων παρθενικῶν, ἐνῶ οἱ 5^{οι} στίχοι ταῦτα ἀπενέκρωσαν καὶ τῆς κυοφορίας ἐμφανίζουν μία λιγότερη συλλαβὴ σε σχέση με τον ομολόγο στίχο του ειρμού ἀφράστως σωματώσασα. Για νὰ ἀρθεῖ ἡ ἀνισοσυλλαβία, προτείνω τὴ συγχώνευση του τέταρτου καὶ του πέμπτου στίχου.

Τῇ Δ΄ τῆς α΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριώδιον,

<ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος δ' .

ὠδὴ γ' . Ἐν Κυρίῳ Θεῷ μου

ἐστερεώθη ἡ καρδία μου·

διὸ οἱ ἀσθενοῦντες

περιεζώσαντο δύναμιν.

Τοῦ σταυροῦ ταῖς ἀκτίσιν

ὁ τῆς νηστείας συνεκλάμψας καιρὸς

φωτίζει καὶ καθαίρει

τοὺς μετὰ πίστεως νηστεύοντας.

Προκοπὴ εὐσεβείας 5

ἡ τῆς νηστείας ἀρχὴ πέφυκε·

διὸ σπουδαίως πάντες

ὑποδεξώμεθα τὴν χάριν αὐτῆς.

Τῶν βρωμάτων τὸν κόρον

ὡς σκοτασμὸν ψυχῆς ἐκκλίναντες 10

προσέλθωμεν νηστεία

τῷ φωτισμῷ καταυγαζόμενοι.

Ἀγιάζεται στόμα

καὶ νοῦς καὶ σῶμα καὶ πᾶν μέλος σαρκὸς

ἢ τὸ φεῦγον τὴν κραιπάλην 15

καὶ τῇ νηστεία προσερχόμενον.

Πιανθῶμεν ἐλαίῳ
τῆς ἐγκρατείας καὶ σκιρτήσωμεν
ταῖς θείαις ὕμνωδίαις
καὶ τοῖς ἐνθέοις ἀγωνίσμασι. 20

Παναγία παρθένε, θεοτ.
ταῖς ἰκεσίαις σου συντήρησον
ἐκ πάσης ἁμαρτίας
τοὺς μετὰ πίστεως νηστεύοντας.

§ 3. Οι στίχοι 4 τοὺς μετὰ πίστεως νηστεύοντας, 8 ὑποδεξώμεθα τὴν χάριν αὐτῆς, 12 τῷ φωτισμῷ καταυγαζόμενοι, 16 καὶ τῇ νηστείᾳ προσερχόμενοι, 20 καὶ τοῖς ἐνθέοις ἀγωνίσμασι παρουσιάζουν διαφορετικό ἀριθμὸ συλλαβῶν συγκριτικὰ με τὸν εἰρημὸ περιεζώσαντο δύναμιν· μολαταῦτα, οἱ παραπάνω στίχοι συμφωνοῦν μεταξύ τους μετρικὰ. Ἐτσι λοιπόν, συμπεραίνουμε πὼς τὸ μετρικὸ πρόβλημα ἐντοπίζεται στὸν εἰρημὸ. Προτείνω, λοιπόν, τὴν προσθήκη τοῦ ἐπιρρήματος νῶν πρὶν ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ δύναμιν, ἔτσι ὥστε νὰ ἀρθεῖ τὸ μετρικὸ πρόβλημα, καθὼς ὁ ποιητὴς πιθανότατα χρησιμοποίησε αὐτὴν τὴν παραλλαγὴ τοῦ εἰρημοῦ.

ὦδὴ ἡ΄ . Τὸν βασιλέα Χριστὸν
ὄν ὠμολόγησαν
οἱ αἰχμάλωτοι παῖδες
ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες
μεγάλῃ τῇ φωνῇ· 5
πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε
καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Τὸν εὐεργέτην Θεὸν 25
τὸν ἀγιάσαντα

τοῦ σταυροῦ τῇ δυνάμει
τὸν τῆς νηστείας ἅγιον
καὶ θεῖον καιρόν,
πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε 30
καὶ ὑπερυψοῦτε <εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας>.

Ἐν εὐφροσύνῃ ψυχῆς
πάντες δεξώμεθα
τῆς νηστείας τὴν χάριν,
δι' ἧς Χριστὸς εὐίλατος 35
εὐρίσκεται ἡμῖν
πᾶσι τοῖς πίστει βοῶσι·
«σὲ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Μετὰ νηστείας φαιδρᾶς
νῦν ἀναμείνωμεν 40
ἐν ἀγρύπνῳ δεήσει
τὴν τοῦ νυμφίου ἔλευσιν
καὶ τύχωμεν αὐτοῦ
τῆς ἀπροσίτου εἰσόδου,
ἔνθα τῶν φρονίμων ἐστὶν ἡ κατοικία. 45

Τὴν κεφαλὴν τῆς ψυχῆς
νῦν ἀλειψάμενοι
ἐγκρατείας ἐλαίῳ,
τὸ τῆς καρδίας πρόσωπον
φαιδρύνωμεν πιστῶς 50

ἄσμασιν ἀναβοῶντες·

«σὲ ὑπερυψοῦμεν, Χριστέ, εἰς τοὺς αἰῶνας».

Θεογεννήτορ ἀγνή, θεοτ.

σῶζε πρεσβείαις σου

τοὺς νηστεύοντας πόθῳ 55

εἰλικρινεῖ καρδίᾳ

καὶ βοῶντας εὐσεβῶς·

«πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε

καὶ ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας».

§ 4. Ο στίχος 56 *εἰλικρινεῖ καρδίᾳ* εμφανίζει μία λιγότερη συλλαβή σε σχέση με τους στίχους: 28 *τὸν τῆς νηστείας ἅγιον*, 35 *δι' ἧς Χριστὸς εὐίλατος*, 42 *τὴν τοῦ νυμφίου ἔλευσιν*, 49 *τὸ τῆς καρδίας πρόσωπον* και με τον ειρμό *ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες*. Ακόμη, παρατηρεῖται πως ο αμέσως επόμενος στίχος 57 *καὶ βοῶντας εὐσεβῶς* ἔχει μία επιπλέον συλλαβή σε σχέση με τους στίχους: 36 *εὐρίσκεται ἡμῖν*, 43 *καὶ τύχῳμεν αὐτοῦ*, 50 *φαιδρύνωμεν πιστῶς* και με τον ειρμό *μεγάλῃ τῇ φωνῇ*· ενώ, σε σύγκριση με τον στίχο 29 *καὶ θεῖον καιρόν* ἔχει δύο επιπλέον συλλαβές. Προτείνω, για να αρθεῖ ἡ ανισοσυλλαβία, να συνενωθοῦν ο 4^{ος} και 5^{ος} στίχος. Παρά ταῦτα, ο στίχος 29 συνεχίζει να ανισοσυλλαβεῖ με τα υπόλοιπα τροπάρια και τον ειρμό, αφού ἔχει μία λιγότερη συλλαβή. Στο κριτικό υπόμνημα διαβάζω ὅτι ο κώδικας Dr (Cryptensis. Δ. β. I) παραδίδει το επίθετο *ἅγιον* ἀντὶ του *θεῖον* της ἐκδοσης. Ὅμως, ἡ παρουσία του ἰδίου επιθέτου στον αμέσως προηγούμενο στίχο 28 *τὸν τῆς νηστείας ἅγιον* μας δείχνει πως μία ἀλλαγὴ εἶναι επιθυμητή και σε αὐτὸν τον στίχο, ἔτσι ὥστε να ἀποφευχθεῖ ἡ επανάληψη του εν λόγω επιθέτου. Ἐτσι, ἡ πρότασή μου εἶναι και σε αὐτὸν τον στίχο να γίνεῖ ἀντικατάσταση του τύπου *ἅγιον* ἀπὸ τον τύπο *ῥσιον*, που παραδίδεται ἀπὸ τον κώδικα Dr (Cryptensis. Δ. β. I).

Τῇ Παρασκευῇ τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριώδιον,

<ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος δ' .

ὠδὴ ε΄ . Σύ, Κύριέ μου, φῶς
εἰς τὸν κόσμον <ἐλήλυθας>
φῶς ἅγιον ἐπιστρέφον
ἐκ ζοφώδους ἀγνοίας
τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε. 5

Εὐφράνθητε, λαοί,
τὸν σταυρὸν προσκυνοῦντες Χριστοῦ·
ἀγάλλεσθε ἐν νηστείαις
προσεδρεύοντες πόθῳ·
πολὺς γὰρ ὁ μισθὸς ἡμῶν. 5

Ὡς ἔχοντες καιρὸν
τῆς νηστείας ἀγώνων καλῶν
νῦν κάμωμεν προθυμία
νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ·
πολὺς γὰρ ὁ μισθὸς ἡμῶν. 10

Νῦν ἦλθεν ὁ καιρὸς
τῆς ἀγίας νηστείας ἡμῖν·
νῦν δράμωμεν ὁμονοία
νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ·
πολὺς γὰρ ὁ μισθὸς ἡμῶν. 15

Αἰτήσωμεν Χριστὸν
κατανύξεως δάκρυα·

αἰτήσωμεν ἐν νηστείᾳ
προσευχὴν καὶ ἀγνείαν,
δι' ὧν ψυχὴ φωτίζεται. 20

Ἦ δέσποινα ἀγνή, θεοτ.
Θεοτόκε πανύμνητε,
σὺ σθένωσον σαῖς πρεσβείαις
τοὺς νηστεύοντας πόθῳ
καὶ σὲ δοξολογῶντας. 25

§ 5. Ο στίχος 25 *καὶ σὲ δοξολογῶντας* εμφανίζει μία λιγότερη συλλαβὴ σε σχέση με τους στίχους: 5, 10, 15 *πολὺς γὰρ ὁ μισθὸς ἡμῶν*, 20 *δι' ὧν ψυχὴ φωτίζεται* και με τον ειρμό *τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε*. Σύμφωνα με το κριτικό υπόμνημα, η παράδοση των κωδίκων Σg (Sinaiticus gr. 734) και Dr (Cryptensis Δ. β. I) είναι η εξής: *καὶ σὲ δοξολογῶντας πιστῶς*. Προτείνω, λοιπόν, την έκδοση με το επίρρημα *πιστῶς* στο τέλος του στίχου. Ἐτσι, η μία επιπλέον συλλαβὴ σε σχέση με τον αντίστοιχο στίχο του ειρμού *τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε* είναι δικαιολογημένη λόγω του φαινομένου της προπαροξυτονίας (η οξεία στη λήγουσα της μετοχής *ἀνυμνοῦντάς*, που έχει προέλθει από την ἐγκλιση τόνου του τύπου της προσωπικής αντωνυμίας *σε*, δεν επιφέρει ετεροτονία, καθὼς ο εν λόγω τόνος είναι γραμματικός και ὄχι μετρικός). Επιπλέον, στους στίχους 5, 10, 15 και 20 η μία λιγότερη συλλαβὴ σε σχέση με τον στίχο 25 –πλέον– *καὶ σὲ δοξολογῶντας πιστῶς* δικαιολογείται από το προαναφερθέν φαινόμενο της προπαροξυτονίας, αφού οι δύο γενικές *ἡμῶν* λογίζονται ως ἄτονες λέξεις.

Τῆ Β' τῆς β' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ ἡ'. Ἦμνον σοι προσφέρομεν τῶν ἄσωμάτων
ὥσπερ οἱ παῖδες
ἐν τῇ καμίνῳ
καὶ ὑμνοῦντες λέγομεν·
εὐλογεῖτε 5

πάντα τὰ ἔργα

Κυρίου τὸν Κύριον.

Νηστεία ἐκράτουμε κατὰ βαρβάρων

Σαμφῶν τὸν μέγαν 30

Ἢ καὶ μέθη τοῦτον

τοῖς ἐχθροῖς παρέδωκεν

ὡς δεσμώτην·

διό, ψυχὴ μου,

κραιπάλης ἀπόστηθι. 35

Ὁ Νῶε ἐνίκησε καὶ ὑπερῆρεν

ὑδροποσία

καὶ ἐγκρατεία

κατακλυσμὸν ἀπωλείας·

διὸ ὄρα 40

πῶς διασώζει,

ψυχὴ μου, ἐγκρατεία.

Τὸν Νῶε ἠτίμασεν οἰνοφλυγία

καὶ ὑπὸ παιδῶν

γελοῖος ὤφθη· 45

διὸ βλέπε, ψυχὴ μου,

οἷα πάσχει

ἀνὴρ τῇ μέθῃ

ἀπείρως ἀλοῦς ἐπὶ γῆς.

Νηστεύων ἐδέξατο ὁ Λῶτ ἀγγέλους 50

καὶ παροινήσας

ἀθέσμῳ γάμῳ

ταῖς θυγατράσιν ἐμίγη·

διὸ ὄρα

νηστείας ἄμφω 55

καὶ μέθης τὰ ἔπαθλα.

Σὲ ἐτιθηνήσατο, ἀγνή, νηστεία· θεοσ.

διό, Παρθένε,

Θεὸν τεκοῦσα

παρθενεύεις καὶ πάλιν, 60

μετὰ τόκον

τὴν παρθενίαν

τηρήσασα ἄφθορον.

§ 6. Παρατηρῶ ὅτι ὁ στίχος 42 *ψυχὴ μου, ἐγκρατεία* δεν ὁμοτονεῖ με τον ἀντίστοιχο του εἰρμού *Κυρίου τὸν Κύριον*. Ἀν ὁ τύπος *διασώζει* προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα *διασώζω* (εἶναι δηλαδὴ γ' ἐνικὸ πρόσωπο) καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ *διασώζομαι*, ἡ δοτικὴ *ἐγκρατεία* θα πρέπει –ὡς υποκείμενο– νὰ τεθεῖ σὲ πτώση ὀνομαστικὴ *ἐγκράτεια*. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ στίχος ἐναρμονίζεται τονικά με τὸν εἰρμό.

ὠδὴ θ' . Σὲ τὴν ὄραθεῖσαν πύλην

ὑπὸ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου

ἐν ᾗ οὐδεὶς διῆλθεν

εἰ μὴ Θεὸς μόνος,

Θεοτόκε Παρθένε, 5

ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν.

Πάλαι Ἰουδῆθ νηστεία
καὶ τῇ προσευχῇ ὀπλισαμένη 65
τὸν Ὀλοφέρνην εἶλεν
ὡς στρατηγὸν τῆς μέθης
καὶ ἡμεῖς δὲ νηστεία
πατάξωμεν τὸν διάβολον.

Σάββατα κυρίῳ ἔστιν 70
ἅγια καὶ θεῖα καὶ ἀμώμητα
αἱ τῆς νηστείας πᾶσαι
πανάγια ἡμέραι·
ἐν αὐταῖς δεῦτε πάντες
προσέλθωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν. 75

Γνωσιν ἀληθῆ παρέχει
ἡ σχολὴ τῆς θείας ἐγκρατείας·
σχολάζοντες γὰρ ταύτη
ἀγνίζομεν τὴν σάρκα
καὶ τοῖς ὕμνοις τοῖς θείοις 80
φωτίζομεν τὴν διάνοιαν.

Δεῦτε τὴν στενὴν ἐνταῦθα
πρὸς βραχὺ ὀδεύσωμεν νηστείαν,
γαστριμαργίας πλάτος
φυγόντες ἀπωλείας 85
καὶ τρυφήσωμεν ὄντως
αἰώνιον τὴν ἀπόλαυσιν.

Σύ, ὡς τῆς νηστείας θρέμμα, θεοτ.
ὠφθης καὶ ἀγνείας, Θεοτόκε,
κειμήλιον εἰκότως 90
καὶ μήτηρ τοῦ κυρίου·
διὸ στήριξον πάντας
πρεσβείαις σου τοὺς νηστεύοντας.

§ 7. Εξετάζοντας τους στίχους 65 καὶ τῆ προσευχῆ ὀπλισαμένη, 71 ἅγια καὶ θεῖα καὶ ἀνώμητα, 77 ἡ σχολὴ τῆς θείας ἐγκρατείας, 83 πρὸς βραχὺ ὀδεύσωμεν νηστείαν καὶ 89 ὠφθης καὶ ἀγνείας, Θεοτόκε, εντοπίζω διάφορα μετρικὰ προβλήματα. Στην προκειμένη περίπτωση, ἡ ἰδανικότερη λύση εἶναι ἡ συγχώνευση τοῦ δευτέρου με τὸν τρίτο στίχο. Διαφορετικὰ, ἡ ανισοσυλλαβία στους ἀνωτέρω στίχους μπορεῖ νὰ ἀρθεῖ, ἀν τὸ βιβλικὸ ὄνομα Ἰεζεκιὴλ ληφθεῖ σε αὐτές τις περιπτώσεις ὡς ἔχον τέσσερις συλλαβές. Αὐτό θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ εἴτε με συνίζηση τῶν δύο πρώτων φωνηέντων *je* εἴτε με τὴν προφορά *i* τῶν δύο τελευταίων.

§ 8. Οἱ στίχοι 69 πατάξωμεν τὸν διάβολον, 81 φωτίζομεν τὴν διάνοιαν, 87 αἰώνιον τὴν ἀπόλαυσιν καὶ 93 πρεσβείαις σου τοὺς νηστεύοντας δὲν παρουσιάζουν ὅμοιο ἀριθμὸ συλλαβῶν με τὸν εἰρμὸ ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι συμφωνοῦν μεταξύ τους μετρικὰ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνουμε πὼς τὸ μετρικὸ πρόβλημα βρίσκεται στὸν εἰρμό. Ἡ πρότασή μου εἶναι στὸν 6^ο στίχο τοῦ εἰρμού ἡ δοτικὴ ὕμνοις νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴ δοτικὴ ἄσμασι, καθὼς ὁ ποιητὴς ἴσως νὰ χρησιμοποίησε αὐτὴν τὴν παραλλάγὴ τοῦ εἰρμού.

Τῆ Γ' τῆς β' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ θ' . Σὲ τὴν Θεοτόκον
ἄσμασιν ἀγγελικοῖς
καὶ ὠδαῖς πνευματικαῖς
ἀσιγήτως πάντες μεγαλύνομεν.

Δεῦτε ἐν νηστεία

πάντες προσπέσωμεν Χριστῷ,
ἱκετεύοντες αὐτὸν 70
ἐκ φλογὸς ῥυσθῆναι τῆς κολάσεως.

Κόρος τῶν βρωμάτων
τρέφει τὰ πάθη τῆς σαρκός,
ἡ νηστεία δὲ ταῦτα
θανατοῦσα πείθει τοῦ δοξάζειν Θεόν. 75

Ἄσματα δαιμόνων
μέθη ἢ ἄσεμνος κροτεῖ,
ὕμνωδίας δὲ θείας
ἡ νηστεία πίστει ἀναπέμπει Θεῷ.

Σῶσον τοὺς ἐν πόθῳ 80
νῦν σοι νηστεύοντας μικρά,
εὐεργέτα ὁ Θεός,
καὶ ἀξίωσον δόξης τῆς μεγάλης σου.

Μήτηρ τοῦ κυρίου, θεοτ.
ἄχραντε Δέσποινα ἀγνή, 85
τοὺς ὕμνοῦντάς σε πιστῶς
ἐν εὐχῇ καὶ νηστεία διαφύλαξον.

§ 9. Οι στίχοι 74 ἡ νηστεία δὲ ταῦτα και 78 ὕμνωδίας δὲ θείας αποκλίνουν τονικά από τον ειρμό καὶ ῥοδαῖς πνευματικαῖς. Παρατηρώντας ὅτι οι δύο αυτοί στίχοι λήγουν με προπερισπώμενη και παροξύτονη λέξη αντίστοιχα, ενώ ο ειρμός με περισπωμένη, προτείνω τη συνένωση του τρίτου με τον τέταρτο στίχο, αφού οι τελευταίοι στίχοι των τροπαρίων συμφωνοῦν μεταξύ τους μετρικά.

Τῆ Δ΄ τῆς β΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριώδιον,

<ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος δ΄ .

ὦδὴ θ΄ . Τὴν παρθενίαν σου,

θεοτόκε ἀμίαντε,

ἦν οὐ κατέφλεξε τὸ πῦρ

τῆς θεότητος, μεγαλύνομεν.

Διὰ τοῦ ξύλου σοι

τοῦ σταυροῦ σου προσπίπτομεν· 50

ἀξίωσον πάντας, Λόγε Θεοῦ,

τὴν νηστείαν ἐκτελέσαι φαιδρῶς.

Διὰ νηστείας σοι

εὐτελοῦς προσερχόμεθα,

ἐν πίστει κραυγάζοντες, ἀγαθέ· 55

«σῶσον, κύριε, τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Τῆς ἀκρασίας νῦν

τὰς ὀχλήσεις ἀφέμενοι

νηστείαις Χριστῷ καὶ προσευχαῖς

νῦν προσέλθωμεν καὶ προσκλαύσωμεν. 60

Τὸν ἐν τῇ μήτρᾳ σου, θεοτ.
Θεοτόκε, σκηνώσαντα
Χριστὸν τὸν Θεὸν καὶ λυτρωτὴν
τῶν ψυχῶν ἡμῶν μεγαλύνομεν.

§ 10. Ο τρίτος στίχος του ειρμού ἦν οὐ κατέφλεξε τὸ πῦρ δεν ἔχει τον ἴδιο αριθμὸ συλλαβῶν με τους στίχους 51 *ἀξίωσον πάντας, Λόγε Θεοῦ*, 55 *ἐν πίστει κραυγάζοντες, ἀγαθέ*, 59 *νηστειαῖς Χριστῶ καὶ προσευχαῖς*, 63 *Χριστὸν τὸν Θεὸν καὶ λυτρωτὴν*. Να σημειωθεῖ πως ο στίχος 51 ἔχει τον ἴδιο αριθμὸ συλλαβῶν με τον στίχο 55 και ο στίχος 59 με τον στίχο 63. Με αυτά τα δεδομένα, δεν εἶναι βέβαιο σε ποιους ἀπὸ τους ἀνωτέρω στίχους πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες ἐπεμβάσεις, ὥστε να ξεπερασθεῖ το πρόβλημα της ἀνισοσυλλαβίας.

Τῆ Ε΄ τῆς β΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριῶδιον,
<ποίημα> Κλήμεντος.
Ἦχος α΄ .

ὠδὴ θ΄ . *Τὴν φωτοφόρον νεφέλην
ἐν ἧ ὁ πάντων Δεσπότης
ὡς ὑετὸς ἐξ οὐρανοῦ
ἐπὶ πόκον κατῆλθε
καὶ ἐσαρκώθη δι' ἡμᾶς
γενόμενος ἄνθρωπος
ὁ ἄναρχος,
μεγαλύνωμεν πάντες
ὡς μητέρα
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγνήν.*

Ὡς νομοθέτας νηστείας
τοὺς Ἀποστόλους κυρίου,
δεῦτε, τιμήσωμεν φαιδρῶς
καὶ πρεσβεύσωμεν πιστῶς,
ἵνα ἀξίως ἐν αὐτῇ 85
Χριστῷ λειτουργήσαντες
τευξώμεθα
τῶν μεγάλων στεφάνων
ἐρχομένῳ
πρὸς τὸ πάθος τὸ σεπτόν. 90

Νηστεία μήτηρ ὑπάρχει
τοῦ Σαμουὴλ τοῦ μεγάλου
καὶ Δανιὴλ τοῦ θαυμαστοῦ
τιθηνὸς πανολβία
καὶ Ἐλισσαίου τοῦ σοφοῦ 95
ἰσχὺς ἀπροσμάχητος·
νηστεύσωμεν,
ἀδελφοί, οὖν σπουδαίως,
ἵνα τούτοις
δοξασθῶμεν τῷ Χριστῷ. 100

Νηστείας ἄρματι πάλαι
ὁ Ἥλιος ἀνελήφθη
διὰ νηστείας καὶ Ἐνώχ
ζῶν ὑπάρχει ἕως νῦν,
Δαυὶδ ὁ μέγας δὲ πεσῶν 105

νηστεία ἐγγήγερται
καὶ ἔμεινεν
ὁ προφήτης προφήτης·
τούτους πάντες
μιμησώμεθα καλῶς. 110

Τὸν τοῦ παντὸς συνοχέα θεοτ.
θείαις συνέχεις ὠλέναις,
θεοκυῆτορ Μαριάμ,
καὶ βαστάζεις ὡς βρέφος
καὶ γαλουχεῖς μητροπρεπῶς 115
τὸν πάντα βαστάζοντα
τῷ νεύματι·
θαῦμα θαύματος ξένον
πῶς τὸ πλάσμα
τέτοκε τὸν πλαστοουργόν! 120

§ 11. Οι στίχοι 84 και 104 και *πρεσβεύσωμεν* πιστῶς και ζῶν ὑπάρχει ἕως νῦν δεν ομοτονοῦν με τους υπόλοιπους στίχους των τροπαρίων· στίχοι: 94 *τιθηνὸς πανολβία* και με τον ειρμό *ἐπὶ πόκον κατῆλθε*. Για να αρθεί η ετεροτονία, προτείνω τη συγχώνευση του 4^{ου} και του 5^{ου} στίχου, -η τονική απόκλιση που θα προκύψει από αυτήν την επέμβαση θα βρίσκεται στο μέσον του στίχου, και επομένως είναι ανεκτή-, καθώς οι 5^{οι} στίχοι των τροπαρίων παρουσιάζουν ομοτονία και ισοσυλλαβία.

Τῆ Β' τῆς Γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ θ' . *Ἀσπόρου συλλήψεως*
ὁ τόκος ἀνερμῆνευτος,
μητρὸς ἀνάνδρου

ἄφθορος ἢ κύησις·
Θεοῦ γὰρ ἢ γέννησις 5
καινοποιεῖ τὴν κτίσιν·
διό σε πᾶσαι αἰ γενεαὶ
ὡς θεόνυμφον μητέρα
ὀρθοδόξως μεγαλύνομεν.

«Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν
ἐξελεξάμην» σύνετε
Θεοῦ βοῶντος·
καὶ γὰρ πρὸς τὰ πταίσματα
ἡμῶν καὶ τολμήματα 75
οὐδέν ἐστι νηστεία,
ἀλλὰ προσάξωμεν αὐτῷ
τὸ ἀφείναι τοῖς ὀφειλέταις
τὰ ὀφλήματα νηστείαν δεκτὴν.

«Κἂν σάκκον ἐπενδύσῃ», 80
βοᾷ σαφῶς ὁ κύριος,
«κἂν κάμψῃς πάλιν
ὡς κρίκον τὸν τράχηλον,
οὐ ταύτην τὴν νηστείαν
ἐγὼ ἐξελεξάμην· » 85
διὸ προσάξωμεν αὐτῷ
διαλύειν πρὸς ἀλλήλους
στραγγαλιὰς καὶ κακίας, πιστοί.

Ἀγάπην ἐκδιδάσκει
πρὸς πάντας ἢ ἐγκράτεια 90
καὶ ἡσυχίαν
προσφέρει τῷ στόματι,
τὸ σῶμα δὲ ἀγνεία
κατακοσμίζει ταύτη·
ἀπονεκροῦται γὰρ ἡδονὴ 95
παρουσία τῆς νηστείας,
ἦν ἐκ πόθου ἀσπασώμεθα.

Τὴν πόλιν σου, Δέσποινα θεοτ.
θεογεννητορ, φύλαττε·
ἐν σοὶ γὰρ αὕτη 100
πιστῶς βασιλεύουσα
ἐν σοὶ καὶ κρατύνεται
καὶ διὰ σοῦ νικῶσα
τροποῦται πάντα πειρασμὸν
καὶ συλλεύει πολεμίους 105
καὶ διέπει τὸ ὑπήκοον.

§ 12. Οι στίχοι: 71 *Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν*, 80 *Κἂν σάκκον ἐπενδύση* και 89 *Ἀγάπην ἐκδιδάσκει* συμφωνοῦν μεταξύ τους μετρικά, ωστόσο ετεροτονοῦν με τον ειρμό *Ἀσπόρου συλλήψεως* και με τον στίχο 98 *Τὴν πόλιν σου, Δέσποινα*. Η λύση που προτείνω εἶναι ἡ ενσωμάτωση του 1^{ου} στον 2^ο στίχο.

Τῆ Γ' τῆς γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ θ' . Σὲ ἦνπερ εἶδε Μωυσῆς
ἀκατάφλεκτον βᾶτον

καὶ κλίμακα ἔμφυχον
ἦν Ἰακώβ τεθέαται
καὶ πύλην οὐράνιον 5
δι' ἧς διήλθεν
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν
ὑμνοῖς, μῆτερ ἀγνή,
μεγαλύνομεν.

Σὺ Νινευίτας, ὁ Θεός,
ἔλυτρώσω τῆς φρικτῆς 65
ὀργῆς σου, φιλόανθρωπε,
νηστεία προσδραμόντας σοι
καὶ σάκκῳ καὶ δάκρυσιν.
Αὐτός, οἰκτιρμον,
καὶ νῦν ἡμῖν δώρησαι 70
νηστεύουσί σοι μικρὰ
μέγα ἔλεος.

Ἐκλείσει πάλαι Ἥλιον
τοῦ μὴ βρέξαι οὐρανοῦς
λαῶ ἀνομήσαντι 75
γαστριμαργία ἄμετρα
καὶ πλεῖστα πορνεύσαντι
λιμὸν ἐπάγων
εἰς μέθης ἐξίλασμα·
ὄρα, νῆφε, ψυχή, 80
τί ποιεῖ ἡ γαστήρ.

Στῶμεν ἀνδρείως, ἀδελφοί,
καὶ ὑπέλθωμεν σφοδρῶς
πρὸς πᾶσαν ἐγκράτειαν,
πρὸς προσευχάς, πρὸς δάκρυα, 85
πρὸς ὕμνους, πρὸς ἄσματα,
πρὸς στεναγμούς τε
καὶ θείαν κατάνυξιν·
καιρὸς νηστείας γὰρ νῦν,
ὄν νηστεύσωμεν. 90

Ἢ ῥίψωμεν πάντες, ἀδελφοί,
τὴν νωθρότητα ἡμῶν,
τὸν ὕπνον νικήσωμεν,
τὴν ἀκηδίαν φύγωμεν,
τὸν κόρον μισήσωμεν, 95
πολυλογίαν,
ἀργίαν καὶ χαύνωσιν
καὶ δεῦτε πρὸς εὐχὰς
ὀπλισθῶμεν στερρῶς.

Εἷς τῆς Τριάδος, ἀγαθέ, 100 θεοτ.
ἀνεδείχθης ἀληθῶς
κἂν σάρκα προσείληφας
ἐκ τῆς Παρθένου, κύριε·
τροπὴν γὰρ ἢ σύγχυσιν
ἐν τῇ προσλήψει 105

οὐδαμῶς ὑπέμεινας,
ἀλλ' ἔμεινας ὁ αὐτὸς
ἀναλλοίωτος.

§ 13. Καθὼς ο δεῦτεροι στίχοι των τροπαρίων, δηλαδή οι στίχοι: 65 *ἐλυτρώσω τῆς φρικτῆς*, 74 *τοῦ μὴ βρέξαι οὐρανοῦς*, 83 *καὶ ὑπέλθωμεν σφοδρῶς*, 92 *τὴν νωθρότητα ἡμῶν* καὶ 101 *ἀνεδείχθης ἀληθῶς* αποκλίνουν τονικά από τον ειρμό *ἀκατάφλεκτον βάτον*, –ισοσυλλαβώντας με αὐτόν– θεωρῶ πως ἡ καταλληλότερη λύση εἶναι ἡ συγχώνευση του δευτέρου στίχου με τον τρίτο.

§ 14. Συγκρίνοντας τους προτελευταίους στίχους των τροπαρίων παρατηρῶ πως ο ειρμός *ὑμνοῖς μήτερ ἀγνή* συμφωνεῖ μετρικά με τους στίχους 80 *ὄρα, νῆφε, ψυχὴ* καὶ 98 *καὶ δεῦτε πρὸς εὐχάς*, ἀλλὰ ὄχι με τους 71 *νηστεύσουσί σοι μικρά*, 89 *καιρὸς νηστείας γὰρ νῦν* καὶ 107 *ἀλλ' ἔμεινας ὁ αὐτὸς*, ἀφοῦ παρουσιάζει μία λιγότερη συλλαβὴ (αὐτοὶ μάλιστα παρουσιάζουν ἰσοσυλλαβία καὶ ομοτονία μεταξύ τους). Με αὐτὰ τα δεδομένα, δεν εἶναι φανερό ποιες μετατροπές θα πρέπει να γίνουν σε ειρμό καὶ τροπάρια, για να ἀποκατασταθεῖ ἡ ἰσοσυλλαβία.

Τῆ Δ' τῆς Γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριῶδιον,
<ποίημα> Κλήμεντος.
Ἦχος Γ' .

<ὠδὴ δ' . Στερεώθητι, ψυχὴ,
ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ
καὶ βόα καυχωμένη·
οὐκ ἔστιν ἅγιος πλὴν σου, Κύριε.

Ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ
στερεώθητι, ψυχὴ,
καὶ νήστευε βοῶσα·

«ἰλάσθητι, κύριε, ταῖς ἁμαρτίαις μου».

Τῆς γαστροῦ τὰς ἡδονὰς 5
ὡς προξένους τῶν παθῶν
ἀφέμενοι σπουδαίως,
νηστεία προσέλθωμεν ὡς ἀρετῶν χορηγῶ.

Ἡ νηστεία τῷ Θεῷ
τὴν ψυχὴν προσοικειοῖ, 10
ἢ μέθη δὲ προτρέπει
δουλεύειν τοῖς πάθεσι· φύγε, ψυχὴ ταπεινή.

Ὁ νηστείας τὸν καιρὸν
δωρησάμενος ἡμῖν
εἰς λύτρωσιν πταισμάτων, 15
ἀξίωσον, κύριε, νηστεῦσαί σοι εὐσεβῶς.

Ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ θεοτ.
ἢ ἀγνή παιδοποιεῖς,
παράδοξον τὸ θαῦμα·
Θεὸς ὁ προάναρχος ἄρχεται νῦν σαρκικῶς. 20

§ 15. Ο τελευταῖος στίχος του ειρμού οὐκ ἔστιν ἅγιος πλήν σου, Κύριε παρουσιάζει διαφορετικό αριθμὸ συλλαβῶν σε σχέση με τον τελευταῖο στίχο κάθε τροπαρίου· στίχοι: 4 ἰλάσθητι, κύριε, ταῖς ἁμαρτίαις μου, 8 νηστεία προσέλθωμεν ὡς ἀρετῶν χορηγῶ, 12 δουλεύειν τοῖς πάθεσι· φύγε, ψυχὴ ταπεινή, 16 ἀξίωσον, κύριε, νηστεῦσαί σοι εὐσεβῶς και 20 Θεὸς ὁ προάναρχος ἄρχεται νῦν σαρκικῶς· παρ' ὅλα αὐτά, οἱ παραπάνω στίχοι συμφωνοῦν μετρικὰ μεταξύ τους. Από αὐτὸ συμπεραίνουμε ὅτι τὸ πρόβλημα βρίσκεται στον ειρμό. Προτείνω, λοιπόν, ὁ ειρμὸς νὰ ἔχει ὡς ἐξῆς: οὐκ ἔστιν ἅγιος πλήν σου, Κύριε ὁ Θεός. Η

ανισοσυλλαβία που θα προκύψει στον στίχο 4 είναι θεμιτή, εξαιτίας του φαινομένου της προπαροξυτονίας.

Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἅτερον τριῶδιον,

<ποίημα> Κλήμεντος.

<Ἦχος> πλ. δ'

<ὠδὴ ε' .> Ἴνατί με ἀπόσω

ἀπὸ τοῦ προσώπου σου

τὸ φῶς τὸ ἄδυτον

καὶ ἐκάλυψέ με

τὸ ἀλλότριον σκότος τὸν δαίλαιον; 5

ἀλλ' ἐπίστρεψόν με

καὶ πρὸς τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν σου

τὰς ὁδοὺς μου κατεύθυνον, δέομαι.

Ἐκπετάσωμεν χεῖρας

καὶ τὸ γόνυ κλίνωμεν

καὶ προσευξώμεθα,

ἵνα τῆς νηστείας

τὸ γλυκύτατον πέλαγος πλεύσαντες 5

ἀκινδύνως Χριστοῦ

τῷ γαληνῷ καὶ πανευδίῳ

ὀρμισθῶμεν λιμένι γηθόμενοι.

Μὴ πορνεύσωμεν γεύσει,

ὡς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος 10
καιρὸς νηστείας γὰρ νῦν
καὶ ῥιφῶμεν ἕξω
τῶν Χριστοῦ περιβόλων ὡς ἄχρηστοι,
ἀλλὰ δεῦτε θερμῶς
πρὸς προσευχῆς καὶ ἐγκρατείας 15
ἀνδρισώμεθα πάντες παλαίσματα

Τῆς νηστείας τῷ ξίφει
ἀκρωτηριάσωμεν
τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονάς·
ὁ γὰρ κόρος οἶδεν 20
ἀσωτείας γεννᾶν τὰ ὀφλήματα·
διὸ δεῦτε στερρῶς
πρὸς προσευχῆς καὶ ἐγκρατείας
ἀνδρισώμεθα πάντες παλαίσματα.

Ἐν δυσὶ ταῖς οὐσίαις 25 θεοτ.
μίαν καθ' ὑπόστασιν
σέβω τὴν ἔνωσιν·
ὡς Θεὸς γὰρ πέλων
καταλλήλως ἀμφότερα ἤνωσας
τὸ μὲν ὦν ἄνωθεν, 30
τὸ δὲ λαβῶν ἐκ τῆς Παρθένου,
ἦν ὑμνοῦμεν τεκοῦσάν σε, κύριε.

§ 16. Ο 6^{ος} στίχος του ειρμού *ἀλλ' ἐπίστρεψόν με* δεν ομοτονεῖ με τους ἀντίστοιχους στίχους των τροπαρίων· στίχοι: 6 *ἀκινδύνως Χριστοῦ*, 14 *ἀλλὰ δεῦτε*

θερμῶς, 22 διὸ δεῦτε στερρῶς και 30 τὸ μὲν ὦν ἄνωθεν. Αν ο τόνος του εγκλιτικού με δεν αναβιβασθεί στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης, παραβαίνοντας τον κανόνα της ἐγκλισης τόνου, τότε δεν θα προκύψει πρόβλημα στο μέτρο· εντούτοις, αυτή η επέμβαση είναι περιττή, αφού ο συγκεκριμένος τόνος είναι καθαρά γραμματικός και όχι μετρικός. Ακόμη κι έτσι όμως, ο στίχος 30 του θεοτοκίου εξακολουθεί να ετεροτονεί με τον ειρμό και τα υπόλοιπα τροπάρια.

Ἐὐδὴ θ' . Ἄλλότριον

τῶν μητέρων ἢ παρθενία

καὶ ξένον ταῖς παρθένους

ἢ παιδοποιία·

ἐπὶ σοί, Θεοτόκε, 5

ἀμφοτέρα ὠκονομήθη·

διό σε πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

ἀπαύστως μεγαλύνομεν.

Κατάβαλε

τοῦ σταυροῦ σου τῇ δυναστείᾳ

ἐχθρὸν τὸν ἀλαζόνα 75

τῆς γαστριμαργίας

καὶ ἀξίωσον πάντας

νηστεῦσαί σοι ἀνεπαισχύντως,

Χριστέ, ὁ ῥήξας, ὡς ἠθέλησας,

νηστεία τὸν ἀντίδικον. 80

Ἐθραύσθησαν

οἱ στραφέντες εἰς τὰ ὀπίσω

τῇ διανοίᾳ αὐτῶν

καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ

πρὸς τρυφήν ὀρεχθέντες 85

ἐδέσματα ἐν τῇ ἐρήμῳ·

φεῦγε, ψυχή μου, τὸ ὑπόδειγμα

καὶ νήστευε καὶ εὐχου Θεῶ.

Προκόφαντες

ἐν τῇ τρίβῳ τῆς ἐγκρατείας 90

ἐπιλαθώμεθα

τὰ κατόπιν πάντα

καὶ τοῖς ἔμπροσθεν δεῦτε

σπουδάσωμεν ἐπεκταθῆναι,

ἵνα τῶν θείων ἐπιτύχωμεν 95

στεφάνων τῆς νηστείας φαιδρῶς.

Ἄλλότριον θεοτ.

τῶν ἀσέμνων ἢ σωφροσύνη

καὶ ξένον ἢ νηστεία

τοῖς ἀδιαφόροις· 100

διὸ δεῦτε σωφρόνως

δοξάσωμεν ἐν ἐγκρατεία

τὴν Θεοτόκον ὡς δεσπόζουσαν

ἀγνῶν καὶ νηστευτῶν εὐσεβῶς.

§ 17. Στον 7^ο στίχο του ειρμού *διὸ σε πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς* η γενική γῆς λαμβάνεται ως μη τονιζόμενη λέξη, –αυτό είναι αξιοπρόσεκτο, εφόσον στο τέλος των στίχων συνήθως θεωρούνται μη τονιζόμενες λέξεις είτε τύποι των προσωπικών αντωνυμιῶν είτε επιρρήματα είτε σύνδεσμοι. Ἐτσι, ο ειρμός συμφωνεῖ μετρικά με τους στίχους 79 *Χριστέ, ὁ ῥήξας, ὡς ἠθέλησας*, 87 *φεῦγε, ψυχή μου, τὸ ὑπόδειγμα*, 95 *ἵνα τῶν θείων ἐπιτύχωμεν* καὶ 103 *τὴν Θεοτόκον ὡς δεσπόζουσαν*.

Ἄσματα τοῦ τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας, τόμος Β΄

Τῆ Β΄ τῆς δ΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριώδιον.

<Ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος β΄.

ὠδὴ α΄ . Ἐν βυθῶ κατέστρωσέ ποτε
τὴν φαραωνίτιδα
πανστρατιάν ἢ ὑπέροπλος δύναμις,
σαρκωθεὶς ὁ λόγος δὲ
τὴν παμμόχθηρον ἀμαρτίαν ἐξήλειψεν 5
ὁ δεδοξασμένος Κύριος·
ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἡ νηστεία, ὥσπερ καθαρὰ
νύμφη καὶ ἀπρόσιτος,
τῷ τοῦ σταυροῦ ὡς θείῳ κόσμῳ σήμερον,
ξύλῳ ὠραῖζεται
καὶ προέρχεται ἀγιάζουσα ἅπαντας, 5
ὅπερ προσκυνῆσαι εὐξώμεθα
κυρίῳ μετὰ πίστεως.

Ὁ σταυρὸς ὁ τίμιος Χριστοῦ
μεσουμένης σήμερον

τῆς φαεινῆς νηστείας ἐμφανίζεται 10

ἀγιάζων ἅπαντα

καὶ φωτίζων τοὺς πόθῳ νηστεύοντας,

ὄν καὶ προσκυνῆσαι σπεύσωμεν

νηστεία καθαιρόμενοι.

Δεῦτε δὴ σπουδαίως, ἀδελφοί, 15

δράμωμεν, διώξωμεν·

ἰδοὺ καιρὸς τῆς μετανοίας πάρεστιν·

ἐγκρατεία θλίψωμεν

τῆς σαρκὸς τὴν ἀκάθεκτον ἔπαρσιν,

ἵνα μὴ τρυφῶντες ἀμέτρως 20

τὴν νηστείαν ἀτιμάσωμεν.

Ἡ τρυφή τὸν πλούσιον, ψυχή,

τῇ φλογὶ παρέδωκε,

πενίας δὲ ὑπομονὴ τὸν Λάζαρον

ὡς νηστείας σύνοικον 25

Ἀβραάμ ἐν τοῖς κόλποις εἰσήγαγεν·

ὄρα πῶς δοξάζει νηστεία,

πῶς δὲ φλέγει ἀκρασία τροφῶν.

Κυοφόρος ἄνανδρος, ἀγνή, θεοσ.

καὶ παρθενομήτωρ δὲ 30

ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις ἀδιάφθορος

ἐν ἀγίῳ Πνεύματι

τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ συλλαβοῦσα γαστρί,

ὦ ἐν παρρησίᾳ πρέσβευε

δεχθῆναι τὴν νηστείαν ἡμῶν. 35

§ 18. Οι τρεις τελευταίοι στίχοι των τροπαρίων παρουσιάζουν τονικές αποκλίσεις και ανισοσυλλαβίες τόσο μεταξύ τους όσο και με τον ειρμό. Ειδικότερα, οι στίχοι: 12 *καὶ φωτίζων τοὺς πόθῳ νηστεύοντας*, 19 *τῆς σαρκὸς τὴν ἀκάθεκτον ἔπαρσιν*, 26 *Ἀβραὰμ ἐν τοῖς κόλποις εἰσήγαγεν* και 33 *τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ συλλαβοῦσα γαστρί* παρουσιάζουν λιγότερες συλλαβές σε σχέση με τον ειρμό *τὴν παμμόχθηρον ἀμαρτίαν ἐξήλειψεν*, αν και συμφωνούν μεταξύ τους μετρικά. Ο στίχος 20 *ἵνα μὴ τρυφῶντες ἀμέτρως* συμφωνεῖ με τον 27 *ὄρα πῶς δοξάζει νηστεία*, όμως δεν ισοσυλλαβεῖ με τον στίχο 6 *ὄπερ προσκυνῆσαι εὐξώμεθα*, δεν ομοτονεῖ με τους στίχους 13 *ὃν καὶ προσκυνῆσαι σπεύσωμεν*, 34 *ὦ ἐν παρρησίᾳ πρέσβευε* και με τον ειρμό *ὁ δεδοξασμένος Κύριος*. Ο στίχος 21 *τὴν νηστείαν ἀτιμάσωμεν* συμφωνεῖ με τον στίχο 28 *πῶς δὲ φλέγει ἀκρασία τροφῶν*, ανισοσυλλαβεῖ με τους στίχους: 7 *κυριῶ μετὰ πίστεως*, 14 *νηστεία καθαιρόμενοι* και με τον ειρμό *ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται*, ενώ ετεροτονεῖ με τον στίχο 35 *δεχθῆναι τὴν νηστείαν ἡμῶν*.

Τῆ Γ' τῆς δ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριώδιον.

<Ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος πλ. β'.

ὠδὴ β' . Ἴδετε ἴδετε

ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς ὑμῶν,

ὁ σταυρῶ τὸν Ἄδην

καθελὼν ὡς δυνατὸς

καὶ ἀπάθειαν τῷ πάθει 5

τῆς σαρκὸς μου τελέσας τοῖς βροτοῖς.

Ἔλαμψεν, ἤστραψε

τὸ θεῖον ξύλον νῦν τοῦ σταυροῦ σου, Χριστέ,
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
καὶ φωτίζει τηλαυγῶς
τοὺς ἐν πίστει καὶ νηστείᾳ 5
καὶ ἀγνείᾳ προσπίπτοντας αὐτῷ.

Δεῦτε νηστεύσωμεν,
δεῦτε προσέλθωμεν ἐγκρατεία Χριστῷ,
δι' ἧς ἐπατήθη
ἡ τῆς βρώσεως ἀρὰ 10
καὶ ἀνέτειλε νηστεία
τῷ κόσμῳ εἰς πτώσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Πάντες νηστεύσωμεν
ἐγκρατευόμενοι ἐκ παντοίων κακῶν,
ἵνα θεῖον νόμον, 15
ὃν ἀπώλεσε ποτὲ
ὁ προπάτωρ τὸ «οὐ φάγεσθε»
ἀκούσας, κτησώμεθα ἡμεῖς.

Λέλυται, πέπαυται θεοτ.
διὰ τοῦ τόκου σου ἁμαρτίας ἀρὰ, 20
κατηργήθη πλάνη,
ἀνεκλήθη ὁ Ἄδὰμ
καὶ νηστεία μεσιτεύει
ἐν τῷ κόσμῳ, πανάχραντε ἀγνή.

§ 19. Ο στίχος 17 ὁ προπάτωρ τὸ «οὐ φάγεσθε» εμφανίζει μία επιπλέον συλλαβή σε σχέση με τους στίχους: 5 *τοὺς ἐν πίστει καὶ νηστεία*, 11 *καὶ ἀνέτειλε νηστεία*, 23 *καὶ νηστεία μεσιτεύει* και με τον ειρμό *καὶ ἀπάθειαν τῷ πάθει*. Αντιθέτως, ο αμέσως επόμενος στίχος 18 *ἀκούσας, κτησώμεθα ἡμεῖς* παρουσιάζει μία λιγότερη συλλαβή συγκριτικά με τους στίχους: 6 *καὶ ἀγνεία προσπίπτοντας αὐτῷ*, 24 *ἐν τῷ κόσμῳ, πανάχραντε ἀγνή* και με τον ειρμό *τῆς σαρκός μου τελέσας τοῖς βροτοῖς*. Στην προκειμένη περίπτωση, η ιδανικότερη λύση για την ἄρση της ανισοσυλλαβίας είναι η συνένωση του 5^{ου} με τον 6^ο στίχο. Με αυτήν την επέμβαση, ο 5^{ος} στίχος του καθενός τροπαρίου και του ειρμού θα αποτελείται από 18 συλλαβές, εξαιρουμένων των δύο τελευταίων στίχων του δευτέρου τροπαρίου, –στίχοι 11 και 12 *καὶ ἀνέτειλε νηστεία|τῷ κόσμῳ εἰς πτώσιν τοῦ ἐχθροῦ*– οι οποίοι, συγχωνευθέντες, θα δημιουργήσουν έναν δεκαεπτασύλλαβο στίχο. Η λύση που προτείνω για την αποκατάσταση της ισοσυλλαβίας, είναι η προσθήκη της πρόθεσης *ἐν* στην αρχή του στίχου, σύμφωνα με την παράδοση των κωδίκων Σh (Sinaiticus gr. 735) και Dr (Cryptensis Δ. β. I.).

Τῆ Γ' τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ γ'. Τὸν φοβερόν τοῖς Χερουβὶμ

καὶ θαυμαστόν τοῖς Σεραφίμ

καὶ τοῦ κόσμου ποιητήν,

ἱερεῖς καὶ δούλοι

καὶ πνεύματα δικαίων,   5

ὕμ(νεῖτε τὸν κύριον),

Οἱ τὴν οὐράνιον τρυφὴν

ἐπιποθοῦντες, ἀδελφοί,

ἀπολαῦσαι δαψιλῶς,

ἐγκρατεία δεῦτε

καὶ προσευχῆ ἀληθινῆ   25

ὕμνήσωμεν κύριον.

Οἱ τὴν χαρὰν τὴν ἀληθῆ

καὶ αἰωνίζουσαν λαχεῖν
νῦν εὐρόντες, ἀδελφοί,
ἐν νηστείαις δεῦτε 30
καὶ σκυθρωπότητι πολλῇ
ὕμνήσωμεν κύριον.

Μὴ βαρυνθῶμεν, ἀδελφοί,
ἐν τῇ κραιπάλῃ καὶ μέθῃ
τῷ καιρῷ τῆς νηστείας, 35
ἀλλὰ δεῦτε πάντες
διὰ τῆς ἐγκρατείας
ὕμνήσωμεν κύριον.

Ἴδου παρέρχεται ἡμᾶς
τῆς σωτηρίας ὁ καιρός. 40
Νῦν σπουδάσωμεν λοιπὸν
λογισμοὺς καὶ πράξεις
Θεῷ ἀποκαθαῖραι,
μὴ μείνωμεν ἄκαρποι.

Τὴν θεοτόκον εὐσεβῶς, 45 θεοτ.
ὡς τῆς ζωῆς ἡμῶν τροφόν,
ἐν φωναῖς ἁσματικαῖς
ἐκτενῶς ὑμνοῦμεν
καὶ προσκυνοῦμεν οἱ πιστοὶ
δοξάζοντες κύριον. 50

§ 20. Το νόημα των στίχων 27-29 *Οἱ τὴν χαρὰν τὴν ἀληθῆ|καὶ αἰωνίζουσαν λαχεῖν| νῦν εὐρόντες, ἀδελφοί,* είναι το ακόλουθο: *Αδελφοί, εσείς που τώρα επιθυμείτε να κληρονομήσετε την αληθινή και αιώνια χαρά.* Συνεπώς, προτείνω την αντικατάσταση της μετοχής *εὐρόντες* από τη μετοχή *ἐρώντες* του ρήματος *ἐράω* -ᾶ, η οποία παραδίδεται από τον κώδικα Ση (Sinaiticus gr. 735).

Τῆ Δ' τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

<ὠδὴ ἠ> . *Ἑπταπλασίως κάμινον*

τῶν Χαλδαίων ὁ τύραννος

τοῖς θεοσεβέσιν ἐμμανῶς ἐξέκαυσε·

δυνάμει δὲ κρείττονι

περισωθέντας τούτους ἰδὼν 5

τὸν δημιουργὸν καὶ λυτρωτὴν, ἀνεβόα·

οἱ παῖδες εὐλογεῖτε,

ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,

λαὸς ὑπερυψοῦτε

εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας. 10

Τῆς διὰ ξύλου βρώσεως

καταδίκης λελύμεθα 30

πάντες οἱ ἐν πίστει καὶ νηστείᾳ σέβοντες

τὸ ξύλον τὸ ἅγιον,

Χριστιανῶν τὸ καύχημα,

τὸ τῶν νηστευόντων ἀληθῶς κράτος μέγα,

συμφώνως ἐκβοῶντες· 35

«ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,

λαὸς ὑπερυψοῦτε

(εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας)».

Προβατικὴν εὐράμενοι
κολυμβήθραν ἐν Πνεύματι 40
τὸν τῆς ἐγκρατείας πεντάστων δίαυλον,
Χριστῷ νῦν προσέλθωμεν,
ἵνα τὸν ἔσω ἄνθρωπον
κλίνη βεβλημένον ἁμαρτίας ἐγείρει,
«ἀνάστηθι» κραυγάζων· 45
ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
λαὸς ὑπερυψοῦτε
(εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

Τοῦ Ἀβραάμ μιμούμενοι
τὴν ἁγίαν θυσίαν πιστῶς, 50
δεῦτε ὡς υἱὸν μονογενῆ νεκρώσωμεν
τὸ σῶμα ἐν δόρατι
τῆς ἐγκρατείας ἅπαντες,
ἵνα ἡ ψυχὴ θεοφανείας φῶς βλέψη
καὶ χαίρουσα βοήσῃ· 55
«ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
(λαὸς ὑπερυψοῦτε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας)».

Τρισσοφαῆ θεότητα, τριαδ.
ἐνιαίαν ἐκλάμπουσαν 60
αἴγλην ἐκ μιᾶς τρισυποστάτου φύσεως,
γεννήτορα ἄναρχον,

ὁμοφυᾶ τε Λόγον πατρὸς
καὶ συμβασιλεῦον ὁμοούσιον Πνεῦμα,
οἱ παῖδες εὐλογεῖτε, 65
(ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
λαὸς ὑπερυψοῦτε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

§ 21. Τα επίθετα τα οποία δηλώνουν ομοιότητα ή ταυτότητα, όπως το *ὁμοφυής*, δέχονται ως συμπλήρωμα τους δοτική αντικειμενική. Συνεπώς, η γενική *πατρὸς* θα μετατραπεί στη δοτική *πατρὶ*, αν και αυτή η γραφή δεν μαρτυρείται από τους κώδικες Wo (Vaticanus gr. 771) και Σh (Sinaiticus gr. 735).

Τῆ Δ΄ τῆς ε΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Εἰρμὸς ἄλλος. Ἦχος ὁ αὐτός.

<Ποίημα> Κλήμεντος.

<ὠδὴ γ΄> . *Ράβδος εἰς τύπον
τοῦ μυστηρίου παραλαμβάνεται·
τῷ βλαστῷ γὰρ προκρίνει τὸν ἱερέα·
τῇ στειρευούσῃ δὲ πρῶην
ἐκκλησία νῦν ἐξήνηθησε 5
ξύλον σταυροῦ
εἰς κράτος καὶ στερέωμα.*

Σταυροῦ παγέντος
ἐν τῷ Κρανίῳ, Ἐδὲμ ἠνοίγετο,
τοῦ Χριστοῦ δὲ ἐν τούτῳ προσηλωθέντος,
τὸ γραμματεῖον τῆς πάλαι

διερράγη κατακρίσεως, 5

ὅπερ Ἀδὰμ

τῇ βρώσει ἐσχεδίασεν.

Χρησιμοῦ δοθέντος

θανατηφόρου τοῖς Ἰουδαίοις ποτέ,

προσδραμόντες νηστεία σπουδαίως πάντες, 10

τῆς ἀπειλῆς λυτρωθέντες,

τὸν φονέα ἐξηγήσαντο,

τὸν δὲ Χριστὸν

φθόνῳ ἀπέκτειναν

Οὐαὶ καὶ θρῆνος 15

τοῖς κραιπαλοῦσι προφητικῶς, ἀδελφοί·

ὁ γὰρ οἶνος συγκαύσει τούτους τῆς μέθης

καὶ πρὸς τὴν φλόγα ἐκείνην

τὴν φρικώδη καταστήσουσιν·

ὄρα, ψυχή, 20

ἡ μέθη τί ἐργάζεται.

Ἢ Ἴδου τὸ τέλος,

ἰδου τὸ κλέος, ἰδου οἱ στέφανοι

τῆς νηστείας· μηδεὶς ὀκνεῖτω τὸν δρόμον

καὶ ἀστεφάνωτος μείνη, 25

ἀλλὰ στῶμεν νῦν νηστεύοντες

πάντες Θεῷ

ἐν προσευχαῖς καὶ δάκρυσι.

Ἡ ῥάβδος πάλαι θεοτ.
τοῦ ἱερέως σε προεδήλου, σεμνή, 30
ὡς ἀσπόρως τὸν ἕνα τῆς τριάδος
ἀναβλαστήσασαν Χριστόν,
τὸν τροφέα τῶν ψυχῶν ἡμῶν,
ὄν ἐκτενῶς
ἰκέτευε σωθῆναι ἡμᾶς. 35

§ 22. Προτείνω ο στίχος 14 φθόνῳ ἀπέκτειναν να έχει την ακόλουθη μορφή ἐν φθόνῳ ἀπεκτόνασιν, ἔτσι ὡστε να επιτευχθεῖ ἰσοσυλλαβία και ομοτονία με τον στίχο 7 του ειρμού εἰς κράτος και στερέωμα. Να σημειωθεῖ πως ο κώδικας Ds (Crypt. Δ. β. II) παραδίδει τη γραφή τὸν φονέα ἀπεκτόνασιν.

Τῆ Ε' τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ θ'. Σὲ τὴν ὄραθεῖσαν πύλην
ὕπὸ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου
ἐν ᾗ οὐδεὶς διῆλθεν
εἰμὴ Θεὸς μόνος,
Θεοτόκε Παρθένε, 5
ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν.

Τοὺς διὰ νηστείας πᾶσαν 70
τὴν ζωὴν τελέσαντες τιμῶμεν,
Χριστοῦ τοὺς Ἀποστόλους,
νηστεία ἐκβοῶντες
«μαθηταὶ τοῦ σωτῆρος,
φρουρήσατε τὰς ψυχὰς ἡμῶν». 75

Τοὺς περὶ τὴν ἑνδεκάτην
ὥραν ἐκμιμούμενοι ἐργάτας
τοῦ θεοῦ ἀμπελώνος,
προθύμως δεῦτε πάντες
ἐν βραχεῖ τῆς νηστείας 80
τῷ χρόνῳ κλέος δρέψασθε.

Πάλαι Ἰουδίθ νηστεία
καθοπλισαμένη καὶ εὐχῆ κραταιῶς,
ἀνεῖλεν ἐν ῥομφαίᾳ
τῆς μέθης τὸν προστάτην· 85
διὸ ὄρα,|| ψυχὴ μου,
νηστεία πόσα δύναται.

ὦ τῆς καθαρᾶς νηστείας,
ὦ τοῦ γλυκασμοῦ τῆς ἐγκρατείας.
Ἄμφοτερα καθαίρει, 90
ἐκάτερα λαμπρύνει
καὶ μακάριοι ὄντως
οἱ πόθῳ νῦν νηστεύοντες.

Σὲ τὴν τοῦ Θεοῦ μητέρα θεοτ.
πάντες οἱ προφηῆται προεκύρηξαν· 95
ὁ μὲν ἁγίαν πύλην,
ὁ δὲ φωτὸς νεφέλην,
ἄλλος ἅγιον ὄρος,

ἡμεῖς δὲ θρόνον ἔνδοξον.

§ 23. Στον στίχο 71 τὴν ζωὴν τελέσαντες τιμῶμεν προτείνω ἡ ονομαστική τελέσαντες να ἀλλαγεί σε αιτιατική τελέσαντας, ἐπειδὴ ἡ συντακτικὴ λειτουργία τῆς ἐν λόγῳ ἐπιθετικῆς μετοχῆς εἶναι ὡς ἀντικείμενο τοῦ ῥήματος τιμῶμεν. Ἡ ἀπόδοση τῶν στίχων 70-72 *Τοὺς διὰ νηστείας πᾶσαν|τὴν ζωὴν τελέσαντες τιμῶμεν.* | Χριστοῦ τοὺς Ἀποστόλους ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: *Εὐλαβοῦμεθα τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ, οἱ οἱ διήγαγαν ολόκληρη τὴν ζωὴν τους με νηστεία.* Να σημειωθεῖ πῶς οἱ κώδικες Wo (Vaticanus gr. 771) καὶ Sh (Sinaiticus gr. 735) παραδίδουν τὴ γραφὴν τελέσαντας.

§ 24. Στον στίχο 75 *φρουρήσατε τὰς ψυχὰς ἡμῶν*, ἀν καὶ ἡ λέξις *ψυχὰς* πρὶν ἀπὸ τῆ γενικῆς *ἡμῶν* τονίζεται στὴ λήγουσα, ὁ μετρικὸς τόνος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας –παραβαίνοντας τὸν κανόνα– πρέπει νὰ παραμείνῃ στὴ λήγουσα ταυτιζόμενος με τὸν γραμματικὸν τόνον· εἰδᾶλλως, θα υπάρξει τονικὴ ἀπόκλιση με τοὺς στίχους 81 *τῷ χρόνῳ κλέος δρέψασθε*, 87 *νηστεία πόσα δύναται*, 93 *οἱ πόθῳ νῦν νηστεύοντες*, 99 *ἡμεῖς δὲ θρόνον ἔνδοξον καὶ τὸν εἰρμόν ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν.*

Τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ θ' . *Εὖα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς*

νοσήματι τὴν κατάραν

εἰσφκίσατο·

σὺ δέ, Παρθένε Θεοτόκε,

τῷ τῆς κυοφορίας βλαστήματι 5

τῷ κόσμῳ τὴν εὐλογίαν ἐξήνθησας·

ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

Χεῖρας ἑκταθεῖσας ἀκρατῶς,

σωτῆρ ἡμῶν, ἐν τῷ ξύλῳ

τῷ τῆς βρώσεως,

σοῦ ἠλωθεῖσαι αἰ παλάμαι

ἐν ξύλῳ τοῦ σταυροῦ, ὑπεράγαθε, 75

διέσωσαν, ἐν πίστει νηστεύοντας·

ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

Τοῦτο τὸ σεμνότατον ἰδοὺ

καὶ ἅγιον τῆς νηστείας

πέρας ἤγγικε· 80

δεῦτε διὸ σὺν προθυμίᾳ

καὶ πίστει ἀδιστάκτῳ προσπέσωμεν

Χριστῷ καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον αὐτοῦ,

ὅπως καὶ σῶση δωρεὰν ἡμᾶς.

«Ἐξ ἔργων μὲν σέσωσται οὐδείς, 85

τῶν πράξεων κατ' ἀξίαν»

ἴσμεν ἅπαντες,

πίστει δὲ μᾶλλον καὶ ἐλέει

Χριστοῦ τῆς βασιλείας ἐπέτυχον

καὶ μάρτυς Μανασσῆς καὶ ἡ πόρνη Ῥαάβ, 90

οὓς θεοφρόνως μιμησώμεθα.

Εἴ τις καθυστέρησεν ἡμῶν

νωθρότητι τῆς νηστείας

τὰ ἐξαίσια

δεῦτε ὡς πάρεστιν ἐνταῦθα 95

ἐν πλούτῳ προθυμίας νηστεύοντες,

Χριστῷ ἐν ταπεινώσει προσπέσωμεν,

ὅπως νῦν σῶση δωρεὰν ἡμᾶς.

Εὐα μὲν μεσίτις ἐπὶ γῆς θεοσ.
ἐγένετο ἁμαρτίας 100
διὰ βρώσεως,
σὺ δέ, παρθένε, σωτηρίας
ὁδὸς καὶ μεσιτεία καὶ καύχημα
βροτοῖς ἐδείχθης διὰ τοῦ τόκου σου·
ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν. 105

§ 25. Οι προτελευταῖοι στίχοι του κάθε τροπαρίου· στίχοι 76 *διέσωσαν, ἐν πίστει νηστεύοντας*, 83 *Χριστῶ καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον αὐτοῦ*, 90 *καὶ μάρτυς Μανασσῆς καὶ πόρνη Ραάβ*, 97 *Χριστῶ ἐν ταπεινώσει προσπέσωμεν* καὶ 104 *βροτοῖς ἐδείχθης διὰ τοῦ τόκου σου* παρουσιάζουν διαφορετικὸ ἀριθμὸ συλλαβῶν ἐν σχέσει με τὸν 6^ο στίχο του εἰρμού *τῶ κόσμῳ τὴν εὐλογίαν ἐξήνθησας*, ἀν καὶ συμφωνοῦν μετὰξὺ τους μετρικὰ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνουμε πῶς ἡ διόρθωση πρέπει νὰ γίνῃ στὸν εἰρμό. Ἡ πρότασή μου εἶναι ἡ μετατροπὴ τῆς αιτιατικῆς *τὴν εὐλογίαν* σε δοτικὴ *εὐλογία*. Ἐτσι λοιπὸν, τὸ νόημα τοῦ στίχου εἶναι τὸ ἐξῆς: *Στόλισες τὸν κόσμον με εὐλογία*. Σημειωτέον πῶς ἡ σημασία *στολιζῶ* τοῦ ρήματος *ἐξανθέω* -ῶ δὲν ἀπαντᾷ σε κάποιο λεξικό.

§ 26. Ἡ ἀπόδοση τοῦ ἀ' τροπαρίου εἶναι ἡ ἀκόλουθη: *Τὰ χέρια, ποὺ ἀπλώθηκαν ἀκόλαστα στὸ δέντρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὰ διέσωσαν οἱ παλάμες σου, ποὺ στερεώθηκαν με καρφιά στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ, υπεράγαθε σωτήρα μας*. Με αὐτὴν τὴν ἀπόδοση προτείνω ἡ μετοχὴ *νηστεύοντας* νὰ τεθεῖ σε πτώση ονομαστικὴ *νηστεύοντες*, ἀφοῦ τὸ υποκείμενό τῆς εἶναι ἡ ἐννοούμενη προσωπικὴ ἀντωνυμία *ἡμεῖς*. Ἡ γραφὴ τοῦ κώδικα Wo (Vaticanus gr. 771) εἶναι *νηστεύοντες*, ἐνῶ τοῦ κώδικα Sh (Sinaiticus gr. 735) *νηστεύοντας*, ἀν καὶ δὲν ἀναφέρονται στὸ κριτικὸ υπόμνημα αὐτές οἱ παραδόσεις.

Τῆ Ε' Κυριακῆ τῶν νηστειῶν.

ὠδὴ ζ' . *Δροσοβόλον με τὴν κάμινον εἰργάσατο*
ἄγγελος τοῖς ὀσίοις παισὶ
τοὺς Χαλδαίους δὲ κατέφλεγον
πρόσταγμα Θεοῦ

τὸν τύραννον ἔπεισε βοᾶν· 5

εὐλογητός εἶ ὁ Θεός

ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἢ Ὁ <πονηρὸς> πεπυρωμένοις με τοῖς βέλεσιν

τῆς ἀμαρτίας ἔφλεξεν,

ἀλλά, δέομαι, πῦρ ὑπάρχων

ἄστεκτον, Χριστέ, 140

πυρός με γεέννης δροσισμῶ

τῆς ἀγαθότητος τῆς σῆς

δειξον ἀμέτοχον.

Ὡς ἀλάβαστρον τὴν πίστιν, ὥσπερ μύρον δὲ

τὰ τῶν βλεφάρων ρεύματα 145

προσενέγκωμεν νοητῶς,

τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ

κρατοῦντες καὶ λύσιν τῶν δεινῶν

ἀποληψώμεθα, πιστοί,

ὡς ἡ θεόφρων γυνή. 150

Τὰ κρυφῆ μοι πεπραγμένα ἀτοπήματα

μὴ φανερώσης, δέσποτα,

τοὺς κρυφίους μου στεναγμοὺς

ὡς μόνος ἀγαθὸς

δεχόμενος, ὅπως φανερώς 155

τὰ μεγαλεῖά σου ὑμνῶ,

ἀγαθοδότα Χριστέ.

Θείου ἄνθρακος σεπτὸν θυμιατήριον   θεοτ.
κόσμον εὐωδιάσαντος,
δυσωδίας με ἀκαθάρτων   160
ῥῦσαι λογισμῶν,
παρθένε, καὶ δίδου μελωδεῖν·
«εὐλογητὸς (εἶ ὁ Θεὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν)».

§ 27. Ο τρίτος στίχος κάθε τροπαρίου· στίχοι: 139 *ἀλλά, δέομαι, πῦρ ὑπάρχων,* 146 *προσενέγκωμεν νοητῶς,* 153 *τοὺς κρυφίους μου στεναγμοὺς* και 160 *δυσωδίας με ἀκαθάρτων* δεν συμφωνεῖ μετρικὰ με τον ειρμό *τοὺς Χαλδαίους δὲ κατέφλεγον.* Να σημειωθεῖ πως ο στίχος 139 συμφωνεῖ μετρικὰ με τον 160, ενώ ο 146 με τον 153. Προτείνω την συγχώνευση του τρίτου στίχου με τον τέταρτο, ως την ιδανικότερη επέμβαση, αφού ἔτσι θεραπεύονται ταυτοχρόνως και οι στίχοι 147 *τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ* και 154 *ὡς ὁ μόνος ἀγαθός,* οι οποίοι παρουσιάζουν ανισοσυλλαβία με τον ειρμό *πρόσταγμα Θεοῦ.*

Τῆ Β΄ τῆς ς΄ ἑβδομάδος.

Ἐτερον τριώδιον.

<Ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος β΄.

<ὠδὴ α΄> . Δεῦτε, λαοί,

ἄσωμεν ἄσμα Χριστῶ τῶ Θεῶ

τῶ διελόντι θάλασσαν

καὶ ὁδηγήσαντι

τὸν λαὸν ὃν ἀνῆκε   5

δουλείας Αἰγυπτίων

ὅτι δεδόξασται.

Ἐκτος ἡμᾶς
δέχεται τῆς ἐγκρατείας ἀγών·
θερμῶς ἀγωνισόμεθα
καὶ προσευξώμεθα,
ὅτι ὄντως μεγάλα 5
νηστείας τὰ βραβεῖα
πᾶσι παρέχει Χριστός.

Ἴδε Χριστὸς
ἔρχεται ἐπὶ τὸ πάθος αὐτοῦ
καὶ τοὺς αὐτῷ συμπάσχοντας 10
διὰ νηστείας νῦν
συνδοξάζει ἐνθέως·
διό, ψυχὴ μου, τρέχε
νηστεύουσα ἰσχυρῶς.

Εἶθε ἡμῖν 15
γένοιτο τοὺς τῆς νηστείας ἡμῶν
ἀγῶνας ἐπιδείξασθαι
τῷ λυτρωτῇ ἡμῶν
καθαροὺς καὶ ἀμώμους
καὶ τεύξασθαι πλουσίως 20
τῆς ἀκενώτου τρυφῆς.

Τὸ τοῦ Θεοῦ θεοτ.

ἅγιον ὄρος τιμήσωμεν,
Μαρίαν τὴν ἀνώμητον,
ἐξ ἧς ἀνέτειλεν 25
ὁ τῆς δικαιοσύνης
ἥλιος τοῖς ἐν σκότει,
Χριστός, ἡ πάντων ζωή.

§ 28. Στον στίχο 10 καὶ τοὺς αὐτῶ συμπάσχοντας το ρήμα συνδοξάζω συντάσσεται με αιτιατική· ωστόσο, η σωστή σύνταξη του συγκεκριμένου ρήματος είναι με δοτική της συνοδείας. Ἐνα σχετικό παράδειγμα: Θεόδωρος Ἀναγνώστης, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία 4.3 *συνεδόξασαν αὐτὸ (το Ἅγιο Πνεῦμα) τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ ἐν τῇ μιᾷ τῆς ἁγίας Τριάδος πίστει*. Επομένως πρέπει να προτιμηθεῖ η παράδοση των κωδίκων Σh (Sinaiticus gr. 735) καὶ Dr (Cryptensis Δ. β. I.) καὶ τοῖς αὐτῶ συμπάσχουσι.

Τῆ Παρασκευῆ τῆς 5' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

Ἔτερον τριώδιον.

<Ποίημα> Κλήμεντος.

Ἦχος γ'.

< ὦδὴ ε' >. *Τὸ φῶς σου τὸ ἀνέσπερον, Χριστέ,
καταύγασον ὁ Θεὸς
τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν
καὶ ὁδήγησον εἰς τὸν φόβον σου
διότι φῶς 5
τὰ προστάγματά σου.*

Νηστείας ὁ μακάριος καιρὸς
ἰδοὺ ἀφίπταται νῦν·

Χριστὸς γὰρ ἤγγικεν
ἀναστήσασθαι τὸν τετραήμερον
καὶ τὸν μισθὸν 5
ἀποδοῦναι πᾶσιν.

Εὐξώμεθα κυρίῳ τῷ Θεῷ
εἰς ἴλασμὸν τῶν πολλῶν
ἁμαρτημάτων ἡμῶν
νῦν προσδέξασθαι τὴν νηστείαν ἡμῶν 10
καὶ ἄφεσιν
ἀποδοῦναι πᾶσιν.

Ὁ σῶζων τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σὲ
διὰ νηστείας μικρᾶς
ἀξιῶσον καὶ ἡμᾶς 15
τῆς ἀγίας σου κοινωνῆσαι σαρκὸς
καὶ τεύξασθαι
τῶν πταισμάτων λύσιν.

Παρθένε, θεοτόκε καὶ ἀγνή, θεοτ.
τὸν τῆς νηστείας καιρὸν 20
ἀκατακρίτως ἡμᾶς
καταξιῶσον τελειώσαντας
ταῖς σαῖς λιταῖς
ἴλασμὸν εὐρᾶσθαι.

§ 29. Ο στίχος 4 ἀναστήσασθαι τὸν τετραήμερον ἔχει μία επιπλέον συλλαβή σε σχέση με τον ειρμό και ὁδήγησον εἰς τὸν φόβον σου και με τον στίχο 22

καταξίωσον τελειώσαντας, ενώ ετεροτονεί με τους στίχους: 10 νῦν προσδέξασθαι τὴν νηστείαν ἡμῶν και 16 τῆς ἀγίας σου κοινωνῆσαι σαρκὸς. Ἡ ἀπόδοση τοῦ ἀ' τροπαρίου εἶναι ἡ ἀκόλουθη: Τώρα ἡ εὐλογημένη περίοδος τῆς νηστείας φεύγει· καθὼς ἦλθε ὁ Χριστός, για να ἀναστήσει ἐκεῖνον που βρίσκεται τέσσερις ἡμέρες στο μνήμα και για να δώσει σε ὅλους τὴν ανταμοιβή. Με αὐτὴν τὴν ἀπόδοση προτείνω τὸ ἀπαρέμφατο ἀναστήσασθαι να ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὸ ἀπαρέμφατο ἀορίστου ἀ' ἀναστήσαι τοῦ ρήματος ἀνίστημι· ἀκόμη, αὐτὴ ἡ ἐπέμβαση αἶρει τὰ προβλήματα ἀνισοσυλλαβίας και ετεροτονίας.

Clemente Innografo e gli Inediti Canonici Cerimoniali

Ὁ κανὼν, Κανὼνας ἀ'

Ἦχος δ' .

ὠδὴ ἀ' . Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος

ἄβρόχοις ἴχνεσιν

ὁ παλαιὸς πεζεύσας Ἰσραὴλ

σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ

τοῦ Ἀμαλῆκ τὴν δύναμιν 5

ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτροπώσατο.

Θαλάσσης βιοτικῆς τὸν κλύδωνα

ἀποταξάμενοι

οἱ ἐρασταὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ,

πρὸς λιμένα ἀχείμαστον

ἀσκητικῶς κατέπλευσαν 5

τὸ θεῖον σχῆμα ἐνδυσάμενοι.

Σήμερον βαπτίζεσθε τοῖς δάκρυσιν

τῆς κατανύξεως

καὶ καθαροὶ προσέρχεσθε Χριστῷ
ἀπὸ πάσης κηλίδος σαρκός· 10
διὸ θερμῶς φυλάξατε
ἀεὶ τὴν χάριν τῆς ἐνδύσεως.

Ἄγνειαν, ἐγκράτειαν, ταπεινώσιν,
ὑπακοήν, προσευχήν·
προῖκα Χριστῷ προσάξατε θερμῶς, 15
ἵνα ἄξιοι γένησθε
νυμφίου δι' ἀσκήσεως,
τὸ θεῖον σχῆμα ἐνδυσάμενοι.

Ἀγνίσθητε σήμερον, φιλόχριστοι,
καὶ περιτμήθητε 20
τῆς κοσμικῆς βιώσεως ὑμῶν
τὴν ἀκρόβυστον μέριμναν,
ἵνα Θεῷ λατρεύσητε
ἀπερισπάστως ταῖς ἀσκήσεσιν.

Ἡ θύρα ἠνέωκται· προσέλθατε 25
τῆς μετανοίας, πιστοί,
καρποὺς ἀξίους πάντες τῷ Χριστῷ,
τοὺς ἀγῶνας τοῦ σχήματος,
ἐν εὐσεβείᾳ φέροντες·
τούτοις γὰρ χαίρει τὸ ἐπάγγελμα. 30

Καινίζεται φύσις, ἀειπάρθενε, θεοτ.

ἢ ἀνθρωπίνῃ ἐν σοί·
ἀμαρτωλοὺς γὰρ σῶσαι ἐπὶ γῆς
ὁ Χριστὸς ἐνηνθρώπησεν,
ὃν πίστει ἐνεδύσαντο 35
οἱ προσελθόντες ἐν τῷ σχήματι.

§ 30. Το ρήμα *προσέρχομαι*, καθώς είναι ρήμα που δηλώνει προσέγγιση, συντάσσεται κανονικά με αντικείμενο σε πτώση δοτική. Κατά συνέπεια η γενική *τῆς μετανοίας* στον στίχο 26 *τῆς μετανοίας, πιστοί*, πρέπει να αλλαχτεί σε *τῇ μετανοίᾳ*. Δύο παραδείγματα με τη συγκεκριμένη σύνταξη, τα οποία ανήκουν στον συγκεκριμένο κανόνα, είναι τα εξής: Στίχοι 45-47 *Δεῦτε προσέλθωμεν | ἐν μετανοίᾳ, ἀδελφοί, | τῷ ἀψευδῶς πάντας καλοῦντι* και στίχοι 66-68 *Πρόσδεξαι, Κύριε, | τὰς προσελθούσας σοι ψυχάς, | τῆς κοσμικῆς ὕλης τῶν παθῶν*.

ὠδὴ β΄ . Ἴδετε, ἴδετε
ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεὸς
ὁ θανατῶν καὶ ζωογονῶν,
ὁ δωρησάμενος ὕδωρ
ἐκ πέτρας ἀκροτόμου 5
καὶ ἐπομβρήσας τὸ μάννα εἰς βρῶσιν
τῷ λαῷ τοῦ Ἰσραὴλ ὡς δυνατός.

Δεῦτε προσέλθωμεν 45
ἐν μετανοίᾳ, ἀδελφοί,
τῷ ἀψευδῶς πάντας καλοῦντι
πρὸς σωτηρίαν Κυρίου,
ἀφήμενοι σπουδαίως
τῆς ματαιότητος πάντα τὸν κόσμον, 50
ἵνα ἅγιοι γενώμεθα αὐτῷ.

Νόει τὴν γύμνωσιν
τὴν γενομένην ἐπὶ σοί,
ὅτι παθῶν σύμβολόν ἐστιν·
τῆς γὰρ αἰσχύνης τοῦ κόσμου 55
γυμνοῦσαι ἐκουσίως
καὶ τῷ Κυρίῳ προσέρχει ἐν πίστει,
ἀπαθείας ἐνδυσάμενος στολήν.

Νῦν τὴν λαμπάδα σου
καὶ νοητῶς καὶ αἰσθητῶς 60
θεοπρεπῶς φαίδρυνον αὐτὸς
καὶ ταύτην ἄσβεστον δεῖξον
ἐλαίῳ τῶν ἀγώνων,
ἵνα τὸ σκότος παρέλθῃς τοῦ βίου
καὶ οἰκήσῃς εἰς νυμφῶνα τοῦ φωτός. 65

Πρόσδεξαι, Κύριε,
τὰς προσελθούσας σοι ψυχάς,
τῆς κοσμικῆς ὕλης τῶν παθῶν
συμβολικῶς γυμνωθείσας,
καὶ ἔνδυσον χιτῶνα 70
τῆς σωτηρίας, παρέχων, οἰκτιρμον,
τῶν πταισμάτων τὴν συγχώρησιν αὐταῖς.

Λέλυται, πέπαιται, θεοτ.
τῆς ἁμαρτίας ἀληθῶς
ἢ τυραννίς, ἄχραντε ἀγνή, 75

διὰ τοῦ θεοῦ σου τόκου·
ἰδοὺ γὰρ βασιλεύει
τῆς μετανοίας ἡ χάρις καὶ πάντα
προσκαλεῖται εἰς υἰότητα Θεοῦ.

§ 31. Η τονική απόκλιση των στίχων 47 τῷ ἀψευδῶς πάντα καλοῦντι και 54 ὅτι παθῶν σύμβολόν ἐστίν με τον ειρμό ὁ θανατῶν καὶ ζωογονῶν και τους στίχους: 61 θεοπρεπῶς φαίδρυνον αὐτὸς, 68 τῆς κοσμικῆς ὕλης τῶν παθῶν και 75 ἡ τυραννίς, ἄχραντε ἀγνή μπορεί να θεραπευθεῖ με διαφορετικό χωρισμό των στίχων. Προτείνω λοιπόν οι στίχοι της β' ωδῆς να ἔχουν την ακόλουθη μορφή:

ὠδὴ β' . Ἴδετε, ἴδετε
ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεὸς
ὁ θανατῶν
καὶ ζωογονῶν, ὁ δωρησάμενος ὕδωρ
ἐκ πέτρας ἀκροτόμου 5
καὶ ἐπομβρήσας τὸ μάννα εἰς βρωσίν
τῷ λαῷ τοῦ Ἰσραὴλ ὡς δυνατός.

Δεῦτε προσέλθωμεν 45
ἐν μετανοίᾳ, ἀδελφοί,
τῷ ἀψευδῶς
πάντας καλοῦντι πρὸς σωτηρίαν Κυρίῳ,
ἀφέμενοι σπουδαίως
τῆς ματαιότητος πάντα τὸν κόσμον, 50
ἵνα ἅγιοι γενώμεθα αὐτῷ.

Νόει τὴν γύμνωσιν
τὴν γενομένην ἐπὶ σοί,

ὅτι παθῶν

σύμβολόν ἐστιν· τῆς γὰρ αἰσχύνης τοῦ κόσμου 55

γυμνοῦσαι ἐκουσίως

καὶ τῷ Κυρίῳ προσέρχει ἐν πίστει,

ἀπαθείας ἐνδυσάμενος στολήν.

Νῦν τὴν λαμπάδα σου

καὶ νοητῶς καὶ αἰσθητῶς 60

θεοπρεπῶς

φαίδρυνον αὐτὸς καὶ ταύτην ἄσβεστον δεῖξον

ἐλαίῳ τῶν ἀγώνων,

ἵνα τὸ σκότος παρέλθῃς τοῦ βίου

καὶ οἰκήσῃς εἰς νυμφῶνα τοῦ φωτός. 65

Πρόσδεξαι, Κύριε,

τὰς προσελθοῦσας σοι ψυχάς,

τῆς κοσμικῆς

ὑλῆς τῶν παθῶν συμβολικῶς γυμνωθείσας,

καὶ ἔνδυσον χιτῶνα 70

τῆς σωτηρίας, παρέχων, οἰκτῖρμον,

τῶν πταισμάτων τὴν συγχώρησιν αὐταῖς.

Λέλυται, πέπαιται, θεοτ.

τῆς ἁμαρτίας ἀληθῶς

ἢ τυραννίς, 75

ἄχραντε ἀγνή, διὰ τοῦ θεοῦ σου τόκου·

ἰδοὺ γὰρ βασιλεύει

τῆς μετανοίας ἢ χάρις καὶ πάντα
προσκαλεῖται εἰς υἰότητα Θεοῦ.

ὥδῃ γ' . *Εὐφραίνεται ἐπὶ σοὶ*
ἡ ἐκκλησία σου, Χριστέ, κράζουσα·
σύ μου ἰσχύς, Κύριε,
καὶ καταφυγὴ καὶ στερέωμα.

Ὡς ἀρμολογούμενοι Θεῷ
διὰ τοῦ σχήματος νυνὶ ἅπαντες,
σῶα τὰ μέλη ὑμῶν
ἐν τῇ σωφροσύνῃ φυλάξατε.

Ἄγγέλων αἱ στρατιαὶ 85
τὴν συνταγὴν ὑμῶν φρικτῶς σήμερον
νῦν, ἀδελφοί, δεχόμενοι,
ταύτην ἀπεγράψαντο ἄφθαρτον.

Ὁ ἦχος οὗτος σαφῶς,
ὄν δι' ὑμᾶς πνευματικῶς ἄδομεν, 90
τῆς ὑμνωδίας σύμβολον
τῆς ἐπουρανίου γνωρίζεται.

Οὐκέτι ὄφεις ὑμῶν
πλήττει τὴν πτέρναν τῆς ψυχῆς, ἄνθρωποι·
νῦν γὰρ τοὺς πόδας ὑμῶν 95
ἐντολαῖς ὑπέδησεν Κύριος.

Ἄγίασον, ὁ Θεός,
τὰς προσελθούσας σοι ψυχὰς σήμερον
καὶ τῶν παθῶν λύτρωσαι
καὶ πταισμάτων ἄφεσιν δώρησαι. 100

Ἡ ἐκκλησία Θεοῦ θεοτ.
τὸν ἐκ Παρθένου σιτευτὸν θύουσα
μόσχον, Χριστόν, προτίθησι
τοῖς μετανοοῦσιν εἰς ἴλασμα.

§ 32. Στην παρούσα ωδή οι στίχοι: 83 *σῶα τὰ μέλη ὑμῶν*, 87 *νῦν, ἀδελφοί, δεχόμενοι*, 91 *τῆς ὑμνωδίας σύμβολον*, 95 *νῦν γὰρ τοὺς πόδας ὑμῶν* και 103 *μόσχον, Χριστόν, προτίθησι* δεν συμφωνοῦν μετρικὰ με τον ειρμό *σύ μου ἰσχύς, Κύριε*, παρουσιάζοντας τονικές αποκλίσεις και ανισοσυλλαβίες. Παρατηρεῖται επίσης ὅτι ο στίχος 83 συμφωνεῖ με τον στίχο 95, ἐνῶ οι στίχοι 87, 91 και 103 ταιριάζουν μεταξύ τους. Ο κάτωθι χωρισμός των στίχων μπορεί να θεραπεύσει τις τονικές αποκλίσεις. Ωστόσο, θα ἦταν ἀνάγκη να γίνουν ορισμένες επεμβάσεις, με τη βοήθεια του κριτικού υπομνήματος, στους στίχους 88, 91 και 103. Ἐτσι λοιπὸν στον στίχο 88 ἡ μετοχή *δεχόμενοι* αντικαθίσταται ἀπὸ το ρῆμα *δέχονται* του κώδικα Va (Vaticanus gr. 1970), στον στίχο 91 το ἄρθρο *τῆς* πριν ἀπὸ τη λέξη *ἐπουρανίου* οβελίζεται και στον στίχο 100 ἀντὶ του ρήματος *προτίθησι*, ἐπιλέγεται το ἐπίρρημα *σήμερον* του ἰδίου κώδικα.

ὦδὴ γ' . *Εὐφραίνεται ἐπὶ σοὶ
ἡ ἐκκλησία σου, Χριστέ, κράζουσα·
σύ μου ἰσχύς, Κύριε, καὶ καταφυγὴ καὶ στερέωμα.*

Ὡς ἀρμοσθέντες Θεῷ
διὰ τοῦ σχήματος νυνὶ ἅπαντες
σῶα τὰ μέλη ὑμῶν ἐν τῇ σωφροσύνῃ φυλάξατε. 85

Ἄγγέλων αἱ στρατιαὶ
τὴν συνταγὴν ὑμῶν φρικτῶς σήμερον
νῦν, ἀδελφοί, δεχόμενοι, ταύτην ἀπεγράψαντο ἄφθαρτον.

Ὁ ἦχος οὗτος σαφῶς,
ὄν δι' ὑμᾶς πνευματικῶς ἄδομεν, 90
τῆς ὑμνωδίας σύμβολον τῆς ἐπουρανίου γνωρίζεται.

Οὐκέτι ὄφεις ὑμῶν
πλήττει τὴν πτέρναν τῆς ψυχῆς, ἄνθρωποι·
νῦν γὰρ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐντολαῖς ὑπέδησεν Κύριος.

Ἀγίασον, ὁ Θεός, 95
τὰς προσελθούσας σοι ψυχὰς σήμερον
καὶ τῶν παθῶν λύτρωσαι καὶ πταισμάτων ἄφεσιν δώρησαι.

Ἡ ἐκκλησία Θεοῦ θεοτ.
τὸν ἐκ Παρθένου σιτευτὸν θύουσα
μόσχον, Χριστόν, προτίθησι τοῖς μετανοοῦσιν εἰς ἴλασμα. 100

ὦδὴ ἡ· Χείρας ἐκπετάσας Δανιὴλ
λεόντων χάσματα
ἐν λάκκῳ ἔφραξε·
πυρὸς δὲ δύναμιν ἔσβεσαν
ἀρετὴν περιζωσάμενοι 5
οἱ εὐσεβείας ἐρασταὶ
παῖδες κραυγάζοντες·

εὐλογεῖτε

πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, ἀδελφοί,
τὸ θεῖον σχῆμα νυνὶ
περιβαλώμεθα,
ὡς ἐκ χειρὸς Θεοῦ ἅπαντα 260
τὰ ἐσθήματα δεχόμενοι·
καὶ γὰρ ἡ τράπεζα αὐτοῦ
πάντα παρέχει ἡμῖν·
ἧς τὴν χάριν
πάθει σαρκὸς καὶ φθορᾶς μὴ λυμῆνωμεν. 265

Χεῖρας καὶ τοὺς πόδας εὐσεβῶς
καὶ κεφαλὴν καὶ ὄσφυν
καὶ ὦμον ἡγνισας
σήμερον, ἄνθρωπε, πνεύματι
ἐν συμβόλοις αἰσθητοῖς, νοητοῖς· 270
διὸ ἐσφράγισας πιστῶς
πάντα τὰ μέλη σου
παρθενία
ταῦτα Χριστῷ εὐλαβῶς συντηρεῖν καὶ φρουρεῖν.

Ἄργας σου τὰς χεῖρας ἐκ παθῶν 275
ὁ προενδύτης χιτῶν
ἔχειν προσγράφει σοι,
τῆς σωφροσύνης δὲ τύπος σοι

τὸ τῆς ζώνης δέρος πέφυκεν,
τὴν δὲ ταπείνωσιν δηλοῖ 280
τῆς κεφαλῆς ἡ στολὴ
καὶ τοὺς πόδας
τρέχειν ἀγνείας ὁδὸν τὸ ὑπόδημα.

Ἀνέλαβες πόθῳ τὸν σταυρὸν
διὰ τοῦ σχήματος 285
ἐπὶ τῶν ὤμων σου
ὡς μαθητῆς Χριστοῦ γνήσιος,
Κυρηναῖος ὥσπερ ἄλλος πιστός,
οὐκ ἀκουσίως προσελθὼν
ἀγγαρευόμενος, 290
ἀλλ' ἐν πίστει
τοῦτον βαστάζων Χριστοῦ καὶ σωζόμενος.

Ἀμέμπτους συντήρησον, Χριστέ,
τοὺς προσελθόντας σοι
διὰ τοῦ σχήματος 295
ἀγνεία κράτυνον, Δέσποτα,
καὶ νηστεία ἐνδυνάμωσον
καὶ ἀγρυπνία, προσευχῇ
καὶ ἐγκρατεία στερόρῳς
ὡς οἰκτίρμων 300
σθένωσον τούτους, Σωτήρ, ὡς θεράποντας.

Ὁ πίστει αἰτούμενος διδοὺς θεοτ.

πταισμάτων ἄφεσιν
ὡς ἐπηγγείλατο
ἀνοίγει κρούσουσιν ἅπασιν 305
καὶ παρέχει τοῖς ζητοῦσι θερμῶς
τὴν σωτηρίαν ὡς Θεός·
ἦλθε γὰρ σῶσαι ἡμᾶς
ἐκ Παρθένου
ἄναρχος ὢν Θεός, εἰ καὶ σάρκα φορεῖ. 310

§ 33. Στον στίχο 276 ὁ προενδύτης χιτῶν το ουσιαστικό προενδύτης δεν απαντά σε κάποιο λεξικό, και στον TLG η μόνη φορά που συναντάται αυτή η λέξη είναι στον εν λόγω στίχο. Επιπλέον, η χρήση ουσιαστικού, που προσδιορίζει ομοιόπρωτα άλλο ουσιαστικό, μας εκπλήσσει, αφού η παρουσία κάποιου επιθέτου θα ήταν αναμενόμενη. Πάντως, η σύγκριση της θέσης των τόνων αυτού του στίχου με τους ομολόγους του στα υπόλοιπα τροπάρια· στίχοι: 258 τὸ θεῖον σχῆμα νυνί, 267 καὶ κεφαλὴν καὶ ὄσφυν, 285 διὰ τοῦ σχήματος, 294 τοὺς προσελθόντας σοι και 303 πταισμάτων ἄφεσιν δείχνει πως ο συγκεκριμένος τύπος προενδύτης είναι προτιμητέος σε σχέση με το επίθετο προένδυτος.

ὠδὴ θ' . Εὖα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς
νοσήματι τὴν κατάραν εἰσωκίσατο·
σὺ δέ, Παρθένε Θεοτόκε,
τῷ τῆς κυοφορίας βλαστήματι
τῷ κόσμῳ τὴν εὐλογίαν ἐξήνηθας· 5
ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

Πάλαι τοὺς προπάτορας ἡμῶν
ἐγύμνωσας παραδείσου παραβάντας σοι,
νῦν δὲ τοὺς δούλους σου, Σωτήρ μου,
τὸν λόγον σου θερμῶς ὑπακούσαντας 315

καὶ γυμνωθέντας παντὸς τοῦ κόσμου, αὐτοὺς
ἔνδυσον, Σῶτερ, ἀφθαρσίας στολήν.

Ὡς κάθαρσιν ὄντα βαπτισμοῦ
εὐράμενοι καὶ πταισμάτων πάντων λύτρωσιν
νῦν τὴν τοῦ σχήματος τοῦ θείου 320
θεόθεν δωρεάν, πάντες ἄνθρωποι
προσέλθωμεν πιστῶς καὶ προθύμως ὁμοῦ,
ὅπως ῥυσθῶμεν καταιγίδος παθῶν.

Ἴδοὺ ἐνουμφεύθητε Χριστῷ
τῷ σχήματι ἐκουσίως συνταξάμενοι 325
πάντα ἐντάγματα φυλάττειν
ἐνώπιον ἀγγέλων, φιλόχριστοι,
καὶ τῶν παρόντων ὁμοῦ σὺν ἡμῖν ἀδελφῶν,
οἷς ἐπιμεῖναι ἀγωνίζεσθε.

Ὁ δοὺς τῶν προτέρων ὀλικῶς 330
τὴν ἄφεισιν τῶν πταισμάτων ἐν τῇ χάριτι
τοῖς προσελθοῦσι μετὰ πόθου,
φιλόανθρωπε Σῶτερ, τούτοις δώρησαι
καὶ τῶν μελλόντων πᾶσαν ἀσφάλειαν,
ἵνα σωφρόνως σοὶ δουλεύσωσιν. 335

Συγχαίρει σοι ἅπανσα ἡ γῆ. θεοτ.
πανύμνητε, καὶ τὰ πλήθη, τὰ οὐράνια·
σὺ γὰρ Θεὸν ἡμῖν ἀτρέπτως

ἐκύησας σαρκὶ ὑπὲρ ἔννοιαν

τὸν πάντας εἰς μετάνοιαν ἔλκοντα, 340

ὄν μεγαλύνων τὴν ὡδὴν ἐκπληρῶ.

§ 34. Στον στίχο 315 τὸν λόγον σου θερμῶς ὑπακούσαντας ἡ μετοχή ὑπακούσαντας συντάσσεται με αντικείμενο σε αιτιατική τὸν λόγον. Παρ' ὅλα αὐτά, στις σημασίες ακούω ἢ δίνω προσοχή το ἐν λόγω ρήμα συντάσσεται με αντικείμενο σε γενική· λ.χ. Ἰωάννης Δαμασκηνός, Εἰς τὰ Ἱερὰ Παράλληλα 45-46 ἢ κατάρα σου, τέκνον· μόνον ὑπάκουσον τῆς φωνῆς μου καὶ Ἰωάννης Χρυσόστομος, Ὀμιλῖαι εἰς τὴν Γένεσιν 41-42 Ὑπάκουσον Σάρδας τῆς γυναικός σου, καὶ ποίει τὸ παρ' αὐτῆς λεχθέν. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ αιτιατική τὸν λόγον πρέπει νὰ ἀλλαγεῖ στη γενική τοῦ λόγου.

§ 35. Στον στίχο 318 Ὡς κάθαρσιν ὄντα βαπτισμοῦ δὲν εἶναι σαφές ποιὸν ὄρο τῆς πρότασης προσδιορίζει ἡ μετοχή ὄντα. Το νόημα τῶν στίχων 318-319 Ὡς κάθαρσιν ὄντα βαπτισμοῦ | εὐράμενοι καὶ πταισμάτων πάντων λύτρωσιν εἶναι: Ἀφοῦ πραγματικά βιώσαμε τὴν ἀφεση ὅλων τῶν αμαρτιῶν σαν τὸν ἐξαγνισμό τοῦ βαπτίσματος. Με αὐτὴν τὴν ἀπόδοση, προτείνω ἡ αιτιατική ὄντα νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ το ἐπίρρημα ὄντως.

Κανὼν ἀναπαύσιμος εἰς κοιμηθέντα ἡγούμενον, Κανόνας β'

Ἦχος β' .

ὡδὴ α' . Δεῦτε, λαοί,

ἄσωμεν ἄσμα Χριστῶ τῷ Θεῷ

τῷ διελόντι θάλασσαν

καὶ ὀδηγήσαντι

τὸν λαὸν ὃν ἀνῆκε 5

δουλείας Αἰγυπτίων

ὅτι δεδόξασται.

Σὺ ὡς Θεός,

Κύριε, ποιμὴν καὶ πλάστης ἡμῶν,

ὄν εἰς ποιμένα τέθηκας
κρίσει δικαία σου
προσλαβόμενος πίστει 5
τοῖς θείοις σου ποιμέσιν
αὐτόθι σύναψον.

Βιοτικῆς

σχέσεως πάσης λυθέντα, Χριστέ,
καὶ σὲ πιστῶς ποθήσαντα, 10
ὡς θεῖον τάλαντον
προστασίαν λαβόντα
ἀκατάκριτον δεῖξον
ἐπὶ τοῦ βήματός σου.

Νόμου παντὸς 15

πλήρωμα ὑπάρχει καὶ προφητῶν
ἢ σὴ ἀγάπη, Κύριε,
ἦνπερ ἐκτήσατο
ὁ θεράπων σου ἔνθεν,
ὄνπερ καὶ μεταστάντα 20
αὐτὸν ἀνάπαυσον.

Μοναδικοῖς

σκάμμασι τὸν σὸν θεράποντα
πιστῶς ἀγωνισάμενον
ὡς προελόμενον 25
σωτηρίας τὴν τρίβον

σφαλέντα ἀνθρωπίνως,

σύγγνωθι, Κύριε.

Ἐν τῇ τρυφῇ,

Κύριε, τοῦ παραδείσου τὸν σὸν 30

οἰκέτην ἐπανάπαυσον,

ὡς ἀγαθὸς Θεός,

ἐν φωτὶ ἀϊδίῳ,

ἔνθα ὄντως ἀπέδρα

λύπη καὶ πᾶς στεναγμός. 35

Καταφυγὴν θεοτ.

ἔχομεν τὴν σὴν βοήθειαν

ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσιν,

ἅγια Δέσποινα

Θεοτόκε Μαρία, 40

προστρέχοντες γὰρ ταύτην

περισωζόμεθα.

§ 36. Ο στίχος 16 ἐπὶ τοῦ βήματός σου ανισοσυλλαβεῖ με τοὺς στίχους: 7 αὐτόθι σύναψον, 21 αὐτὸν ἀνάπαυσον, 30 σύγγνωθι Κύριε, 42 περισωζόμεθα καὶ με τον ειρμό ὅτι δεδόξασται, ἐνῶ ετεροτονεῖ με τον στίχο 35 λύπη καὶ πᾶς στεναγμός. Προτείνω τον οβελισμό της αντωνυμίας σου, σύμφωνα με την παράδοση του κώδικα Ca (Cryptensis Γ. β. V), ἔτσι ὡστε να αρθεῖ η ανισοσυλλαβία και η ετεροτονία.

§ 37. Στον στίχο 41 προστρέχοντες γὰρ ταύτην το ρήμα προστρέχω συντάσσεται με αντικείμενο σε αιτιατική ταύτην. Εντούτοις, στη σημασία καταφεύγω ἢ προσφεύγω το συγκεκριμένο ρήμα συντάσσεται με αντικείμενο σε πτώση δοτική: λ.χ. Ἰωάννης Δαμασκηνός, Εἰς τὰ Ἱερὰ Παράλληλα 23-25 Ὁ ὑπακούων αὐτῆς, κρινεῖ ἔθνη, καὶ ὁ προστρέχων αὐτῇ, κατασκηνώσει πεποισθῶς καὶ Ἰωάννης Χρυσόστομος, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολήν 56-57 Ὅταν γὰρ ὁ τῷ

νόμῳ προστρέχων, μήτε ἐκεῖθεν δύνηται σώζεσθαι. Συνεπῶς ἡ παράδοση τοῦ κώδικα Ma (Messanensis gr. 153) ταύτῃ κρίνεται ὡς ἡ πλέον κατάλληλη.

ὠδὴ γ´. Στερέωσον ἡμᾶς

ἐν σοί, Κύριε,

ὁ ξύλω

νεκρώσας τὴν ἁμαρτίαν

καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτευσον 5

ταῖς καρδίαις ἡμῶν ὡς φιλόανθρωπος.

Ὁ πόθος σε Χριστοῦ

σφοδρῶς κατέθειλε, 90

θεράπων,

καὶ ἔφυγες πάντα κόσμον,

τῇ ἀσκήσει δὲ σχολάσας πιστῶς,

προελήφθης Θεῷ καὶ ἀναπαύῃ αὐτῷ.

Ἐποίμανας Χριστοῦ 95

τὸ θεῖον ποίμνιον

ἐν πίστει,

ἐλπίδι τε καὶ ἀγάπῃ,

ἀλλ' ἡ χάρις τῆς Τριάδος σε

ἀναπαύσῃ ὡς θεῖον λειτουργὸν αὐτῆς. 100

Ὁ βίος σου σεμνός,

ἡ πίστις ἔνθεος,

ὁ τρόπος

φιλόξενος ἐγνωρίσθη

ἐπὶ γῆς, μακαριώτατε, 105

δι' ὧν εὖροις αὐτόθι τὴν ἀνάπαυσιν.

Ἐν κόλποις Ἀβραάμ

κατασκηνώσει σε

ὁ Κτίστης

καὶ Κύριος εἰς αἰῶνας, 110

ὀσιώτατε πατὴρ ἡμῶν,

ἔνθα πάντων ἐστὶν ἡ κατοικία πιστῶν.

Κατάπεμψον ἡμῖν,

Σωτὴρ φιλόανθρωπε,

τὰ πλήθη 115

εὐσπλάγχχνως τῶν οἰκτιρῶν σου,

τοῖς ἐν πίστει ἐκτελοῦσιν, Χριστέ,

τὴν ἐτήσιον μνήμην τοῦ θεράποντός σου.

Ἡ χάρις σου ἡμᾶς θεοτ.

φρουρεῖ, πανύμνητε, 120

ἐν πᾶσιν

καὶ πάντοτε πάσης βλάβης,

ἀλλὰ δεῖξον καὶ τανῦν ἐν ἡμῖν

ἐνεργέστερον ἄρτι τὴν ἀντίληψιν.

§ 38. Ο 6^{ος} στίχος του α', γ', δ', ε' και στ' τροπαρίου έχει διαφορετικό αριθμό συλλαβών σε σχέση με τον ειρμό *ταῖς καρδίαις ἡμῶν ὡς φιλόανθρωπος* στίχοι: 94 *προελήφθης Θεῷ και ἀναπαύη αὐτῷ*, 106 *δι' ὧν εὖροις αὐτόθι τὴν ἀνάπαυσιν*, 112 *ἔνθα πάντων ἐστὶν ἡ κατοικία πιστῶν*, 118 *τὴν ἐτήσιον μνήμην τοῦ θεράποντός σου και* 124 *ἐνεργέστερον ἄρτι τὴν ἀντίληψιν*. Επίσης μεταξύ τους

αυτοί οι στίχοι παρουσιάζουν μετρικές αποκλίσεις. Η πρότασή μου είναι ο 6^{ος} στίχος του ειρμού να μετατραπεί στον εξής: *ταῖς καρδίαις ἡμῶν μόνε φιλάνθρωπε*. Εν συνεχεία, στον στίχο 100 *ἀναπαύση ὡς θεῖον λειτουργὸν αὐτῆς* το όνομα *λειτουργὸν* να αντικατασταθεί από το όνομα *ὑπηρέτην*, το οποίο παραδίδουν οι κώδικες V (Vaticanus gr. 1836) και Mb (Messanensis gr. 151) και, τέλος, στον στίχο 118 η γενική σου να οβελισθεί από το τέλος του στίχου.

§ 39. Στον στίχο 94 *προελήφθης Θεῶ και ἀναπαύη αὐτῶ* προτείνω το ρήμα *προελήφθης* να αντικατασταθεί από το ρήμα *προσελήφθης*, το οποίο και παραδίδει ο κώδικας M (Messanensis gr. 172). Το νόημα του στίχου είναι το εξής: *Παρελήφθης από τον Θεό και αναπαύεσαι κοντά του*. Αυτή ακριβώς είναι η σημασία του ρήματος *προσλαμβάνομαι* και όχι του ρήματος *προλαμβάνομαι*. Επιπροσθέτως, στον ίδιο κανόνα ο Κλήμης χρησιμοποιεί το ρήμα *προσλαμβάνω* με την ίδια σημασία: στίχοι 72-74 *τῶν σῶν προβάτων, ἀγαθέ, | τοῖς θείοις σου ποιμέσι | προσλαβόμενος σύναψον* και στίχοι 7-9 *προσλαβόμενος πίστει | τοῖς θείοις σου ποιμέσιν | αὐτόθι σύναψον*.

ὦδὴ ε΄ .Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγὸς
καὶ τῶν αἰώνων ποιητῆς Κύριος
ἐν τῷ φωτὶ
σῶν προσταγμάτων
ὀδήγησον ἡμᾶς· 5
ἐκτός σου γὰρ ἄλλον
θεὸν οὐ γινώσκομεν.

Ἐνθα ὁ ἦχος ἐστὶν
τῶν δοξαζόντων σε, Χριστέ, σύναψον· 185
ὄν ἐξ ἡμῶν,
Σῶτερ, προσελάβου
ἐντεῦθεν, ἀγαθέ,
τῆς σῆς βασιλείας
μετέχειν δωρούμενος. 190

Ἀσκητικῶς τὴν στενήν
καὶ τεθλιμμένην νῦν ὁδόν, Κύριε,
τὸν σὸν πιστὸν
οἰκετὴν δραμόντα
παράσχου, ἀγαθέ, 195
τῆς σῆς βασιλείας
τὴν τρίβον εὐρύχωρον.

Φιλοξενία πλουτῶν
ὡς μιμητῆς τοῦ Ἀβραάμ, τίμιε,
ὠφθῆς αὐτοῦ 200
καὶ τῆς εὐλογίας
συμμέτοχος αἰεὶ·
καὶ γὰρ ἀναπαύσει
σὺν τούτῳ σε Κύριος.

Ἐένους, ἀστέγους, πτωχοῦς 205
καὶ παροδίτας καὶ γυμνοὺς ἔθαλψας,
πάτερ πιστέ·
διό σε ξενίζει
Χριστὸς ὁ λυτρωτῆς
ἐν τῇ βασιλείᾳ 210
ὡς ὄντως φιλόξενος.

Τῶν ἀρετῶν τοῖς καρποῖς
καταπλουτίσας εὐσεβῶς, ὅσιε,
τὰ λογικὰ

Κυρίου ἄρνια, 215

μετέστης τῶν ἐκ γῆς·

διὸ ἀναπαύσει

αὐτός σε, φιλόχριστε.

Τῶν ἐκλεκτῶν τοῖς χοροῖς

συναριθμῆση σε Χριστὸς πάντοτε 220

καὶ τῆς Ἑδῆμ

τὴν πύλην ἀνοίξας,

τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς

εὐφράνη πλουσίως,

θεόφρον πατὴρ ἡμῶν. 225

Εἰσάκουσόν μου, ἀγνή, θεοτ.

τῶν τῆς καρδίας ὀδυνῶν, δέομαι·

ἁμαρτωλῶν

προστάτις γὰρ μόνη

ἐδείχθης ἐκ Θεοῦ· 230

διὸ μοι πταισμάτων

συγχώρησιν αἴτησαι.

§ 40. Στον στίχο 195 παράσχου, ἀγαθὲ το ἔμμεσο αντικείμενο του ρήματος παράσχου τίθεται σε πτώση αιτιατική οἰκέτην (το σωστό θα ἦταν οἰκέτην), ενώ η συνήθης σύνταξη του ρήματος παρέχομαι εἶναι η ακόλουθη: παρέχομαί τί τινι· δηλαδή με ἄμεσο αντικείμενο σε πτώση αιτιατική και ἔμμεσο αντικείμενο σε πτώση δοτική. Το εν λόγω ρήμα παρέχομαι χρησιμοποιεῖται 16 φορές στην παρούσα έκδοση, και σε μόλις δύο ακόμη στίχους το ἔμμεσο αντικείμενο τίθεται σε πτώση αιτιατική· κανόνας 5, στίχοι 125-128 τὸν σὸν οἰκέτην, Σωτήρ, | καὶ βίον ἀγνοσύνης| ἀράμενον, παράσχου| τοῦ φυγεῖν ἐκ τῆς κρίσεως και κανόνας 6, στίχοι 196-198 διὰ τοῦ σχήματος, | ἦνπερ παράσχου συγχώρησιν πταισμάτων| καὶ σὺν τοῖς ὁσίοις ἀξίωσον ὑμνεῖν σε. Με αυτά τα δεδομένα, θεωρῶ συνεπέστερη τη

σύνταξη με έμμεσο αντικείμενο σε δοτική, αφού, αν και η καθαρά δοτική –δηλαδή η δοτική του *δίδειν* και *ἀποποιείσθαι*– φαίνεται ότι διατηρήθηκε μέχρι τον Ζ΄ ή τον Η΄ αιώνα, μόνον από τον Ι΄ αιώνα και ύστερα βρισκόταν εκτός χρήσης⁸. Τέλος, η δοτική *οϊκέτη* συμπαρασύρει και τους διάφορους προσδιορισμούς της, δηλαδή *τῶ, σῶ, πιστῶ* και *δραμόντι*.

ὠδὴ ζ΄ . *Εἰκόνο*ς χρυσῆς

ἐν πεδίῳ Δεηρᾶ

λατρευομένης οἱ τρεῖς

σου παῖδες

κατεφρόνησαν 5

ἀθεωτάτου προστάγματος,

μέσον δὲ πυρὸς ἐμβληθέντες

δροσιζόμενοι ἔψαλλον·

εὐλογητὸς εἶ ὁ Θεός,

ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν. 10

Ἄγωνας ψυχῆς

καὶ καμάτους σαρκικούς

πολλοὺς προσῆξας Θεῶ

ἐν οἷς τὴν ποιμνὴν σου κατεκόσμησας,

ὡς ἀμφοτέρωθεν ἄριστος, 260

ἢ καὶ ἐκβοᾶ σου τοὺς πόνους

ἐπιτάφια μέλπουσα·

ἀνάπαυσον, ὡς ἀγαθός,

Σῶτερ, τὸν δοῦλόν σου.

---

⁸ Jean Humbert, *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ἰ. Κουρμούλη*, Ἐκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα, Ἀθήναι 1957, σελ. 282

Ἰδρῶσι σαρκὸς 265
ὡς παράδεισον Χριστοῦ
τὴν σὴν εἰργάσω μονὴν
κεκοσμημένην ὠραιότητα
καὶ εὐθουνοῦσαν τοῖς πράγμασιν·
ἦ καὶ συγκαλεῖ σου τοὺς μύστας 270
ἐν τῇ μνήμῃ κραυγάζοντας·
ἀνάπαυσον, ὡς ἀγαθός,
Σῶτερ, τὸν δοῦλόν σου.

Θερμῶς προσδραμῶν
ὁ θεράπων σου, Χριστέ, 275
τῇ θείᾳ κλήσει σου,
τῇ ἐγκρατεῖᾳ κατεμάρανε
τὰ τῶν παθῶν ὑπεκκαύματα·
ὄθεν σου ποιμαίνειν ἐκλήθη
τὰ λογικὰ ὄντως πρόβατα· 280
ὄν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν,
Σῶτερ, ἀνάπαυσον.

Τὴν θείαν ζωὴν
τῆς φθαρτῆς καὶ χαμερποῦς
πιστῶς προκρίναντα 285
καὶ ἐν ἀσκήσει μετὰ πίστεως
βεβιωκότα τὸν δοῦλόν σου,
σῶσον προσλαβόμενος, Λόγε,
παρορῶν, ὡς φιλάνθρωπος,

εἶ τι ὡς ἄνθρωπος φθαρτὸς 290

ἤμαρτεν ζῶν ἐπὶ γῆς.

Ἐν τόπῳ τερπνῷ

καὶ σκηναῖς τῶν ἐκλεκτῶν,

δικαιοκρίτα,

τὸν σὸν οἰκέτην καταξιώσον 295

ἐνδιδαιτᾶσθαι, Χριστέ ὁ Θεός·

σοῦ γὰρ τὸν σταυρὸν ἐπὶ ὤμων

ἀναλαβὼν ὀσιώτατα,

τῶν ἐπιγείων ὡς φθαρτῶν

πάντων κατέπτυσεν. 300

Τὴν σκέπην τὴν σὴν θεοτ.

μὴ ἀφέλῃς ἐξ ἡμῶν,

ἅγια Δέσποινα,

ἀλλὰ καὶ ζῶντας καταπλούτισον

καὶ μετὰ θάνατον ἔμπλησον, 305

ὅπως δι' αὐτῆς καὶ ἐνταῦθα

τῆς ἁμαρτίας φευξώμεθα

καὶ μετὰ τέλους τῆς φρικτῆς

ῥυσθῶμεν κρίσεως.

§ 41. Η απόδοση του α' τροπαρίου είναι η ακόλουθη: Προσέφερες στον Θεό πολλούς ψυχικούς αγώνες και σωματικούς κόπους, ὄντας τέλειος και από τις δύο απόψεις. Με αυτούς στόλισες το ποίμνιό σου, που μαρτυρεί τους κόπους σου, τραγουδώντας επικήδεια ἄσματα. Σωτήρα, ἀνάπαυσε τον δούλο σου, καθὼς εἶσαι αγαθός. Με αὐτὴν την ἀπόδοση εἶναι φανερό πως στον στίχο 261 ἢ καὶ ἐκβοᾶ σου τοὺς πόνους το ἄρθρο ἢ πρέπει να αντικατασταθεῖ ἀπὸ την αναφορικὴ αντωνυμία ἡ.

§ 42. Η συνηθέστερη σύνταξη του ρήματος *φεύγω* στη σημασία *αποφεύγω* ή *απομακρύνομαι* είναι είτε εμπρόθετα *ἀπό τινος* και *ἔκ τινος* είτε με αιτιατική τινά. Η συγκεκριμένη σύνταξη στον στίχο 307 *τῆς ἁμαρτίας φευξώμεθα* με αφαιρετική γενική, είναι αρκετά σπάνια και απαντά κυρίως σε ποιητικά έργα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας⁹ λ.χ. *Ὀδύσεια* α 18 *πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων* και *Σοφοκλής*, *Φιλοκτήτης* 1044 *τῆς νόσου πεφευγέναι*. Ἐτσι λοιπόν, συμπεραίνω πως πρόκειται για κάποιο αντιγραφικό σφάλμα, λόγω της ομοιότητας των συντομογραφιών με αποκοπή για τις καταλήξεις *-ας* και *-αν*⁹. Για τους ανωτέρω λόγους προτείνω την αντικατάσταση της γενικής *τῆς ἁμαρτίας* από την αιτιατική *τὴν ἁμαρτίαν*.

§ 43. Το νόημα των στίχων 308-309 *καὶ μετὰ τέλους τῆς φοικτῆς | ῥυσθῶμεν κρίσεως* είναι: *Και ὕστερα ἀπὸ το τέλος τῆς ζωῆς να γλυτώσουμε ἀπὸ τὴ φοβερὴ καταδίκη*. Με αὐτὴν τὴν ἀπόδοση εἶναι ξεκάθαρο πως ἡ σύνταξη με γενική πτώση *τέλους* πρέπει να αντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴ σύνταξη με αιτιατική πτώση *τέλος*, ἀφοῦ δεν δηλώνεται ἡ συνοδεία, ἀλλὰ ἡ χρονικὴ ἀκολουθία και ἡ διαδοχή.

Ἔτερος κανὼν εἰς κοιμηθέντα εὐδοκημένον ἐν ὑποταγῇ, Κανόνας δ'

ὠδὴ γ' . *Εὐφραίνεται ἐπὶ σοὶ
ἡ ἐκκλησία σου, Χριστέ, κράζουσα·
σύ μου ἰσχύς, Κύριε,
καὶ καταφυγὴ καὶ στερέωμα.*

*Χορεΐαις ἀσκητικαῖς
καὶ μοναστῶν θεοσεβῶν τάγμασιν
ὄν προσελάβου, Χριστέ, 85
τάξον, ὡς ἐν πίστει μονάσαντα.*

*Πατρὸς ἐν ὑπακοῇ
καὶ ἀπαρνήσει κοσμικῆς σχέσεως
τὸν ἐκλεκτὸν δοῦλόν σου*

⁹ Elpidio Mioni, *Εἰσαγωγή στὴν Ἑλληνικὴ παλαιογραφία*, ἐκδόσεις MIET, Αθήνα 1998, σελ. 117

ζήσαντα ανάπαυσον, Κύριε. 90

Τῆς συγγενείας θεσμοῦς
λύει ὁ τάφος δυστυχῶς πάντοτε
καὶ συγκαλύπτει πικρῶς
λίθος τὸ μνημόσυνον πάντων ἡμῶν.

Ἡ ζῶσα ὄντως πηγὴ, 95 θεοτ.
ζωῆς ἀξίωσον τυχεῖν, ἄχραντε,
τὸν τὴν ζωὴν τὴν πρόσκαιρον
ὄρω τοῦ θανάτου λιπόντα πιστῶς.

§ 44. Οι στίχοι 85 ὄν προσελάβου, Χριστέ, 93 καὶ συγκαλύπτει πικρῶς καὶ 97 τὸν τὴν ζωὴν τὴν πρόσκαιρον δεν συμφωνοῦν μετρικὰ με τον ειρμό σύ μου ἰσχύς, Κύριε, αφού οι δύο πρώτοι παρουσιάζουν τονικές αποκλίσεις καὶ ο τρίτος ανισοσυλλαβία. Επεμβάσεις στον ειρμό καὶ στους στίχους των τροπαρίων δεν θα ἦταν σε θέση να θεραπεύσουν ὅλα τα μετρικὰ προβλήματα. Ἐτσι λοιπόν η πρότασή μου εἶναι να συγχωνευτοῦν οι δύο τελευταῖοι στίχοι, καὶ στον στίχο 97 τὸν τὴν ζωὴν τὴν πρόσκαιρον να οβελισθεῖ το ἄρθρο τὴν.

ὦδὴ δ' . Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα ἡ ἐκκλησία

ἐπὶ σταυροῦ τὸν ἥλιον

τῆς δικαιοσύνης

ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς

εἰκότως κραυγάζουσα· 5

δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Ἐκ προθέσεως ἀράμενος τὸν σταυρόν σου, 100

τὸν ἐκλεκτόν σου δοῦλον,

ἀνάπαυσον, Σῶτερ,

ἐν σκηναῖς ἁγίων σου,
ὡς πίστει μονάσαντα
καὶ θεοσεβῶς ἐξασκήσαντα. 105

Τὸν ὑπήκοον γενόμενον μέχρι τέλους
πνευματικῶ ποιμένι,
ἀνάπαυσον, Λόγε,
μεταστάντα δοῦλόν σου,
μισθὸν παρεχόμενος 110
τῆς ὑπακοῆς τὴν ἀγήρω ζωὴν.

Οὐ νεότητα ὁ θάνατος ἀναμένει,
οὐκ εὐλαβεῖται γῆρας,
οὐ φρίττει ἀξίας·
πᾶσιν γὰρ ἐπέρχεται 115
ἀρπάζων τὰ πνεύματα
καὶ πρὸς κρίσιν ἄγων ἀσύγγνωστον.

Μὴ παρίδης, ἀειπάρθενε Θεομῆτορ, θεοτ.
τοὺς Θεοτόκον πίστει
σὲ ὁμολογοῦντας, 120
ἀλλ' ὡς ἀσφαλῆς βοηθὸς
καὶ ζῶντας συντήρησον
καὶ θανόντας σῶσαι πρεσβείαις σου.

§ 45. Το νόημα των στίχων 100-102 Ἐκ προθέσεως ἀράμενος τὸν σταυρόν σου, | τὸν ἐκλεκτόν σου δοῦλον | ἀνάπαυσον, Σῶτερ εἶναι το ἐξῆς: *Ανάπαυσε, Σωτήρα, τον εκλεκτόν σου δούλο, που σήκωσε τον σταυρό σου με τη θέλησή του. Με τη φράση ἀράμενος τὸν σταυρόν σου δηλώνεται ἡ ἐπίμοχθη ασκητικὴ ζωὴ, που εἶναι*

ολοκληρωτικά στραμμένη στη λατρεία του Κυρίου με απώτερο στόχο τη θέωση. Παραθέτω δύο σχετικά παραδείγματα: Πατριάρχης Κάλλιστος, Βίος τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου 16-17 τὸν σταυρὸν ἀράμενος τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἔχων αὐτὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ *Analecta hymnica graeca*, Κανόνες τοῦ Μαρτίου 18-19 Ἐπὶ τὸν ὦμον τὸν σταυρὸν ἀράμενος τοῦ βασιλέως Χριστοῦ. Κατὰ συνέπεια, ἡ μετοχή ἀράμενος πρέπει νὰ τεθεῖ σε πτώση αιτιατική ἀράμενον, ἀφοῦ προσδιορίζει τὴ λέξη δοῦλον.

ὠδὴ ἡ' . Χείρας ἐκπετάσας Δανιὴλ

λεόντων χάσματα

ἐν λάκκῳ ἔφραξε·

πυρὸς δὲ δύναμιν ἔσβησαν

ἀρετὴν περιζωσάμενοι 5

οἱ εὐσεβείας ἐρασταὶ

παῖδες κραυγάζοντες·

εὐλογεῖτε

πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Πταισμάτων συγχώρησιν, Χριστέ,

καὶ ἐγκλημάτων πολλῶν

παράσχου, μόνη Σωτήρ, 205

τῷ πιστοτάτῳ σου θρέμματι

καὶ ἀξίωσον αὐτόν, ἀγαθέ,

ἐν παρῶρησίᾳ σοι βοᾶν

σὺν τοῖς ἀγίοις σου·

«εὐλογεῖτε, 210

<πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον>.

Κριτήριον μένει φοβερὸν

καὶ ἀσυγχώρητον

πᾱσιν ἡμῖν, ἀδελφοί·
ἐκεῖ γὰρ ἅπαντα κρίνεται 215
καὶ ἐλέγχεται καὶ δείκνυται,
ἃ ἐν τῷ βίῳ σκοτεινὰ
ἕκαστος ἔπραξεν,
ἀλλὰ φεῖσαι
τὸν μεταστάντα, Χριστέ, ὡς φιλόνητος. 220

Ἦρνήσατο θέλημα σαρκός,
Σωτήρ, ὁ δοῦλός σου
ζήσας ἐν πνεύματι·
ὅμως ὡς ἄνθρωπος ἡμαρτε
καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἔργῳ πολλά, 225
ἀλλὰ ὡς εὐσπλαγχνός Θεός
καὶ ἀναμάρτητος
τὴν συγγνώμην
πάντων παράσχου αὐτῷ σου δεόμεθα.

Ὁ τάφος προκείμενος ἡμῖν 230
τοῦ σοῦ σκηνώματος,
ἀγαπητὲ ἀδελφέ,
σιγῶν βοᾷ ἡμῖν ἅπαντα
τὰ ἐξαίσιμα τῶν ἔργων σου,
τῆς προσευχῆς σου τὴν σπουδὴν 235
καὶ τὴν κατάνυξιν,
ἀλλὰ εὖροις
νῦν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τὴν ἀνάπαυσιν.

Οἰκτεῖρας τὸ γένος τῶν βροτῶν θεοσ.
ὁ πρὸ αἰώνων Θεός, 240
ἐκ τῆς παρθένου Μητρὸς
ἄτρεπτος γίνεται ἄνθρωπος
διαμένων καὶ ἀσύγχυτος·
διὸ γευσάμενος ἐκῶν
θανάτου ὑπερθεν 245
τοὺς ἐν πίστει
νῦν μεταστάντας ἐκ γῆς ζωῆς ἀξίωσον.

§ 46. Ἡ συνήθης σύνταξη τοῦ ρήματος *φείδομαι* εἶναι με αντικείμενο σε πτώση γενική. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ σύνταξη που ἐπιλέγεται –στην παρούσα ἐκδοσὴ– σε ὅλες τις ἄλλες περιπτώσεις χρήσης τοῦ συγκεκριμένου ρήματος· κανόνας 3 στίχος 353 *φείσαι τῆς ψυχῆς τοῦ μεταστάντος δούλου σου*, κανόνας 6 στίχος 119-120 *Διὸ φείσαι, Κύριε, πυρὸς αἰωνίου*, κανόνας 6 στίχος 147 *διὸ φείσαι, Κύριε, τῆς δούλης σου* καὶ κανόνας 7 στίχος 440 *φείσαι τοῦ πιστοῦ οἰκέτου σου*. Ἐπομένως εἶναι συνεπέστερο στον στίχο 220 *τὸν μεταστάντα, Χριστέ, ὡς φιλάνθρωπος ἡ αιτιατικὴ τὸν μεταστάντα* νὰ αντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴ γενική τοῦ *μεταστάντος*.

ὥδῃ θ' . *Εὐὰ μὲν τῷ τῆς παρακοῆς
νοσήματι τὴν κατάραν
εἰσωκίσατο·
σὺ δέ, Παρθένε Θεοτόκε,
τῷ τῆς κυοφορίας βλαστήματι 5
τῷ κόσμῳ τὴν εὐλογίαν ἐξήγησας·
ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.*

Δακρύων τὸν κάματον, Χριστέ,
τοῦ δούλου σου καὶ νηστείας, 250

Σῶτερ, μνήσθητι·
πάντες ἐν πίστει σου δεόμεθα,
καὶ μέτοχον αὐτὸν καταξίωσον
γενέσθαι τῆς τρυφῆς τοῦ νυμφῶνός σου,
ὅπως ἐν πίστει μεγαλύνῃ σε. 255

Τῆς στάσεως ἄξιον, Σωτήρ,
τὸν δοῦλόν σου τῶν δικαίων
δειξόν, εὐσπλαγγχε,
τῆς εὐωνύμου τῶν ἐρίφων
λυτρούμενος αὐτόν, ὑπεράγαθε, 260
καὶ κτήσον δεξιὰ τῶν θρεμμάτων σου,
ὅπως σὺν τούτοις μεγαλύνῃ σε.

Ὅσίως μονάσαντα, Χριστέ,
τὸν δοῦλόν σου καὶ δικαίως
ἐξασκήσαντα, 265
τάξον σκηναῖς ἐορταζόντων
καὶ πλήρωσον χαρᾶς αἰωνίου σου
στενὴν καὶ τεθλιμμένην βαδίσας ὁδόν,
ἵνα χορεύῃ ἀγαλλόμενος.

Συγχαίρει τῷ τόκῳ σου, ἀγνή, 270 θεοτ.
τὰ πέρατα καὶ δοξάζει
καὶ ἀγάλλεται·
οὗτος Θεὸς γὰρ πρὸ αἰώνων
καὶ πρόσφατος Θεὸς ἀναλλοίωτος

ὑπάρχει ἀληθῶς καὶ γνωρίζεται, 275

ὄν μεγαλύνων,

τὴν ᾠδὴν ἐκπληρῶ.

§ 47. Στον στίχο 261 καὶ κτῆσον δεξιὰ τῶν θρεμμάτων, διαβάζω τον τύπο κτῆσον. Ἀν ἐπρόκειτο γιὰ το ρῆμα κτάομαι -ῶμαι, τότε ἡ προστακτικὴ αορίστου θα ἦταν κτῆσαι· ὡστόσο, το νόημα των στίχων 261-262 καὶ κτῆσον δεξιὰ τῶν θρεμμάτων σου, ὅπως σὺν τούτοις μεγαλύνῃ σε εἶναι το παρακάτω: *Καὶ τοποθέτησέ τον στη δεξιὰ πλευρὰ των πλασμάτων σου, ὥστε να σε ἐξυμνεῖ μαζί με ἐκείνα.* Ὅπως διαβάζουμε στις παραπομπές στο κάτω μέρος της σελίδας, ο στίχος εἶναι δανεισμένος ἀπὸ τον Mat. 25, 33 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπομένως, το ρῆμα κτῆσον πρέπει να αντικατασταθεῖ ἀπὸ το ρῆμα στήσον. Στον ἴδιο στίχο το ἐπίθετο δεξιὰ -λαμβάνεται ἀντὶ ουσιαστικού- πρέπει να τεθεῖ σε πτώση δοτικῆ, δηλαδή δεξιᾷ, ἀφοῦ δηλώνει τὴ στάση σε τόπο.

**Κανὼν ἀναπαύσιμος εἰς ἐπιτελευτήσαντα τοῦ βίου λαβόντα τὸ σχῆμα,
Κανόνας ε΄**

ᾠδὴ δ΄ . *Εἰσακήκοα, Κύριε,*

τῆς οἰκονομίας σου τὸ μυστήριον,

κατενόησα τὰ ἔργα σου

καὶ ἐδόξασά σου τὴν θεότητα.

Ἄμαρτίας ἀναίρεσιν

τοῖς βροτοῖς τὸν θάνατον παρεχώρησας· 65

ὄθεν, Λόγε, μεταστάντα πρὸς σὲ

τὸν πιστὸν οἰκέτην σου [σὺ] ἀνάπαυσον.

Ἐν σκηνώμασιν δόξης σου,

Λόγε, τὸν οἰκέτην σου, σὺ ἀνάπαυσον,
παρθενίας σῆς σκηνὴν ἐπὶ γῆς 70
εὐσεβῶς δειμᾶμενος τὴν οἰκίαν, Χριστέ.

Τὴν ἐγκόσμιον βίωσιν
ὡς ἀπαρνησάμενος, τὸν οἰκέτην σου
καταξίωσον, ὡς εὐσπλαγχνος,
τῆς ὑπερκοσμίου ἀφθαρσίας σου. 75

Μαρτυρεῖ σου ἡ γέννησις, θεοτ.
ἄχραντε Μαρία, τὴν θείαν κύησιν·
καὶ τεκοῦσα γὰρ Παρθένος ὡς πρὶν
καὶ θανοῦσα ὤφθης πάλιν ζῶσα, ἀγνή.

§ 48. Η απόδοση του β' τροπαρίου είναι η ακόλουθη: *Χριστέ, ἀνάπαυσε τον δούλο σου στους ιερούς χώρους της δόξας σου· αυτόν που ἐκτίσε για τον εαυτό του με ευσέβεια την κατοικία της παρθενίας στο σώμα σου πάνω στη γη. Με αυτήν την απόδοση το ουσιαστικό σκηνὴν και ο προσδιορισμός του σῆς πρέπει να τεθούν σε πτώση δοτική, αφού δηλώνουν τον τόπο· δηλαδή, σῆ σκηνῆ. Ακόμη, η κατηγορηματική μετοχή δειμᾶμενος δεν προσδιορίζει τις κλητικές Λόγε ἢ Χριστέ, αλλά το ὄνομα οἰκέτην, επομένως πρέπει να συμφωνήσει μαζί του στην πτώση, και να τραπεί στην αιτιατική δειμᾶμενον.*

Ἔτερος κανὼν εἰς μονάζουσιν, Κανὼνας ς'

ὠδὴ ζ. Ὁ ὑπερυψούμενος
τῶν πατέρων Κύριος
τὴν φλόγα κατέσβεσε
τοὺς παῖδας ἐδρόσισε
συμφώνως μελωδοῦντας· 5

ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἐν τῇ μετὰ δόξης σου
παρουσία, Κύριε,
ἀξίωσον, Δέσποτα,
φαιδρῶς ὑπαντῆσαί σοι
κατέχουσιν λαμπάδα, 160
ὁ Θεός, τὴν σὴν οἰκέτιν.

Σοὶ πιστῶς κεκλήρωται
ἐπὶ γῆς ἡ δούλη σου
διὰ τῆς ἀσκήσεως,
Σῶτερ ὑπεράγαθε· 165
τῆς σῆς καὶ μεταστᾶσα
ἀπολαύσει κληρουχίας.

Οἷα ἡ ζωὴ ἡμῶν
καὶ ἡ δόξα ἅπασα
ἀτιμίδος σαθρωτέρα, 170
σκιᾶς ἀδρανέστερα.
Τί μάτην ἐν τῷ βίῳ
φρουαττόμεθα ἀφρόνως;

Τίμιον τὸ κάλλος σου θεοτ.
καὶ Θεῷ ἐράσμιον· 175
τοῦτο γὰρ θελγόμενος
Υἱός σου ἐγένετο,

παρθένον σε φυλάξας

ὡς πρὸ τόκου μετὰ τόκον.

§ 49. Οι στίχοι 170 *ἀτμίδος σαθρωτέρα* δεν ομοτονεῖ με τους στίχους 158 *ἀξίωσον, Δέσποτα*, 164 *διὰ τῆς ἀσκήσεως*, 176 *τοῦτο γὰρ θελγόμενος* και με τον ειρμό *τὴν φλόγα κατέσβεσε*. Η απόδοση του γ' τροπαρίου είναι η ακόλουθη: *Ὅπως η ζωή μας, ἔτσι και ὅλη η δόξα είναι πιο φευγαλέα ἀπὸ τον ατμό, πιο αδύναμη ἀπὸ τη σκιά. Γιατί μεγαλαυχούμε στη ζωὴ ἀπερίσκεπτα; Ἀν και στην ἀπόδοση στη Νέα Ἑλληνική τα δύο ἐπίθετα συγκριτικὸ βαθμοῦ σαθρωτέρα και ἀδρανέστερα φαίνεται να προσδιορίζουν τη λέξη δόξα, εντούτοις αναφέρονται και στη λέξη ζωὴ. Δύο σχετικὰ παραδείγματα: Μέγας Ἀθανάσιος, Ἑρμηνευτικὰ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς 29-30 Ἦδει γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πάντα σκιάς ἀδρανέστερα και Ἰωάννης Χρυσόστομος, Ἑρμηνευτικὰ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς 41-42 Τὰ μὲν γὰρ τοῦ παρόντος βίου πράγματα ὀνειράσιν ἔοικε καὶ σκιαῖς, καὶ τούτων ἔστιν ἀδρανέστερα. Ἔτσι λοιπὸν, προτείνω το ἐπίθετο σαθρωτέρα να τεθεῖ στο ἀ' πληθυντικὸ πρόσωπο ουδετέρου γένους δηλαδὴ σαθρώτερα.*

§ 50. Η απόδοση του θεοτοκίου είναι η κάτωθι: *Ἄξια σεβασμοῦ η ηθική σου ωραιότητα και ἀγαπητὴ ἀπὸ τον Θεό· γιατί ἀπὸ εκείνη γοητευμένος ἔγινε Υἱὸς σου, διατηρώντας σε παρθένο, ὅπως πριν τη γέννηση ἔτσι και μετὰ. Με αὐτὴν την ἀπόδοση η αιτιατική της δεικτικής αντωνυμίας τοῦτο πρέπει να τραπέι σε δοτική τούτω, ἀφοῦ συντακτικὰ είναι δοτικὴ του ποιητικὸ αἰτίου στη μετοχή θελγόμενος. Δύο σχετικὰ παραδείγματα με τη συγκεκριμένη σύνταξη: Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης, Ἐπίσκεψις βίου μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ αὐτὸν 1203-4 μεταχειριστέον δὴ τὸν τοιοῦτον θεραπείαις, αἷς θέλγονται οἱ κοσμικώτεροι και Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Ἑρμηνεία εἰς τὸ περὶ ἐνουπνίων τοῦ Συνεσίου Κυρήνης 11-12 οὐ μόνον γὰρ δένδρα δένδρεσι θέλγονται, καθάπερ φοῖνιξ φοῖνικι.*

ὦδὴ θ' . Ἥσαῖα χόρευε

ἢ Παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρὶ

και ἔτεκεν υἱὸν Ἐμμανουήλ

Θεὸν τε και ἄνθρωπον

ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῶ 5

ὄν μεγαλύνοντες

τὴν Παρθένον μακαρίζομεν.

Ἐκ πιστῆς προθέσεως

βιοτικῆς μέριμναν ζωῆς
φοροῦσα ἐπὶ τῆς γῆς, Δέσποτα Χριστέ,
ἡ δούλη σου ἤρατο
ἀσκητικὸν βίον καὶ σεμνόν· 210
ἦνπερ ἀνάπαυσον
μεταστᾶσαν, ὡς φιλόανθρωπος.

Τὸ πολυαμάρτητον
τῶν ἀνθρώπων οἶδας, ἀγαθέ,
ὡς πλάστης τε καὶ Θεὸς καὶ δημιουργός· 215
διὸ τὴν οἰκέτιν σου
μοναχικῶς ζήσασαν ἐν γῆ,
πᾶν εἶ τι ἤμαρτεν,
ἐλεῆμον, ἄνες, ἄφες αὐτήν.

Ὡς τὸ ζῆσαι πνεύματι 220
ἐρασθεῖσα, Δέσποτα Χριστέ,
ἐμόνασεν ἡ σὴ δούλη ἐπὶ γῆς·
ἀλλ' εἶ τι καὶ ἤμαρτεν
ἐν τῇ σαρκί, δώρησαι αὐτῇ
σὺ τὴν συγχώρησιν, 225
ὡς ἐν πίστει σοὶ δουλεύσασαν.

Στόμα τὸ δοξάζον σε, θεοτ.
παναγία Μήτηρ τοῦ Θεοῦ,
σοφίας θεϊκῆς πλήρωσον αὐτό·
ἐν πίστει πρεσβεύω σοι, 230

ἵνα πλουτῶν χαίρω καὶ ὑμνῶ
τὰ μεγαλειά σου
καὶ μελωδῶν τὴν ᾠδὴν ἐκπληρῶ.

§ 51. Το νόημα των τριῶν πρώτων στίχων του ἀ΄ τροπαρίου· στίχοι 206-208 Ἐκ πιστῆς προθέσεως | βιοτικῆς μέριμναν ζωῆς | φοροῦσα ἐπὶ τῆς γῆς, Δέσποτα Χριστέ είναι το ακόλουθο: *Κύριε Χριστέ, αφού απέφυγε τις βιοτικές ανάγκες, εν ὄσω βρισκόταν στη γη, ἐξ αιτίας της πιστῆς της πρόθεσης.* Επομένως, προτείνω την παράδοση του κώδικα O (Ottobonianus gr. 160) *βιοτικὴν καὶ φυγοῦσα* ως τη σωστότερη.

§ 52. Η απόδοση του θεοτοκίου είναι η κάτωθι: *Το στόμα που σε δοξάζει, μητέρα του Θεού, γέμισέ το με θεϊκή σοφία· με πίστη προσφεύγω σε ἄσένα, για να ευφραίνομαι την αφθονία των αγαθῶν και να υμνῶ τα μεγάλα ἔργα σου· και φάλλοντας τελειώνω την ᾠδὴ.* Με αυτήν την απόδοση το ρήμα *πρεσβεύω*, το οποίο φέρει τη σημασία *μεσολαβῶ υπέρ κάποιου* πρέπει να αντικατασταθεῖ από το ρήμα *προσφεύγω*.

Κανὼν παρακλητικὸς προοιμιαζόμενος εἰς τοὺς μεταστάντας τοῦ βίου καὶ ἔξαιτουμένους τῷ ψάλλοντι πρὸ τελευτῆς τῆς ἐκεῖθεν ἀναπαύσεως, Κανὼνας ζ΄

ᾠδὴ β΄ . Ἴδετε, ἴδετε

ὅτι ἐγὼ εἰμι

ὁ ἐν θαλάσῃ σώσας

καὶ ἐν ἐρήμῳ κορέσας

Ἰσραηλίτην λαὸν 5

καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας

πηγάσας τοῖς βροτοῖς

ἵνα τὸν πάλαι τῇ φθορᾷ

πεπτωκότα φορέσας

ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτὸν 10

Ἕμνον χειλέων μου 30
δέξαι, φιλόανθρωπε,
καί χρονιῶντα νόσῳ
ἀμαρτημάτων ποικίλων,
ὡς τὸν παράλυτον πρίν,
ἐγκλημάτων παράσχου 35
τὴν ἄφεσιν αὐτὸς
καὶ μετ' ἐλπίδος ἀγαθῆς
πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν
χωρῆσαι ὡς ἀγαθὸς
θανέντα ἀξίωσον. 40

Λεπρὸν κατάστικτον
νέον δειχθέντα με
ἀμαρτιῶν κυλίσει,
τὸ ἀειδές, κεκτημένον
τῆς συνειδήσεως 45
ἐπαφῆ τῆς ἀχράντου
χειρός σου, ἀγαθέ,
ἀποκαθάσαι, Ἰησοῦ·
διὰ τῆς μετανοίας
παράστησόν με ἄγνον 50
τῷ Θεῷ Σωτηρὶ ἡμῶν.

Ἀμαρτημάτων με
ὄντα ὑπεύθυνον,
μὴ ἐν ὀργῇ ἐκκλίνης

ἀπὸ τοῦ δούλου σου, Λόγε, 55

καὶ σκορακίσης με,

ἀλλὰ δέξαι φωνῆς μου

δεήσεως πτωχῆς

καὶ ὡς προστρέχοντα ἐν σοὶ

ἐπιστράφηθι πρὸς με 60

καὶ κρίσεως ἐξελοῦ,

Σωτήρ, μετὰ θάνατον.

Κρυφίοις πταίσμασι

νῦν συνεχόμενος,

μετὰ φωνῆς βοῶ σοι 65

θείας ἀνέσεως, Σῶτερ,

καὶ κατανούξεως,

ἀναπαύσεως κόλπους

παράσχου μοι εὐρεῖν

ἐν τῷ ἀπαίρειν με, Χριστέ, 70

τῆς ζωῆς τῆς προσκαίρου·

ἐν σοὶ γὰρ ἤλπισα ζῶν

καὶ θνήξω τῇ πίστει τῇ σῆ.

Λύτρωσις γέγονε θεοτ.

πᾶσιν ὁ τόκος σου· 75

ἐν γὰρ τῇ σῆ γεννήσει

ἡ σωτηρία ἐν κόσμῳ

φαιδρῶς ἐξήπλωται,

παναγία Παρθένε

καὶ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, 80

ὅτι Χριστὸς ἐπὶ τῆς γῆς

ἦλθεν σῶσαι ἀνθρώπους

ἁμαρτωλοῦς, ὃ Θεός,

ὧν πρῶτος ἐγώ εἰμι.

§ 53. Η συνήθης σύνταξη του ρήματος *δέχομαι* είναι με αντικείμενο σε αιτιατική. Το συγκεκριμένο ρήμα απαντά 11 φορές στην παρούσα έκδοση. Εννέα φορές στο β' πρόσωπο προστακτικής αορίστου: Κανόνας ε' 50-51 *Δέξαι ὀρφανίας νῦν τὰς προσευχὰς, Σωτὴρ εὐσπλαγχνε*, 83-84 *δέξαι καὶ τοῦ δούλου σου τὴν τελευταίαν προσέλευσιν*, κανόνας ς' 190-191 *τὴν σὴν οἰκέτιν, Χριστέ, δέξαι εἰς κληρον τῶν σὲ δοξολογούντων*, κανόνας ζ' 18 *δέξαι καταλύξεως τὸν ὕμνον*, 30-31 *Ἕγνων χειλέων μου δέξαι, φιλόφιλῶν, 332 ὡς ὁ ἄσωτος ἐπιστρέφοντα δέξαι με*, 338 *διὸ δέξαι δέησιν* καὶ 450 *δέξαι μου ταύτην τὴν δέησιν*. Δύο φορές απαντά ως μετοχή ενεστώτα στην ονομαστική πληθυντικού αρσενικού γένους κανόνας α' 87-88 *νῦν, ἀδελφοί, δεχόμενοι, ταύτην ἀπεγράψατο ἄφθαρτον* καὶ 261 *τὰ ἐσθήματα δεχόμενοι*. Σε όλες τις περιπτώσεις το αντικείμενο τίθεται σε πτώση αιτιατική, εκτός από τον στίχο 57 *ἀλλὰ δέξαι φωνῆς μου*. Ἐτσι λοιπόν, ο τύπος *φωνῆν* ἀντὶ τοῦ *φωνῆς* κρίνεται ως ο πλέον ορθὸς καὶ συνεπής· δοθείσης τῆς περίπτωσης αποκοπῆς ἢ αἰώρησης στο τελευταίον τμήμα τῆς λέξεως καὶ τῆς ομοιότητος τῶν συντομογραφῶν για τις καταλήξεις *-ῆς* καὶ *-ῆν* στα χειρόγραφα.

§ 54. Ὄταν το επιφώνημα ὦ χρησιμοποιεῖται με σκοπὸν τὴν ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν κλητικὴν πτῶση, δηλαδὴ ὦ Θεέ. Εντούτοις, μαρτυρεῖται ἡ χρῆσις τῆς ονομαστικῆς ἀντὶ τῆς κλητικῆς σε τέτοιου εἶδους περιπτώσεις, δηλαδὴ ὁ Θεός –αν καὶ αὐτὴ ἡ σύνταξις σπανίζει– Ἀπολλώνιος, Ἀποτελέσματα 1380 *Εὐλογητὸς εἶ, ὦ θεός, καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομά σου, καὶ ἡ μεγαλοπρέπειά σου* καὶ Βίος Ἀδὰμ καὶ Εὐὰς 33 *Ἕμαρτον, ὦ θεός, ἤμαρτον, ὦ πάτερ τῶν ἀπάντων, ἤμαρτον*. Παρ' ὅλα αὐτά, στὴν προκειμένη περίπτωσι θεωρῶ ορθότερη τὴν χρῆσις τοῦ κατηγορικῆς δείκτη ὡς, –ο οποίος παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα Ca (Cryptensis Γ. β. V)– καθὼς σε ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τοῦ τροπαρίου δὲν εἶναι ἀναμενόμενη μία κλητικὴ προσφώνηση, ἀφοῦ ἡ ἀπόδοσις τῶν στίχων 81-84 εἶναι ἡ ἀκόλουθη: *Ὅτι ὁ Χριστὸς ἦρθε στὴ γῆ, για να σώσει τους ἁμαρτωλοῦς ἀνθρώπους ὡς Θεός, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος εἰμαι ἐγώ*.

ὦδὴ ζ . *Νέους εὐσεβεῖς*

κα<μίνω πυρὸς προσομιλήσαντας>

διασυρίζον πνεῦμα δρόσου

ἀβλαβεῖς διεφύλαξε
καὶ θεοῦ ἀγγέλου συγκατάβασις 5
ὄθεν ἐν φλογὶ
δροσιζόμενοι εὐχαρίστως ἀνέμελλον·
ὑπερύμνητε,
ὁ τῶν πατέρων Κύριος
καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ. 10

Ἐν πλήθει κακῶν
τὸν βίον τελέσας ἐκ νεότητος, 310
εἰς βόθρον ἦλθον ἀπογνώσεως, Κύριε·
ἀλλ' εὖρω τὴν σὴν ὄντως χρηστότητα,
ἢ τὸν Μανασσῆ
οὐκ ἀπέγνωσε παραβάντα χρονίως, Σωτήρ·
σὺν αὐτῷ κάμει 315
μετανοοῦντα λύτρωσαι
τῶν πολλῶν ἐγκλημάτων, Χριστέ.

Ἡ κρίσις ἡ σή,
μεγάλῃ, Χριστέ, καὶ φορικτῇ πέφυκεν,
ἐν ἧ συρίζει τῆς γεέννης τὸ πῦρ φοβερώς, 320
ζητοῦσα ἐκκαῦσαι τοὺς ἀνόμους τῆς γῆς·
ταύτης με, Χριστέ,
ἐλευθέρωσον ὡς Θεὸς παντοδύναμος
καὶ τῆς δόξης σου
τῶν ἐκλεκτῶν ἀξίωσον 325
καὶ τρυφῆς ἀενάου ζωῆς.

Σῶμα καὶ ψυχὴν
μολύνας, Χριστέ, τοῖς ἁμαρτήμασιν
ἐν τούτοις πάλιν τὴν μετάνοιαν δείκνυμι
προσπίπτων καὶ ψάλλων ἐναντίον σου· 330
Ἕμартον, Χριστέ·
ὡς ὁ ἄσωτος ἐπιστρέφοντα δέξαι με
καὶ τῆς στάσεως
τῶν σῶν δικαίων ποιήσον
ὁ Θεὸς <εὐλογητὸς εἶ>. 335

Τὴν σκέπην τὴν σὴν, θεοτ.
ἀγνή, βοηθὸν πρὸς Θεὸν ἔχω αἰεί,
πρὸς ταύτην τρέχω καθ' ἐκάστην, πανύμνητε,
καὶ πάσης λυτροῦμαι περιστάσεως·
σὺ γάρ μου ἐλπίς 340
πρὸς τὸν Κύριον καὶ πταισμάτων συγχώρησις·
ἀλλὰ σῶζοις με
σαῖς ἰκεσίαις, Δέσποινα,
τοῦ πυρὸς τῆς κολάσεως.

§ 55. Το νόημα του στίχου 332 *ὡς ὁ ἄσωτος ἐπιστρέφοντα δέξαι με* εἶναι το ἐξήγῃς: *Δέξου με ὅπως τον ἄσωτο γιο που επιστρέφει*. Επομένως ἡ ονομαστικὴ ὁ ἄσωτος τίθεται σε πτώση αιτιατική, ἀφοῦ συντακτικὰ εἶναι υποκείμενο τῆς μετοχῆς *ἐπιστρέφοντα*. Διαφορετικὰ, ἀν δηλαδή τηρηθεῖ ἡ ονομαστικὴ πτώση –σε αὐτὴν τὴν περίπτωσιν το υποκείμενο τῆς μετοχῆς *ἐπιστρέφοντα* εἶναι ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία *με*–, τότε ἡ στίξις θα πρέπει νὰ ἀλλάξει, καὶ νὰ τεθεῖ κόμμα μετὰ ἀπὸ τὴ λέξις *ἄσωτος*.

Δικαιολογημένη παραβίαση τῆς ἰσοσυλλαβίας

Ο Κλήμης αρκετές φορές παραβιάζει την ισοσυλλαβία προσθέτοντας ή αφαιρώντας μία συλλαβή, όπου υπάρχει προπαροξυτονία. Στην έκδοση *Άσματα του Τριωδίου Α' τόμος* (15 τριώδια) το συγκεκριμένο φαινόμενο απαντά 86 φορές, στην έκδοση *Άσματα του Τριωδίου Β' τόμος* (16 τριώδια και ένας κανόνας με οκτώ ωδές) απαντά επίσης 86 φορές, ενώ στην έκδοση *Clemente Innografo e gli inediti Canonici Cerimoniali* (7 κανόνες των εννέα ωδών έκαστος) απαντά 166 φορές. Στις 247 από τις 338 περιπτώσεις οι στίχοι των ωδών παρουσιάζουν μία επιπλέον συλλαβή σε σύγκριση με τον ειρμό· εντούτοις, δεν είναι ξεκάθαρο αν το συγκεκριμένο φαινόμενο (δηλαδή η επιπλέον συλλαβή να παρατηρείται εντός των ωδών και όχι στον ειρμό) είναι συμπτωματικό ή αν εξυπηρετεί κάποιο σκοπό του υμνογράφου.¹⁰ Ακολουθούν οι περιπτώσεις στις οποίες παρατηρείται το συγκεκριμένο φαινόμενο. Η υπογράμμιση δηλώνει ότι σε αυτόν τον στίχο βρίσκεται η επιπλέον συλλαβή.

Άσματα του τριωδίου έρανισθέντα εκ κωδίκων της κάτω Ίταλίας, τόμος Α'

Τῆ Β' τῆς α' εβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 9) πάθει κόρου ρυπώσαντες - (Ειρμός) ἄσωμεν ἄσμα Χριστῶ τῶ Θεῶ
2. (Στίχος 14) πᾶσι δωρεῖται Χριστός - (Ειρμός) ὅτι δεδόξασται
3. (Στίχος 21) τὴν αἴτιον τῶν κακῶν - (Ειρμός) ὅτι δεδόξασται
4. (Στίχος 28) τῶν ἐγκλημάτων ἡμῖν - (Ειρμός) ὅτι δεδόξασται

Τῆ Γ' τῆς α' εβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 2) ἐν καταλύξει ψυχῆς - (Ειρμός) πάλιν μυστήριον
2. (Στίχος 6) τῶν ἐγκλημάτων ἡμῶν - (Ειρμός) ἄνω λαμπρότητος
3. (Στίχος 8) νόμον νηστείας ποτέ - (Ειρμός) πάλιν μυστήριον
4. (Στίχος 12) μὴ γυμνωθῶμεν Θεοῦ - (Ειρμός) ἄνω λαμπρότητος
5. (Στίχος 14) Μωσῆς ἐν ὄρει Σινᾶ - (Ειρμός) πάλιν μυστήριον
6. (Στίχος 18) πρὸς τὴν νηστείαν φαιδρῶς - (Ειρμός) ἄνω λαμπρότητος
7. (Στίχος 20) δι' ἀκρασίας τρυφῆς - (Ειρμός) πάλιν μυστήριον
8. (Στίχος 24) μὴ ἀποπέσης Θεοῦ - (Ειρμός) ἄνω λαμπρότητος
9. (Στίχος 26) ὁ τῆς νηστείας ἐστὶ - (Ειρμός) πάλιν μυστήριον
10. (Στίχος 30) δικαιωθῆναι Θεῶ - (Ειρμός) ἄνω λαμπρότητος
11. (Στίχος 32) ἁμαρτωλῶν ἀρωγή - (Ειρμός) πάλιν μυστήριον
12. (Στίχος 34) ἡμῖν τοῖς δούλοις σου - (Ειρμός) ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ
13. (Στίχος 36) τῶν ἐγκλημάτων ἡμῶν - (Ειρμός) ἄνω λαμπρότητος
14. (Στίχος 54) κατασπασάμενος - (Ειρμός) μεταβαλόντα Θεὸν

¹⁰ Στις ανωτέρω περιπτώσεις δεν έχουν συμπεριληφθεῖ οι προπαροξυτονίες, οι οποίες προέκυψαν ὕστερα ἀπὸ δικές μου επεμβάσεις.

15. (Στίχος 61) πᾶσι παρέχεται - (Ειρμός) μεταβαλόντα Θεὸν
16. (Στίχος 81) ὡς Ἰωὴλ ὁ θεῖος προφητεύων βοᾷ - (Ειρμός) σωματικῶς ἡμῖν ἐπιδημήσαντα
17. (Στίχος 99) ἀποθανόντα νοῦν φαιδρῶς ἀνιστᾶν - (Ειρμός) σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν

Τῆ Δ΄ τῆς α΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 2) ὁ τῆς νηστείας συνεκλάμπας καιρὸς - (Ειρμός) ἔστερεώθη ἡ καρδία μου
2. (Στίχος 14) καὶ νοῦς καὶ σῶμα καὶ πᾶν μέλος σαρκὸς - (Ειρμός) ἔστερεώθη ἡ καρδία μου
3. (Στίχος 83) ταύτην εὐσεβῶς τὴν νηστείαν, σωτήρ - (Ειρμός) πᾶσαι γενεαὶ μεγαλύνομεν
4. (Στίχος 99) ἔκπτωτος Θεοῦ διωχθεὶς τῆς τρυφῆς - (Ειρμός) πᾶσαι γενεαὶ μεγαλύνομεν
5. (Στίχος 107) ταύτην εὐλαβῶς τὴν νηστείαν αὐτῷ - (Ειρμός) πᾶσαι γενεαὶ μεγαλύνομεν

Τῆ Παρασκευῆ τῆς α΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 2) τὸν σταυρὸν προσκυνοῦντες Χριστοῦ - (Ειρμός) εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας
2. (Στίχος 7) τῆς νηστείας ἀγῶνων καλῶν - (Ειρμός) εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας
3. (Στίχος 32) Ἡ νηστεία Θεῷ οἰκειοῖ τὴν ψυχὴν - (Ειρμός) Λυτρωτὰ τοῦ παντὸς παντοδύναμε
4. (Στίχος 33) ἡδονὴ δὲ γαστρὸς διαστέλλει αὐτήν - (Ειρμός) τοὺς ἐν μέσῳ φλογὸς εὐσεβήσαντας
5. (Στίχος 38) Μετανοίας ἀρχὴ ἡ νηστεία ἐστὶ - (Ειρμός) Λυτρωτὰ τοῦ παντὸς παντοδύναμε
6. (Στίχος 43) προσευχῇ καὶ νηστεία ὑμνοῦντες Θεόν - (Ειρμός) εὐλογεῖτε ὑμνεῖτε τὸν Κύριον
7. (Στίχος 55) ἰλασμὸν τῶν πταισμάτων, Παρθένε ἀγνή - (Ειρμός) εὐλογεῖτε ὑμνεῖτε τὸν Κύριον

Τῆ Β΄ τῆς β΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 4) ἐκ νηστείας πρώτης νῦν - (Ειρμός) θαυμαστὰ τέρατα
2. (Στίχος 7) πρὸς τὰ τοιαύτα καλὰ - (Ειρμός) ὅτι δεδόξασται
3. (Στίχος 12) τρυφήν ἀκήρατον - (Ειρμός) βραχίονι ὑψηλῶ
4. (Στίχος 19) ἵνα τευξώμεθα - (Ειρμός) βραχίονι ὑψηλῶ
5. (Στίχος 21) καὶ τῶν πταισμάτων λαβεῖν - (Ειρμός) ὅτι δεδόξασται
6. (Στίχος 56) ἀπίρως ἀλοὺς ἐπὶ γῆς - (Ειρμός) Κυρίου τὸν Κύριον

Τῆ Γ' τῆς β' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 75) θανατοῦσα πείθει τοῦ δοξάζειν Θεῶ - (Εἰρμός) ἀσιγήτως πάντες μεγαλύνομεν
2. (Στίχος 79) ἡ νηστεία πίσει ἀναπέμπει Θεῶ - (Εἰρμός) ἀσιγήτως πάντες μεγαλύνομεν

Τῆ Ε' τῆς β' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 18) βλέπε τί ποιεῖ ἡ γαστρὸς ἡδονή - (Εἰρμός) δόξα τῆ δυνάμει σου, Κύριε
2. (Στίχος 27) βλέπε τί ποιεῖ ἡ γαστρὸς ἡδονή - (Εἰρμός) δόξα τῆ δυνάμει σου, Κύριε
3. (Στίχος 36) βλέπε τί ποιεῖ ἡ νηστεία, ψυχή - (Εἰρμός) δόξα τῆ δυνάμει σου, Κύριε
4. (Στίχος 57) καὶ ἀγνότητι - (Εἰρμός) εὐλογεῖτε λαοὶ

Τῆ Β' τῆς γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 7) δοξολογοῦντες Χριστὸν - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
2. (Στίχος 14) ἀλλὰ τῶ μόνῳ Θεῶ - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
3. (Στίχος 28) πρὸς τὸν κριτὴν καὶ Θεόν - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
4. (Στίχος 35) ἐν τῶ τῆς βάτου φυτῶ - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
5. (Στίχος 79) τὰ ὀφλήματα νηστείαν δεκτὴν - (Εἰρμός) ὀρθοδόξως μεγαλύνομεν
6. (Στίχος 88) στραγγαλιὰς καὶ κακίας, πιστοὶ - (Εἰρμός) ὀρθοδόξως μεγαλύνομεν

Τῆ Γ' τῆς γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 14) ἔρχεσθαι φόβῳ πολλῶ - (Εἰρμός) τῆ ἐξουσία μου
2. (Στίχος 21) διὰ τὸ σῶσαι ἡμᾶς - (Εἰρμός) τῆ ἐξουσία μου
3. (Στίχος 81) τί ποεῖ ἡ γαστήρ - (Εἰρμός) μεγαλύνομεν
4. (Στίχος 99) ὀπλισθῶμεν στερρῶς - (Εἰρμός) μεγαλύνομεν

Τῆ Δ' τῆς γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 22) ἀποδίωξον, φιλόνηρωπε - (Εἰρμός) γεννηθέντα πρὸ αἰῶνων Θεόν

2. (Στίχος 32) τῆς ψυχῆς ἀποδιώξωμεν – (Εἰρμός) γεννηθέντα πρὸ αἰώνων Θεὸν
3. (Στίχος 42) τὸν ἐμφύλιον πατάξωμεν – (Εἰρμός) γεννηθέντα πρὸ αἰώνων Θεὸν
4. (Στίχος 66) ἄγει πρὸς τὴν θεϊαν τροφὴν – (Εἰρμός) ὕμνοις μεγαλύνομεν
5. (Στίχος 90) ἔργων ἅμα καὶ λογισμῶν – (Εἰρμός) ὕμνοις μεγαλύνομεν

Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 11) καιρὸς νηστείας γὰρ νῦν - (Εἰρμός) τὸ φῶς τὸ ἄδυτον
2. (Στίχος 19) τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονάς - (Εἰρμός) τὸ φῶς τὸ ἄδυτον
3. (Στίχος 34) ὁ προπάτωρ ἐδείχθη γυμνὸς ἀρετῶν - (Εἰρμός) εὐγενεῖς ὄντες παῖδες ἐδείχθησαν
4. (Στίχος 44) ἀσπασώμεθα πάντες τὸν θεῖον καιρὸν - (Εἰρμός) εὐγενεῖς ὄντες παῖδες ἐδείχθησαν
5. (Στίχος 64) τιμαλφέστερος ὠφθης, Παρθένε, ναός - (Εἰρμός) εὐγενεῖς ὄντες παῖδες ἐδείχθησαν
6. (Στίχος 88) καὶ νήστευε καὶ εὐχου Θεῷ - (Εἰρμός) ἀπαύστως μεγαλύνομεν
7. (Στίχος 96) στεφάνων τῆς νηστείας φαιδρῶς - (Εἰρμός) ἀπαύστως μεγαλύνομεν
8. (Στίχος 104) ἀγνῶν καὶ νηστευτῶν εὐσεβῶς - (Εἰρμός) ἀπαύστως μεγαλύνομεν

ᾠσματα τοῦ τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας, τόμος Β'

Τῆ Β' τῆς δ' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 35) δεχθῆναι τὴν νηστειαν ἡμῶν - (Εἰρμός) ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.
2. (Στίχος 58) καὶ προσκυνήσωμεν - (Εἰρμός) μεταβαλόντα Θεὸν
3. (Στίχος 76) σῶσον τοὺς πίσει σοι - (Εἰρμός) μεταβαλόντα Θεὸν
4. (Στίχος 82) ἧς ἐκλάμπει ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ - (Εἰρμός) τὸν Θεὸν ἐξανατείλαντα
5. (Στίχος 96) τὸν ἀρραβῶνα τῶν καμάτων διδούς - (Εἰρμός) σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν.
6. (Στίχος 98) καὶ εὐχῆ καὶ θείοις ὕμνοις πιστῶς - (Εἰρμός) τὸν Θεὸν ἐξανατείλαντα
7. (Στίχος 111) εἰ μὴ νηστεία καὶ εὐχῆ ἐκτενεῖ - (Εἰρμός) σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν.
8. (Στίχος 116) ἐλπὶς καὶ σωτηρία ἡμῶν - (Εἰρμός) εὐλογημένη πάναγνε
9. (Στίχος 118) Θεῷ δεχθῆναι τὴν νηστειαν ἡμῶν - (Εἰρμός) σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν

Τῆ Γ' τῆς δ' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 75) τὴν καρδίαν, ἵνα ἴδῃ Θεόν - (Εἰρμός) ὀρθοδόξως μεγαλύνομεν
2. (Στίχος 93) τοῦ γραφῆναι εἰς Θεοῦ νηστευτάς - (Εἰρμός) ὀρθοδόξως μεγαλύνομεν
3. (Στίχος 111) ὡς δεκτὴν θυσίαν, μόνε σωτήρ - (Εἰρμός) ὀρθοδόξως μεγαλύνομεν

Τῆ Δ' τῆς δ' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 5) ἀνὰ μέσον τῆς νηστείας φαιδρῶς - (Εἰρμός) καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτεσον
2. (Στίχος 17) ἀλλ' ἀνάξιόν με ὄντα, σωτήρ - (Εἰρμός) καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτεσον
3. (Στίχος 23) πῶς ἐπήρηθη τῆς γεώδους τρυφῆς - (Εἰρμός) καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτεσον

Τῆ Γ' τῆς ε' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 85) ἡ τραφεῖσα δι' ἀγγέλου, σεμνή - (Εἰρμός) θεοτόκε, μεγαλύνομεν

Τῆ Δ' τῆς ε' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 9) τοῖς κραιπαλοῦσι προφητικῶς, ἀδελφοί - (Εἰρμός) τοῦ μυστηρίου παραλαμβάνεται
2. (Στίχος 28) Χριστὸς εἰς σωτηρίαν ἡμῶν - (Εἰρμός) εἰς κράτος καὶ στερέωμα
3. (Στίχος 33) Χριστιανῶν τὸ καύχημα - (Εἰρμός) περισωθέντας τούτους ἰδῶν
4. (Στίχος 43) ἵνα τὸν ἔσω ἄνθρωπον - (Εἰρμός) περισωθέντας τούτους ἰδῶν
5. (Στίχος 50) τὴν ἀγίαν θυσίαν πιστῶς - (Εἰρμός) τῶν Χαλδαίων ὁ τύραννος
6. (Στίχος 53) τῆς ἐγκρατείας ἅπαντες - (Εἰρμός) περισωθέντας τούτους ἰδῶν
7. (Στίχος 76) τίκτει γὰρ αὕτη τὰ τῆς ἀπάτης δεινά - (Εἰρμός) ὕμνοις τὸν τόκον σου μεγαλύνομεν
8. (Στίχος 84) ἤδη γὰρ ἔρχεται ὁ κριτὴς καὶ Θεός - (Εἰρμός) ὕμνοις τὸν τόκον σου μεγαλύνομεν

Τῆ Δ' τῆς ε' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 9) θανατηφόρου τοῖς Ἰουδαίοις ποτέ - (Εἰρμός) τοῦ μυστηρίου παραλαμβάνεται
2. (Στίχος 30) τοῦ ἱερέως σὲ προεδήλου, σεμνή - (Εἰρμός) τοῦ μυστηρίου παραλαμβάνεται
3. (Στίχος 35) ἰκέτευε σωθῆναι ἡμᾶς - (Εἰρμός) εἰς κράτος καὶ στερέωμα
4. (Στίχος 70) εἰς τὴν φιλανθρωπίαν σου - (Εἰρμός) περισωθέντας τούτους ἰδῶν
5. (Στίχος 77) ἐκ φλογμοῦ ἐμπαθείας, πιστοί - (Εἰρμός) τῶν Χαλδαίων ὁ τύραννος
6. (Στίχος 80) ἐν στεναγμοῖς καὶ δάκρυσι - (Εἰρμός) περισωθέντας τούτους ἰδῶν
7. (Στίχος 100) αἰρετιζόντων φρύαγμα - (Εἰρμός) περισωθέντας τούτους ἰδῶν
8. (Στίχος 109) ἐν νηστεία καὶ δάκρυσι - (Εἰρμός) διὰ λόγου τὸν ὄντως Θεόν
9. (Στίχος 116) ἐγκρατείας ἀγνότητι - (Εἰρμός) διὰ λόγου τὸν ὄντως Θεόν
10. (Στίχος 123) τῶν πταισμάτων, ἀξίωσον - (Εἰρμός) διὰ λόγου τὸν ὄντως Θεόν

Τῆ Ε΄ τῆς ε΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 75) φρουρήσατε τὰς ψυχὰς ἡμῶν - (Εἰρμός) ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν

Τῆ ς΄ τῆς ε΄ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 2) τὸ ἐν σοὶ ἐμβληθέν, ὁ Θεός - (Εἰρμός) εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας
2. (Στίχος 10) νηστεία ὡς υἱὸν εὐγενῆ - (Εἰρμός) τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε.
3. (Στίχος 25) νηδύος προελθόντα ἀγνῆς - (Εἰρμός) τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε
4. (Στίχος 36) ἐφέστηκεν, ἀδελφοί - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
5. (Στίχος 37) ὁ τῆς νηστείας καιρός - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἐφραξε
6. (Στίχος 46) ἐν ἀσφαλείᾳ πολλῇ - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἐφραξε
7. (Στίχος 50) ἔρχεται νῦν μετ' αὐτοῦ - (Εἰρμός) παῖδες κραυγάζοντες
8. (Στίχος 52) πᾶσι δικαίως ἡμῖν τὸν τῶν ἔργων μισθόν - (Εἰρμός) πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον
9. (Στίχος 57) ὁ ἐλλείπων τῆς νηστείας καιρός - (Εἰρμός) ἀρετὴν περιζωσάμενοι
10. (Στίχος 61) σώζει, οὐς θέλει αὐτὸς καὶ τῶν ἔργων χωρὶς - (Εἰρμός) πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον
11. (Στίχος 63) τὸν γεννηθέντα Θεόν - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
12. (Στίχος 64) ἐξ ἀνυμφεύτου μητρός - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἐφραξε

Τῆ Ε΄ Κυριακῆ τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 45) τῆς ἀτελευτήτου φλογός - (Εἰρμός) τῆς ὁμολογίας σου
2. (Στίχος 80) τῆ ἀγία σου γεννήσει, ἀγνή - (Εἰρμός) ἐν Κυρίῳ ἐορτάζουσα
3. (Στίχος 83) τὴν τῶν Βαΐων φαιδρὰν ἐορτὴν - (Εἰρμός) πόθῳ καταύγασον δέομαι
4. (Στίχος 85) ἡμᾶς ἀξίωσον - (Εἰρμός) Θεοῦ, τὸν ὄντως Θεὸν
5. (Στίχος 92) τὸν ἐπουράνιον - (Εἰρμός) Θεοῦ τὸν ὄντως Θεὸν
6. (Στίχος 99) ῥῦσαι κολάσεως - (Εἰρμός) Θεοῦ τὸν ὄντως Θεὸν
7. (Στίχος 106) καὶ καθαρότητι - (Εἰρμός) Θεοῦ τὸν ὄντως Θεὸν
8. (Στίχος 138) τῆς ἁμαρτίας ἔφλεξεν - (Εἰρμός) ἄγγελος τοῖς ὁσίοις παισὶ
9. (Στίχος 143) δειξον ἀμέτοχον - (Εἰρμός) ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
10. (Στίχος 145) τὰ τῶν βλεφάρων ρεύματα - (Εἰρμός) ἄγγελος τοῖς ὁσίοις παισὶ
11. (Στίχος 152) μὴ φανερώσης δέσποτα - (Εἰρμός) ἄγγελος τοῖς ὁσίοις παισὶ
12. (Στίχος 159) κόσμον εὐωδιάσαντος - (Εἰρμός) ἄγγελος τοῖς ὁσίοις παισὶ
13. (Στίχος 200) φωτοδότα, Θεὲ πολυέλεε - (Εἰρμός) διὰ σοῦ δέ, πάναγνε, ὠράθη βροτοῖς
14. (Στίχος 208) Ἰησοῦ, Θεέ μου πολυέλεε - (Εἰρμός) διὰ σοῦ δέ, πάναγνε, ὠράθη βροτοῖς

Τῆ Β΄ τῆς ς΄ ἐβδομάδος.

1. (Στίχος 7) πᾶσι παρέχει Χριστός - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
2. (Στίχος 14) νηστεύουσα ἰσχυρῶς - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
3. (Στίχος 21) τῆς ἀκενώτου τρυφῆς - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
4. (Στίχος 23) ἅγιον ὄρος τιμήσωμεν - (Εἰρμός) ἄσωμεν ἄσμα Χριστῷ τῷ Θεῷ
5. (Στίχος 28) Χριστὸς, ἡ πάντων ζωὴ - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
6. (Στίχος 60) ἵνα πάθη ἐν ἀγνείᾳ προσκυνήσης Χριστοῦ - (Εἰρμός) εὐσεβῶς ὡς Θεοτόκον μεγαλύνομεν

Τῆ Παρασκευῆ τῆς ς΄ ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. (Στίχος 3) Χριστὸς γὰρ ἠγγικεν - (Εἰρμός) τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν
2. (Στίχος 10) νῦν προσδέξασθαι τὴν νηστείαν ἡμῶν - (Εἰρμός) καὶ ὁδήγησον εἰς τὸν φόβον σου
3. (Στίχος 16) τῆς ἀγίας σου κοινωνῆσαι σαρκὸς - (Εἰρμός) καὶ ὁδήγησον εἰς τὸν φόβον σου
4. (Στίχος 26) περαιώσαντες εὐξώμεθα - (Εἰρμός) γεννηθέντα πρὸ αἰῶνων Θεὸν
5. (Στίχος 39) μὴ ὁ σκυλευτῆς τῶν καλῶν - (Εἰρμός) ὡς τέλειον ἄνθρωπον
6. (Στίχος 46) τὴν νηστείαν ἡμῶν φέροντας - (Εἰρμός) γεννηθέντα πρὸ αἰῶνων Θεὸν
7. (Στίχος 49) κύριε, τῆς δόξης αὐτήν - (Εἰρμός) ὡς τέλειον ἄνθρωπον

8. (Στίχος 96) ἵνα ἀκατάκριτοι διαμείνωμεν - (Εἰρμός) Ἡσαΐας κέκραγε τὴν ἐκ ῥίζης Δαυΐδ

Clemente Innografo e gli Inediti Canonici Cerimoniali

Ὁ κανὼν, Κανόνας α΄

1. (Στίχος 5) πρὸς λιμένα ἀχείμαστον - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
2. (Στίχος 15) ὑπακοήν, προσευχὴν - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
3. (Στίχος 17) ἵνα ἄξιοι γένησθε - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
4. (Στίχος 23) τὴν ἀκρόβυστον μέριμναν - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
5. (Στίχος 27) τῆς μετανοίας, πιστοί, - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
6. (Στίχος 29) τοὺς ἀγῶνας τοῦ σχήματος - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
7. (Στίχος 33) ἡ ἀνθρωπίνη ἐν σοί - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
8. (Στίχος 35) ὁ Χριστὸς ἐνηθρώπησεν - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
9. (Στίχος 123) τῷ ἀγίῳ σχήματι - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
10. (Στίχος 125) μὴ εἰς τὰ ὀπίσω στραφῆτε κακῶς - (Εἰρμός) δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε
11. (Στίχος 129) μηδὲ πάθη σώματος - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
12. (Στίχος 141) τὴν λαμπάδα ἄσβεστον - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
13. (Στίχος 147) κάθελε τὴν ἔπαρσιν - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
14. (Στίχος 153) νῦν διὰ τοῦ σχήματος - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
15. (Στίχος 158) προσενέγκας Χριστῷ εὐμενῶς - (Εἰρμός) εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας
16. (Στίχος 161) Χριστοῦ τοῖς στρατιώταις πιστῶς - (Εἰρμός) τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε
17. (Στίχος 166) ἀγνίζουσα τοὺς μύστας αὐτῆς - (Εἰρμός) τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε
18. (Στίχος 176) αὐτὴν γὰρ συνετάξω Χριστῷ - (Εἰρμός) τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε
19. (Στίχος 185) ἀβλαβεῖς τὰς αἰσθήσεις σου πάσας σαφῶς - (Εἰρμός) μετὰ φωνῆς αἰνέσεως, Κύριε
20. (Στίχος 213) μὴ μολύνωμεν πάθει σαρκὸς καὶ φθορᾶς - (Εἰρμός) ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ῥεύσαντι αἵματι
21. (Στίχος 258) τὸ θεῖον σχῆμα νυνὶ - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
22. (Στίχος 263) πάντα παρέχει ἡμῖν - (Εἰρμός) παῖδες κραυγάζοντες
23. (Στίχος 267) καὶ κεφαλὴν καὶ ὀσφὺν - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
24. (Στίχος 270) ἐν συμβόλοις αἰσθητοῖς, νοητοῖς - (Εἰρμός) ἀρετὴν περιζωσάμενοι
25. (Στίχος 274) ταῦτα Χριστῷ εὐλαβῶς συντηρεῖν καὶ φρουρεῖν - (Εἰρμός) πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον

26. (Στίχος 276) ὁ προενδύτης χιτῶν - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
27. (Στίχος 281) τῆς κεφαλῆς ἢ στολῆ - (Εἰρμός) παῖδες κραυγάζοντες
28. (Στίχος 288) Κυρηναῖος ὡσπερ ἄλλος πιστός - (Εἰρμός) ἀρετὴν περιζωσάμενοι
29. (Στίχος 299) καὶ ἐγκρατεία στερόδῳ - (Εἰρμός) παῖδες κραυγάζοντες
30. (Στίχος 306) καὶ παρέχει τοῖς ζητοῦσι θερμῶς - (Εἰρμός) ἀρετὴν περιζωσάμενοι
31. (Στίχος 308) ἦλθε γὰρ σῶσαι ἡμᾶς - (Εἰρμός) παῖδες κραυγάζοντες
32. (Στίχος 310) ἀναρχος ὢν ὡς Θεός, εἰ καὶ σάρκα φορεῖ - (Εἰρμός) πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον
33. (Στίχος 317) ἐνδυσον, Σῶτερ, ἀφθαρσίας στολῆν - (Εἰρμός) ὅθεν σε πάντες μεγαλύνομεν
34. (Στίχος 323) ὅπως ῥυσθῶμεν καταιγίδος παθῶν - (Εἰρμός) ὅθεν σε πάντες μεγαλύνομεν
35. (Στίχος 328) καὶ τῶν παρόντων ὁμοῦ σὺν ἡμῖν ἀδελφῶν - (Εἰρμός) τῷ κόσμῳ τὴν εὐλογίαν ἐξήνθησας
36. (Στίχος 341) ὄν μεγαλύνων τὴν ὠδὴν ἐκπληρῶ - (Εἰρμός) ὅθεν σε πάντες μεγαλύνομεν

Κανὼν ἀναπαύσιμος εἰς κοιμηθέντα ἡγούμενον, Κανόνας β΄

1. (Στίχος 25) σκάμμασι τὸν σὸν θεράποντα - (Εἰρμός) ἄσωμεν ἄσμα Χριστῷ τῷ Θεῷ
2. (Στίχος 37) λύπη καὶ πᾶς στεναγμός - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
3. (Στίχος 39) ἔχομεν τὴν σὴν βοήθειαν - (Εἰρμός) ἄσωμεν ἄσμα Χριστῷ τῷ Θεῷ
4. (Στίχος 93) τῇ ἀσκήσει δὲ σχολάσας πιστῶς - (Εἰρμός) καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτευσον
5. (Στίχος 100) ἀναπαύση ὡς θεῖον λειτουργὸν αὐτῆς - (Εἰρμός) ταῖς καρδίαις ἡμῶν ὡς φιλόανθρωπος
6. (Στίχος 118) τοῖς ἐν πίστει ἐκτελοῦσιν, Χριστέ - (Εἰρμός) καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτευσον
7. (Στίχος 123) ἀλλὰ δεῖξον καὶ τανῦν ἐν ἡμῖν - (Εἰρμός) καὶ τὸν φόβον σου ἐμφύτευσον
8. (Στίχος 146) τῆς σῆς καταξίωσον εἰσόδου, Χριστέ - (Εἰρμός) διὸ τὴν πολλὴν σου συγκατάβασιν
9. (Στίχος 181) πιστῶς προσκυνοῦντάς σου τὸ εἶδος, ἀγνή - (Εἰρμός) διὸ τὴν πολλὴν σου συγκατάβασιν
10. (Στίχος 237) ἀναπαύσει ἐν χώρᾳ ζωῆς θαυμαστῆς - (Εἰρμός) ἐκ φθορᾶς ὁ Θεός με ἀνάγαγε
11. (Στίχος 241) ἀειζώου, σοφέ, ὡσπερ ἠΰξω Θεῷ - (Εἰρμός) ἐκ φθορᾶς ὁ Θεός με ἀνάγαγε
12. (Στίχος 243) εὐκλεὲς παράδειγμα τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς - (Εἰρμός) τὴν ἀνεξιχνίαστον τῆς εὐσπλαχνίας σου
13. (Στίχος 246) Ἰησοῦ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν - (Εἰρμός) Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων κυκλοῦμενος

14. (Στίχος 247) πρόσδεξαι τὴν δέησιν τῶν οἰκετῶν σου ἡμῶν - (Εἰρμός) τὴν ἀνεξιχνίαστον τῆς εὐσπλαγχνίας σου
15. (Στίχος 251) νῦν μὴ ὑπερίδης μου τὴν τεθλιμμένην ψυχὴν - (Εἰρμός) τὴν ἀνεξιχνίαστον τῆς εὐσπλαγχνίας σου
16. (Στίχος 376) ὀπίσω σου, Χριστέ, ὡς ἐπηγγείλω αὐτός - (Εἰρμός) φωστῆρα τὸν Θεὸν ἐξανατείλαντα
17. (Στίχος 397) καὶ γλώσση ἀνυμνῶ καὶ τῇ ἐννοίᾳ τιμῶ - (Εἰρμός) φωστῆρα τὸν Θεὸν ἐξανατείλαντα
18. (Στίχος 402) τὴν θείαν χάριν, τὴν ὠδὴν ἐκπληρῶ - (Εἰρμός) σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνομεν.

Ἅλλοι κανὼν εἰς κοιμηθέντα εὐδοκημένον ἐν ὑποταγῇ, Κανὼνας δ΄

1. (Στίχος 2) ὡς ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
2. (Στίχος 5) τοῦ σοῦ πλάσματος, Δέσποτα - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
3. (Στίχος 9) τὴν τεθλιμμένην, Χριστέ - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
4. (Στίχος 11) ὡς εὐγνώμονα δοῦλόν σου - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
5. (Στίχος 15) καὶ σοῦ κατόπιν, Χριστέ - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
6. (Στίχος 17) ὡς ὑπήκοον δοῦλόν σου - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
7. (Στίχος 19) ταῖς ἱεραῖς τῶν μοναζόντων σκηναῖς - (Εἰρμός) ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτροπώσατο
8. (Στίχος 21) καὶ συντελείας ἐγγύς - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
9. (Στίχος 25) μακροὺς πρὸς χρόνους τῇ ταφῇ παρεστῶς - (Εἰρμός) ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτροπώσατο
10. (Στίχος 27) Παρθένε Μῆτερ Θεοῦ - (Εἰρμός) ἀβρόχοις ἴχνεσιν
11. (Στίχος 29) τοῖς πιστῶς εὐφημοῦσίν σε - (Εἰρμός) σταυροτύποις Μωσέως χερσὶ
12. (Στίχος 94) λίθος τὸ μνημόσυνον πάντων ἡμῶν - (Εἰρμός) καὶ καταφυγὴ καὶ στερέωμα
13. (Στίχος 98) ὄρω τοῦ θανάτου λιπόντα πιστῶς - (Εἰρμός) καὶ καταφυγὴ καὶ στερέωμα
14. (Στίχος 103) ἐν σκηναῖς ἁγίων σου - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
15. (Στίχος 109) μεταστάντα δοῦλόν σου - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
16. (Στίχος 111) τῆς ὑπακοῆς τὴν ἀγήρω ζωὴν - (Εἰρμός) δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε
17. (Στίχος 115) πᾶσιν γὰρ ἐπέρχεται - (Εἰρμός) ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
18. (Στίχος 127) σωτηρίας χιτῶνα φαιδρὸν - (Εἰρμός) εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας
19. (Στίχος 132) ἀνυμνεῖν σε ἀπαύστοις φωναῖς - (Εἰρμός) εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας
20. (Στίχος 135) ὀρθρίσαντι σπουδαία ψυχῇ - (Εἰρμός) τοὺς πίσει ἀνυμνοῦντάς σε
21. (Στίχος 140) ὁ ἄνθρωπος θανὼν καὶ ταφεὶς - (Εἰρμός) τοὺς πίσει ἀνυμνοῦντάς σε

22. (Στίχος 165) ὅπως ἴλεον ἔξεις Χριστὸν τὸν κριτὴν - (Εἰρμός) ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ρεύσαντι αἷματι
23. (Στίχος 171) τὴν ψυχὴν μου πρὸς σὲ μεταστάντος, Χριστέ - (Εἰρμός) ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ρεύσαντι αἷματι
24. (Στίχος 204) καὶ ἐγκλημάτων πολλῶν - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
25. (Στίχος 205) παράσχου, μόνε Σωτήρ - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἔφραξε
26. (Στίχος 207) καὶ ἀξίωσον αὐτόν, ἀγαθέ - (Εἰρμός) ἀρετὴν περιζωσάμενοι
27. (Στίχος 214) πᾶσιν ἡμῖν, ἀδελφοί - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἔφραξε
28. (Στίχος 225) καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἔργῳ πολλά - (Εἰρμός) ἀρετὴν περιζωσάμενοι
29. (Στίχος 232) ἀγαπητὲ ἀδελφέ - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἔφραξε
30. (Στίχος 240) ὁ πρὸ αἰώνων Θεός - (Εἰρμός) λεόντων χάσματα
31. (Στίχος 241) ἐκ τῆς παρθένου Μητρὸς - (Εἰρμός) ἐν λάκκῳ ἔφραξε

Κανὼν ἀναπαύσιμος εἰς ἐπιτελευτήσαντα τοῦ βίου λαβόντα τὸ σχῆμα, Κανόνας ε΄

1. (Στίχος 66) ὄθεν, Λόγε, μεταστάντα πρὸς σὲ - (Εἰρμός) κατενόησα τὰ ἔργα σου
2. (Στίχος 70) παρθενίας σῆς σκητὴν ἐπὶ γῆς - (Εἰρμός) κατενόησα τὰ ἔργα σου
3. (Στίχος 78) καὶ τεκοῦσα γὰρ Παρθένος ὡς πρὶν - (Εἰρμός) κατενόησα τὰ ἔργα σου
4. (Στίχος 79) καὶ θανοῦσα ὠφθης πάλιν ζῶσα, ἀγνή - (Εἰρμός) καὶ ἐδόξασά σου τὴν θεότητα
5. (Στίχος 83) δέξαι καὶ τοῦ δούλου σου - (Εἰρμός) σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν
6. (Στίχος 87) πρόσδεξαι τοῦ δούλου σου - (Εἰρμός) σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν
7. (Στίχος 91) καὶ πταισμάτων ἄφεσιν - (Εἰρμός) σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν
8. (Στίχος 95) καὶ ἐν τῇ κοιμήσει σου - (Εἰρμός) σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν
9. (Στίχος 117) Σῶτερ, τὸν ἄνθρωπον - (Εἰρμός) ἐν Βαβυλῶνι ποτὲ
10. (Στίχος 121) ἐν πίστει ψάλλοντα - (Εἰρμός) ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
11. (Στίχος 130) Χριστέ, ἐλέησον - (Εἰρμός) Θεὸς εὐλογητὸς εἶ
12. (Στίχος 136) τὸν οἰκέτην σου, Λόγε Θεοῦ - (Εἰρμός) κατεπάτησαν λέγοντες
13. (Στίχος 138) τῆς μεταδόσεως - (Εἰρμός) Θεὸς εὐλογητὸς εἶ
14. (Στίχος 185) οὓς προσάγων σοι ἔτυχεν - (Εἰρμός) διὰ λόγου τὸν ὄντως Θεόν
15. (Στίχος 192) δυσωποῦμέν σε, Κύριε - (Εἰρμός) διὰ λόγου τὸν ὄντως Θεόν
16. (Στίχος 195) καὶ ἐν χορείαις μοναζόντων, Σωτήρ - (Εἰρμός) δοξολογίαις μεγαλύνομεν

17. (Στίχος 202) Ἀβραμιαίοις κόλποις θάψον, Χριστέ - (Ειρμός)
δοξολογίαις μεγαλύνομεν
18. (Στίχος 209) τὴν ἰκεσίαν ἐκπληροῦσα ἡμῶν - (Ειρμός)
δοξολογίαις μεγαλύνομεν

Ἄτερος κανὼν εἰς μονάζουσαν, Κανόνας ς΄

1. (Στίχος 3) τὴν σὴν οἰκέτιδα - (Ειρμός) εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν
2. (Στίχος 9) τῆ σῆ οἰκέτιδι - (Ειρμός) εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν
3. (Στίχος 11) τὴν ἄφεισιν αὐτῆ ὡς Θεὸς - (Ειρμός) ἐν ὑψηλῷ
βραχίονι
4. (Στίχος 15) καὶ τὰ ἐκούσια - (Ειρμός) εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν
5. (Στίχος 55) μετ' ἤγους θείους ἐορταζόντων φαιδρῶς - (Ειρμός) τῆ
παραβάσει διὰ τοῦ ὄφους
6. (Στίχος 62) νεκροῖς καὶ ζῶσιν πᾶσιν διδόντα πιστοῖς - (Ειρμός) τῆ
παραβάσει διὰ τοῦ ὄφους
7. (Στίχος 64) Χορείαις μοναζουσῶν παρθένων ἀγίων, Σωτήρ -
(Ειρμός) Ὁ πῆξας ἐπ' οὐδενὸς τὴν γῆν τῆ προστάξει σου
8. (Στίχος 70) Ὁ τάξας ἐπὶ τῆς γῆς προνοία τῆ σῆ, ἀγαθὲ - (Ειρμός)
Ὁ πῆξας ἐπ' οὐδενὸς τὴν γῆν τῆ προστάξει σου
9. (Στίχος 71) εἰς χορὸν ψαλλόντων ἡμέρας τε καὶ νυκτός - (Ειρμός)
καὶ μετεωρίσας ἀσχέτως βρίθουσαν
10. (Στίχος 76) Ἐν ἔργοις, διανοία καὶ λόγοις σφαλεῖσαν πολλοῖς -
(Ειρμός) Ὁ πῆξας ἐπ' οὐδενὸς τὴν γῆν τῆ προστάξει σου
11. (Στίχος 77) ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὴν σὴν οἰκέτιν, Χριστέ - (Ειρμός)
καὶ μετεωρίσας ἀσχέτως βρίθουσαν
12. (Στίχος 87) ὑπὲρ τῆς θανούσης πρεσβεύειν Θεῷ - (Ειρμός) μόνε
ἀγαθὲ καὶ φιλόανθρωπε
13. (Στίχος 89) Στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν ἐπὶ γῆς - (Ειρμός) Τὴν
θείαν ἐννοήσας σου κένωσιν
14. (Στίχος 108) δι' ἧς περιγραπτὸς ἐγνωρίσθη ἡμῖν - (Ειρμός) τοῦ
σῶσαι τοὺς χριστοὺς σου ἐλήλυθας
15. (Στίχος 123) τῶν σωζομένων, Χριστέ - (Ειρμός) φῶς ὡς ἱμάτιον
16. (Στίχος 129) τῆς παρθενίας φαιδρὸν - (Ειρμός) φῶς ὡς ἱμάτιον
17. (Στίχος 190) τὴν σὴν οἰκέτιν, Χριστέ - (Ειρμός) χορείαν ἔψαλλον
18. (Στίχος 202) φησὶν τὸ Πνεῦμα Θεοῦ - (Ειρμός) χορείαν ἔψαλλον
19. (Στίχος 219) ἐλεῆμον, ἄνες, ἄφες αὐτήν - (Ειρμός) τὴν Παρθένον
μακαρίζομεν
20. (Στίχος 233) καὶ μελωδῶν τὴν ὠδὴν ἐκπληρῶ - (Ειρμός) τὴν
Παρθένον μακαρίζομεν

Κανών παρακλητικός προοιμιαζόμενος εἰς τοὺς μεταστάντας τοῦ βίου καὶ ἐξαιτούμενος τῷ ψάλλοντι πρὸς τελευτῆς τῆς ἐκεῖθεν ἀναπαύσεως, Κανόνας ζ'

1. (Στίχος 6) θανάτου καὶ τῆς ζωῆς - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
2. (Στίχος 21) καὶ τῶν βασάνων ἐκεῖ - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
3. (Στίχος 26) μεσίτις πρὸς τὸν Θεόν - (Εἰρμός) ὅτι δεδόξασται
4. (Στίχος 45) τῆς συνειδήσεως - (Εἰρμός) Ἰσραηλίτην λαὸν
5. (Στίχος 51) τῷ Θεῷ Σωτήρὶ ἡμῶν - (Εἰρμός) δι' ἄφατον ἔλεος
6. (Στίχος 56) καὶ σκορακίσης με - (Εἰρμός) Ἰσραηλίτην λαὸν
7. (Στίχος 78) φαιδρῶς ἐξήπλωται - (Εἰρμός) Ἰσραηλίτην λαὸν
8. (Στίχος 138) ὡς πόρνη ἀλάβαστρον - (Εἰρμός) τὴν σὴν ἐκ παρθένου ἀρχὴν
9. (Στίχος 146) μετανοούντων ὑπάρχεις σωτήρ - (Εἰρμός) δυνάμει, μόνε φιλάνθρωπε
10. (Στίχος 158) βοῶ προσευχόμενος - (Εἰρμός) τὴν σὴν ἐκ παρθένου ἀρχὴν
11. (Στίχος 166) καὶ δόξαν θείας τρυφῆς θαυμαστῆς - (Εἰρμός) δυνάμει, μόνε φιλάνθρωπε
12. (Στίχος 168) Σωτήρ, πρὸς τὰ ἄθεσμα - (Εἰρμός) τὴν σὴν ἐκ παρθένου ἀρχὴν
13. (Στίχος 184) καὶ θείας ἀπολαῦσαι τρυφῆς - (Εἰρμός) ἅμα Πατρὶ καὶ Πνεύματι
14. (Στίχος 186) τὸ θεῖον βῆμα προσέλθω θανάτων - (Εἰρμός) δυνάμει, μόνε φιλάνθρωπε
15. (Στίχος 203) συγχώρησιν δώρησαι - (Εἰρμός) τὰ προστάγματά σου, <Σωτήρ.>
16. (Στίχος 213) συγχώρησιν, εὐσπλαγγνε - (Εἰρμός) τὰ προστάγματά σου, <Σωτήρ.>
17. (Στίχος 216) Χριστέ, ἐνδημήσω πρὸς σέ - (Εἰρμός) εἰρήνην δωροῦμενος
18. (Στίχος 223) κἀγὼ τοῖς συνδούλοις μου - (Εἰρμός) τὰ προστάγματά σου, <Σωτήρ.>
19. (Στίχος 246) καὶ ῥῦσαι μελλούσης ὀργῆς - (Εἰρμός) εἰρήνην δωροῦμενος
20. (Στίχος 273) ἐξαιτούμενος - (Εἰρμός) ἀφείλκυσας φθορᾶς
21. (Στίχος 359) πτωχῆς καὶ ἀσθενούσης ψυχῆς - (Εἰρμός) ἐν δρόσῳ δὲ πυρσεύματα
22. (Στίχος 415) καὶ τῶν μελλόντων κακῶν - (Εἰρμός) σὲ μεγαλύνομεν
23. (Στίχος 455) τὴν ὑμνωδίαν πληρῶ - (Εἰρμός) σὲ μεγαλύνομεν

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Μητροπολίτης Σωφρόνιος Εϋστρατιάδης, *Είρομολόγιον*, Κυριακίδης Π. Έκδοτικός Όργανισμός, Αθήνα 2006

Νικόδημος Άγιορείτης, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ Τόμος ΙΙ*, Βενετία 1819

Τζάρτζανος Ά. Άχιλλέας, *Γραμματική τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης*, Όργανισμός Έκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων, Αθήνα 1967

Τωμαδάκης Ί. Εϋτύχιος, *Άσματα τοῦ Τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας τόμοι Α΄ και Β΄*, Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, Αθήνα 2000 και 2004

ΞΕΝΗ

C. Emerau, *Hymnographi byzantini: Quorum nomina in litteras digessit notulisque adornavit*, Παρίσι 1923

Elpidio Mioni, *Εἰσαγωγή στὴν Ἑλληνικὴ παλαιογραφία*, ἐκδόσεις MIET, Αθήνα 1998

Hans-Georg Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, Μόναχο 1959

Jean Humbert, *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ί. Κουρμούλη*, Έκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 1957

Melina Arco Magri, *Clemente innografo e gli inediti canoni cerimoniali*, Ρώμη 1979

Novum Testamentum Graece, the Nestle-Aland Greek New Testament with Complete Apparatus, Deutsche Bibelgesellschaft, Στουτγκάρδη 2006

Pétridès: *Office inédit de saint Clément, hymnographe*. Στο *BZ 12 (1903) 118*

Rocchi A., *Codices Cryptenses seu Abbatiae Cryptae Ferratae*, Τοσκάνη 1883

Septuaginta Editio Altera Rahlfs-Hanhart, Deutsche Bibelgesellschaft, Στουτγκάρδη 2007

ΚΩΔΙΚΕΣ

Sinaiticus gr. 734

Sinaiticus gr. 735

Sinaiticus gr. 967

Vaticanus gr. 1836

Vaticanus gr. 1969

Vaticanus gr. 1970

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΣΩΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Thesaurus Linguae Graecae (TLG), University of California, Ιοβάη

ABSTRACT

The present study constitutes a collection of philological comments at the canons of Clemens the Hymnographer in the editions Τωμαδάκης Ί. Εὐτύχιος, *Ἔσματα τοῦ Τριωδίου ἐρανισθέντα ἐκ κωδίκων τῆς κάτω Ἰταλίας τόμοι Α΄ και Β΄*, Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, Ἀθῆναι 2000 και 2004 and Melina Arco Magri, *Clemente innografo e gli inediti canoni cerimoniali*, Ρώμη 1979. In particular, I attempted to fulfil the demands of parasyllabic verses (same number of syllables between hirmos and troparia) and homotony (the last part of a verse in troparia to be stressed on the same syllable with the counterpart in hirmos). With regard to the first demand the method applied, for the restoration of parasyllabic verses, is the merger of verses and the addition and removal of syllables either in hirmos or in troparia. Concerning the second demand of homotony, the method applied is the merger of successive verses as well (the application of this method is efficient, only when the immediately following verse is parasyllabic and exhibits homotony). In other cases, where the hirmos accords metrically with few troparia, while those with which it does not correspond meet the requirements of homotony and parasyllabic verses, no operations were made, for it was not evident where the necessary amendments had to be made. Ultimately, thorough examination of the canons revealed that corrections of syntactic quality can be made with the aid of apparatus criticus and parallel passages.

